

המבשר תורני

ערש"ק פרשת מטות
כ"ג תמוז תשפ"ב • גליון 712

אשר לשלמה

יריעה מרטיטה משיפולי חיון
הנאדרים בקודש של כ"ק מרן
אדמו"ר מצאנז זוועהיל זי"ע,
חדב"ן הרה"ק בעל 'שפע חיים'
מצאנז זי"ע

הלכתא למשיחא

יריעה מיוחדת אודות הברכות
שיברכו במעמד קבלת פני
משיח צדקנו, במהרה בימינו,
כשהימים האלו יהפכו לששון
ולשמחה

באהבתה ישגה תמיד

עשור להסתלקותו של

מרן הגאון

רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

פרסום ראשון ובלעדי של סדרת הגהות והערות מגנזי אוצרותיו
שהיו ספונים בביתו במשך עשרות שנים

כוח הבן | קווים קצרים בשולי אדרת הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע

ראשי המפות • לא יחל דברו || היסוד לזהירות בעניינים שבין אדם למקום ובעניינים שבין אדם לחברו (יד)
• איש אשר מצא || לקט סגולות עצות וישועות מגאוני וצדיקי הדורות למציאת אבידה (טז)
• וידבר משה || מה הם שלושת התנאים לומר תורה לבני ישראל המשתוקקים לכך (יז)

דברי שיר
להבין משל ומליצה

יקותיאל יהודה גנזל

מספר

אלפים שנות תרדמת
ויונה כבר לא מנהמת
כל לב דוי וכל נפש נלחמת
בין הררי צרות החיים, מדממת
בתלאותיה, בקשי נושמת
אין מי ששואל: למי החותמת

פתרנגלת שנוצותיה נמרטו
כמנשם שצנורות נשימתו נכרתו
תלמים של צרות נחרטו

דור שכלו רודף מחר
וכבר לא יעזר גם השכר
לזה מעין פרנסתו סכר
וההוא מתמודד עם פנים בנכר
בלילה יאמר, מי יתן שחר
ומשועים: אתה אבא, אל תאחר

ובבין המצרים, הבכיות קבועות
בוכים על צער השכינה, בשלושה שבועות
ועין אל הנחמה, מתי תתקיימה נבואות

שנים חלפו. רגשות התקלפו
ובכל זאת בוכה עם. והבכי עודנו חם
על בניה שתשוב לתלה. אספדה ואילילה

זה הדבר

פרשת נדרים בבין-המצרים כדבר-בעיתו

– כידוע מספה"ק, והנה במצורע מצאנו שתלויים טומאתו וטהרתו בדיבורו של כהן, אם אומר 'טמא' הוא טמא, ואם אומר 'טהור' הוא טהור. אבל קודם הזדקקו לכהן אינו עדיין טמא, ולאח"כ ג"כ, כל זמן שלא אומר לו הכהן 'טהור', אינו כלום.
"והנה בכאן, בהתרת-נדרים, הן גבי איש, שהוא ביד החכם או ג' הדייטות, והן גבי אשה, שתלויה באביה או בעלה, הגם שנתנה להם בידם הדבר שאסרו על-עצמם, (ו)לא מועיל כלום, רק דייקא צריכין שיאמרו להם בפירוש בדיבור – או החכם 'מותר לך', או האב ובעל 'מופר לך'. ואז מותרים בדבר ההוא שאסרו להם מקודם. הרי כי המצוה ההיא תלויה בדיבור דייקא. לפ"ז אתי שפיר: 'ולדבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר ציווה ה' – והגם שהחכם וג' הדייטות או האב ובעל יתנם בפיהם הדבר הנאסר להם בנדר ושבועה, אינו מועיל כלום, רק דייקא בדיבור תליא התרה, שיאמרו בפירוש 'מותר לך' או 'מופר לך'."

ועוד אנו לומדים על כוחו של דיבור מלשון רש"י עה"כ בפרשתינו (לא, ח) – "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" – "הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנתם, שאין נושעים אלא בפיהם וע"י תפלה ובקשה, ובא הוא ותפש אומנותם וקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנתם באומנות האומות. שבאין בחרב, שנאמר: 'ועל חרבך תחיה'."

וכדברי ה'חפץ-חיים' (עה"ת): "מזה נראה שכלי האומנות של האיש הישראלי הוא הדיבור, וכמו כל-אומנות הם הכרחיים לתעשיית כלים חדשים, ואפילו בעל-מלאכה היותר חכם וחרוץ לא יציא לפועל את המלאכה מבלעדי כלי-אומנות, כן הוא האדם – עם כח הדיבור שניתן לו במתנה יכול לברוא שמים וארץ, ככתוב (ישעי' נא, טז): 'אזשים דברי בפיך וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ'. והוא, כי בדברי הקדושה שהאדם מדבר בזה העולם לפני הש"י, נבראים למעלה עולמות ומלאכים קדושים, וע"כ על האדם להשגיח שלא יקלקל את כלי האומנות שלו ע"י דיבורים אסורים ולה"ד ורכילות, אלא ידבר בהם בדברי תורה ותפלה וקדושה."

הענין הזה בא בקריאה-המעוררת כדבר-בעיתו. שכך כתוב ב'שפת-אמת' (תרל"ה): "נסמכה פרשת נדרים לפרשת קרבנות תמידין ומוספין סוף פ' פנחס – להודיע כי בכח פיהם של ישראל בשיח שפתותינו להיות לפניו לריח-ניחוח בזמן החורבן כאילו הקרבנו כו'. לכן 'לא יחל' כו'. גדול הוא כוח דיבורי הקדושה של איש יהודי, כמוהו כמעשה הקרבנות בביהמ"ק, אך זאת בתנאי שהפה שמור כהלכה, בקדושה ובטהרה.
ועוד הקשר של דבר-בעיתו מוצא ה'שפת-אמת' (תרס"א) בפרשה זו: "לכן נקבע פרשה זו בין המצרים, שע"י בח' הקול יכולין לצאת מן המיצה, כמ"ש: 'מן המיצר קראת'." וז"ש: 'שיהיו נוכרין בעת צרה'. לכן בין המצרים צריכין להתחזק בתורה ותפלה."

בתפיסת השכל האנושי ולמראה-עין, דיבורים אינם אלא דיבורים, 'דיבורים בעלמא'; כוחם פחות ותועלתם מועטה לעומת מעשים ופעולות, ממשיות וממוששות – ויחס בני-אדם אליהם בהתאם; לא-מעריך ומזלזל – "הכל דיבורים" – כשמדובר בזולת; "מה בסך-הכל עשיתי? דיברתי, אז מה?" – בנוגע לעצמי.

לא כך במחשבת היהדות ולדעת-תורה. חשיבות גדולה שמורה למילה. ערך רב ניתן למוצא פי האדם. באמת ובמציאות, מתברר, לדיבורים כח עצום ועוצמה אדירה – לטוב ולמוטב. הינם ברי השפעה ותוצאה מרחיקות-לכת. מחוללי גדולות ונצורות – עבור האדם עצמו ולזולתו, לתתא ולעילא, לחיוב ולשלילה. הדיבור הטוב – לתקן ולהועיל ולהביא ברכה, והרע – להשחית ולקלקל ולזרוע הרס.

כן, כפי שכתוב ב'יושר-דברי-אמת' (אול"ד), "אע"פ שנראה לנו כל מה שהוא מגושם הוא 'יש', והרוחניות דומה לנו שאין בו ממש, כל זה השקר הוא מצידינו שאנו בעלי-החומר ועוסקים תמיד בחומריות. אבל באמת הוא להיפוך. כי הלא הרוחניות מקיים הגשמיות, ובלעדו הוא אפס, ואותו הרוחניות שאינו בגוף הוא גדול באיכות ובכח מאותו שהוא בגוף, כי אותו שהוא בגוף הוא נלאה, מחמת שיש עמו הפיכּו, שהוא החומריות. לזה כח הדיבור שבאדם הוא יותר פועל מכח המעשה, מפני שיוצא מחומריות האדם לחוץ, ונתהווה רוחני, בלי גוף.

"והמופת על זה שמעתי מפי הצדיק ר' שלמה וילנער בשם ר' משה חאגיז, בעל המחבר 'לקט-הקמח' שבש"ע: שהרוח יש בכוחו לעקור הרים ואילנות ובתים, אע"פ שהוא רוחני לבד, והם גשמיים ויש בהם ממש גדול, והוא אין בו ממש, אבל אדרבה, מפני כך הוא כוחו גדול, כי הוא רוחני לבד.

"ועל-דרך-זה הוא מפרש הכתוב שאמר (עמוס ה, ג): 'כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שח', ר"ל איך כח דיבורו מאוד. שר"ל, שלשון 'יוצר' הוא מדרגה קטנה מ'בורא', וכתב אצל הרים שהם גשמיים לשון 'יוצר', ואצל רוח שהם רוחניים – לשון 'בורא', שהוא גדול – והרי הרוח עוקר הרים הוא גדול מן ההרים, וזה מופת שהרוחניות שבלי גוף גדול מזה שבגוף; 'מגיד לאדם מה שח'. ר"ל, דבר זה מגיד לאדם ומודיע לו 'מה שח', ר"ל איך כח דיבורו גדול מאוד, מפני שנתפשט מן הגוף לחוץ."

דבר זה נמצינו למידים אותו מפרשת נדרים שבתחילת פרשת השבוע. וכדברי ה'מאור-ושמש' עה"פ הפותח את הפרשה – "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר ציווה ה'": "ראוי לתת לב על אומרו 'זה הדבר אשר ציווה ה' – הכי יעלה על הדעת שמשה אמרו מפני עצמו ח'?"!

"ונראה לי בדרך פשוט, כי הנה מצאנו הרבה מצוות מתורתנו הק' שתלויות במעשים דווקא, כסוכה ולולב ותפילין וכדומה, [ו]יש כמה וכמה מצוות התלויות בדיבור פה. כי הדיבור, הגם שנראה להמון העם שהוא דבר קל, אע"כ כוחו גדול עד למאוד

מבי מדרשא

שביבים ופנינים בענייני הפרשה

מלוקטים מספרי שו"ת והלכה • אהרן לזין

ביאורים וחידושים

על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעי' רוטר שליט"א מח"ס שערי אהרן

וידבר משה אל ראשי המטות (ל' ב').

הטעם שסמך פרשה זו לפרשה של מעלה, לפי שהזכיר שם נדרי גבוה, באמרו "לבד מנדריכם ונדבותיכם" והכוונה בנדרים שנדר לשם ה', על כן בא ללמד, דזולת הנדרים האלה, ישנם עוד נדרי הדיוט, שהוא חייב לקיים ולעשות כל אשר אסר על נפשו, ובכולן לא יחל דברו, אבל אחרים מוחלין לו (רמב"ן).

ד"א סמך פרשה זו לכאן, לפי שלמעלה כתב ענין המועדים כולם, וחתם בחג הסוכות שיש בו שמחה יתירה מבכל המועדים לפי שהוא חג האסיף, וידוע כי מתוך השמחה והאכילה אדם טועה, לפי שיצרו מתגבר עליו, כמש"כ באיוב (א') "ויהי כי הקיפו ימי המשתה והשמחה, והעלה עולות, כי אמר איוב, אולי חטאו בני" ובגלל דבר זה, היו החכמים הראשונים משברים כלי זכוכית יפים בסעודות כדי שיתעצבו האנשים ויראו את ה', ולפי שיצר לב האדם רע מנעוריו, ואולי לא יועיל כל זה, ויצרו יעוצו לחטוא, על כן התקון לזה הוא, שיודור נדר לה', ויאמר כה יעשה לי אלהים אם אעשה דבר זה, או אם אוכל או אשתה דבר זה, וכמו שאמר בועז "חי ה' שכבי עד הבקר" ואמרו חכמים ז"ל, למי נשבע ליצרו נשבע, וזהו מה שאמרו באבות "נדרים סייג לפרישות" ולכן אחר שכתב ענין המועדים והשמחות, כתב מיד ענין הנדרים, להורות שאם יתגאה יצרו עליו, שיקפוץ בשבועה וידור נדר ויאסור איסור על נפשו, וישם רסן בלחיו בשבועה, בענין שלא יחטא, וזה לא רק בלבד בדברים האסורים ובמותרות, אלא אפילו בדברים המותרים יש לאסור נפשו, כאומרים קדש עצמך במותר לך, בענין שבגלל זה לא יחטא בדברים האסורים (צורר המור).

עוד כתב דלכן התחיל ענין הנדרים בראשי המטות, לרמוז אל מה שאמרו הקודמים, שחייבים בית דין להעמיד שופטים ושוטרים בימים טובים, בענין שלא יתחברו האנשים והנשים ויבאו לידי עבירה, ולכן אחר שהשלים מנין המועדים, אמר וידבר משה אל ראשי המטות, לרמז שצריך שוטרים במקל וברצועה במועדים למנוע האדם מן העבירה (שם).

ויש מפרשים דלכן סמך ראשי המטות לנדרים ונדבות דלעיל, לומר לך שראשי המטות כופין להביא נדרים ונדבות, כדאמרינן ב"ר"ה (ו', א') "מוצא שפתיך תשמור ועשית" מש"כ "ועשית" אזהרה לבי"ד שיעשו, כלומר יש כאן אזהרה לבי"ד לכוף, וה"ה הנדרים שבכאן, ואע"פ דלעיל מיירי בנדרים מצוה, וכאן מיירי בנדרים רשות, מכל מקום אם ידוע ודאי שנדר, הרי יש אזהרה לבי"ד לכוף אותו, כמו שכופין על כל המצוות, אלא שייחד הכתוב בנדרים יותר מבכל המצוות, משום שדרך לידור בעת צרה, ואח"כ החרטה מצויה ומיקל לעצמו, כמש"כ בקהלת "אל תתן את פיך וגו'" על כן הזהיר הכתוב, גם שם גם כאן לראשי המטות שישגיחו על זה לכפות בכוחם להקים נדרם (בעה"ט, העמק דבר).

הגדולים' וב' שבחי האר"י מבואר שהאר"י ז"ל היה ל"ח שנים. אפשר שהג' שנים הראשונים לא חשב, בשביל שאין בהם עדיין תורה, גם בשנה הרביעית אינו מעיקר החיוב לתורה, כמבואר במשנה (אבות פ"ה מכ"א) בן חמש למקרא, וכבר נתבאר זה בפוסקים. ועיין במדרש נתחומא פרשת קדושים (סימן י"ד) על הכתוב וְנָטַעְתָּם, וְעָרְלָתָם, הכתוב מדבר בתינוק ... וְנָטַעְתָּ הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִיָּו - משעה שהוא מתחיל לקרות בתורה, מכאן ואילך, לְהוֹסִיף לָקֵם תְּבוּאָתוֹ, מכאן שנו רבותינו בן חמש למקרא, עיי"ש.

ואף שהאר"י ז"ל היה קדוש מרחם, ונתמלא כל העולם כולו אורה מיום היוולדו, עם כל זה - לתקן טומאת בלעם צריך כח התורה, וזה מתחיל בשנה החמישית שאמר הכתוב תאכלו את פרי, ונמצא לעניין זה החשבון מכוון, ל"ד שנים..."

מקצת שנה ככולה

על התמיהה השנית, ששאל אדמו"ר מתולדות אהרן על דברי החלום, בענין מספר שנותיו של בלעם, כתב ב'דברי יואל' בהמשך תשובתו, שמבואר בגמרא סנהדרין (שם) שבתחילה אמרו שבלעם היה או בן שלוששים ושלש, או בן שלוששים וארבע. וביאר ב'תורת חיים' שם, שהעיקרון בחישוב הוא שאי אפשר לומר שהגיע לחצי ימיו, שהרי נאמר ברשעים שלא יחצו ימיהם. אלא שהספק תלוי, אם מחשבים במספר שנותיו 'מקצת שנה - ככולה'. עיי"ש בתורת חיים ובביאור סוגיית הגמרא.

ועל פי זה, מיישב ה"דברי יואל" את החידוש שהתגלה בחלום לזקנו הקדוש: "ועל כל פנים, גם לפי מה שאמרו דהוה בר תלתין ותלת, הכוונה היא שנכנס ברביעי, ומקצת שנה ככולה, אלא שלא הזכיר רק השנים השלמות. אבל אליבא דאמת, כיון שנכנס בתלתין וארבע ומקצת השנה ככולה, נחשב ג"כ לל"ד שנים, ואתי שפיר מה שהוצרך לתקן נגדו ל"ד שנים..." והיינו, שגם אם מבואר שבלעם חי רק ל"ג שנים, הרי שבאמת נכנס כבר לשנת הל"ד, ולכן - בחישוב השנים שהאר"י ז"ל היה צריך לתקן נגדו, היה צריך ל"ד שנים לתקון.

אלו דברי פי צדיקים חן, ושפתיים יישק לדבריהם הנוטפים מור. ומכאן נוסף פנינה נפלאה ששמעתי מהרב אברהם ברנט שליט"א, [שהפנה אותי גם לציון ה'אבי עזר' הני"ל], על פי מהלך זה: במסכת מגילה (דף יא עמוד ב) למדנו על אחשוורוש שעשה משתה "כשבתו" על כסא מלכותו, והכוונה "שנתיישרה דעתו" - שעל פי חשבוננו הגיע למסקנה שכבר עברו שבעים שנים לגלות ישראל, וכיון שלא נגאלו, שוב לא ייגאלו ונתיישרה דעתו במלכותו.

ומבואר שם שאחשוורוש חישוב 70 שנה מגלות יהויקים. וטעותו הייתה שהיה צריך למנות 70 שנה מחורבן הבית, שהיה 11 שנים מאוחר יותר. ושואלת הגמרא, שלפי זה היו צריכים להיגאל בשנת י"ד לאחשוורוש, ולא שנתיים אח"כ, בשנה השנית למלכות דריווש בנו, כפי שהיה באמת. ותירץ רבא, שהיו "שנים מקוטעות", דהיינו שחלק ממניין השנים היה כאשר ספרו למלך שנה שלמה, בעוד שהוא מלך רק את חלקה, וממילא יש שנתיים מיותרות בחשבון אחשוורוש, [אחת שנבלעה בין נבוכדנצר לבנו אוויל מרודך, ואחת שנבלעה בין כורש לדרייווש].

ויש להקשות, במה טעה אחשוורוש שלא החשיב את שנים אלו, וגם לפי טעותו היה צריך "לחגוג" רק בשנת חמש למלכותו, [ועיין בתוס' רי"ד שגם דניאל טעה בכך]. וייתכן לפרש, שאחשוורוש סבר שמקצת שנה ככולה אף באומות העולם, ועל פי האמת באומות העולם לא אומרים כן.

ואף לפי מה שכתב ה'דברי יואל' שתיקון השנים של בלעם היה ל"ד שנים, צריך לומר שזה רק בתיקון עניינים רוחניים, אבל במסכת סנהדרין הנ"ל מבואר שמציינים את ימי חייו של בלעם, שחי ל"ג שנים, והרי שאין מחשבים במניין שנות הגויים את מקצת השנה ככולה, וזו גרמה לטעותו של אחשוורוש, ודפח"ח.

ביום רביעי הקרוב, כ"ח תמוז, יחול יומא דהילולא של הרה"ק בעל ה'ישמח משה' זיע"א. בין כתביו, נמצאו כמה חידושים נפלאים שנתגלו לו בחלום, וכפי שכתב נכדו, רבי משה דוד טייטלבוים אב"ד לאפאש, בספרו "תהלה למשה": "חזיונותיו וחלומותיו היו נפלאים, ואמר כי חלומותיו המה כעניין נבואה. וכמה פעמים דרש דרש משה בחלומו דברים חריפים ושנונים, הלא המה בכתובים, בספר ישמח משה, ובחיבור זה בכמה מקומות, מה שנתגלה לו בחלום. ועיין בישמח משה פרשת תולדות ד"ה עוד נ"ל א"כ למה זה אנכי, ופרשת בהר שם בהג"ה ד"ה אמר המסדר וכו'. ופרשת בלק ד"ה הן עם וכו', ושם ד"ה איעצך אשר יעשה העם הזה וכו', ובפרשת משפטים בהג"ה ד"ה אמר המסדר עיי"ש. ועוד בכמה מקומות. ובספר ויקרא ד"ה אדם כי יקריב וכו' וז"ל שם באמצע הדרוש, עפ"י שנגלה לי בחלום בעניין הגן עדן של התנאים, עכלה"ק...

לא רק חידושים נתגלו לו בחלום הלילה, אלא חזיונות נוספים שראה בהם משמעות, וכמסופר שם על סיבת קריאת השם לבנו הגה"ק ר' אלעזר ניסן, מי שנודע לימים כאיש מופת ואבדק"ק סיגוט: "שמעתי שביום היוולדו, ראה בחלום עניין גדול, וגם דברי הגמרא (ביצה טו) מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כלו, ועל הדבר הזה נקרא אלעזר, ושם ניסן על שם חותנו הרב, ואך אתפלא כי שם בש"ס הוא אליעזר ביו"ד, והוא נקרא בשם אלעזר..."

לקראת יומא דהילולא, נעסוק בחידוש אחד מהם, הקשור למיתת בלעם שמוזכרת בפרשת השבוע, ולהבדיל אלף אלפי הבדלות - למניין שנותיו של האריז"ל, שגם יומא דהילולא שלו בעוד כשבוע וחצי, ביום ה' מנחם-אב.

האריז"ל תיקן את קלקוליו של בלעם

וכך כתב בספרו, פרשת בלק: "במוצאי חג השבועות, אלי דבר יגונב בחלומי, דהאר"י ז"ל חי ל"ד שנים, משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים דחי, כמבואר בגמרא (סנהדרין ק"ו ע"ב) דחי ל"ד שנים. ואתבונן אלי בבוקר, והנה הוא אמת, דבלעם הרשע פעל השמדיות על ידי חטא פעור, נפערו לגזור עליהם שמדיות, והיינו איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, והבן זה. והאר"י ז"ל תיקן שלא יהיו שמדיות והבן זה". עד כאן לשונו הקדוש, בגילוי רז זה שנגלה לאיש חמודות בתזון לילה.

[נציין לקוראים, על מקור נוסף בו מוזכר גיל 33 בהקשר לתיקונים ע"פ מניין שנותיו של בלעם. ה'אבן עזרא' בפרשת אחרי (ויקרא טז, ח) כתב על הסוד של השעיר המשתלח לעזאזל: "אני אגלה לך קצת הסוד ברמז, בהיותך בן שלוששים ושלש תדענו...". וכתב בביאור "אבי עזר" החונה עליו בהרבה מהדורות של מקראות גדולות: "לדעתי נראה הרמז קאי על בלעם, שחי ל"ג שנים". ועיי"ש שזו מטרת תיקון החטאים ע"י שילוח השעיר לעזאזל].

אלא, שמתעורר קושי למעיין בדבר החידוש שנתגלה ל'ישמח משה' בחלומו, הן בחשבון שנותיו של האריז"ל, והן במספר ימיו של בלעם... שכפי הידוע, האריז"ל נסתלק מהעולם בגיל ל"ח, ולא בשנת הל"ד כמופיע כאן בדבריו. כך גם בנוגע למספר ימיו של בלעם, מבואר במסכת סנהדרין (שם) שהיה כתוב בפנקסו של בלעם, שמניין שנותיו היה ל"ג שנה, ומדוע א"כ כתב ה'ישמח משה' שחי ל"ד שנים?

על הקושי בחישוב זה, עמד כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, ושיגר מכתב להגה"ק מסאטמאר, בעל ה"דברי יואל" זצ"ל, [מנכדיו של ה'ישמח משה'].
הגה"ק מסאטמאר, יישב את הקושי באופן נפלא, לפנינו דבריו מתוך מכתב התשובה, כפי שנדפס בשו"ת "דברי יואל" (אורח חיים חלק א, סימן ל, אות ח): "מה שהקשה על מה שכתב בישמח משה פרשת בלק, שהאר"י ז"ל חי ל"ד שנים, משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים שחי, וב'שם

משולחן גבוה

ילקוט פסקי הלכות במגוון נושאים אקטואליים
ממרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
שנמסרו בפרסום ראשון ל'המבשר'

ולכן אם כל המטרה של התפירה היא למנוע פגם יופי, אין היתר לעשות כן בשבת (עכ"פ ע"י ישראל). אבל אם יש חשש לאיבוד דם או חשש זיהום, והווי מכה של חלל, מותר לחלל עליה שבת.

כדורי שינה בשבת

שאלתי את הרב אודות אדם שאינו יכול להירדם בלילה, אם מותר לו לקחת בשבת כדור שינה. והרב אמר להיות ואם לא יישן בלילה, לא יהיה מסוגל לתפקד ביום המחרת, מותר לו לקחת את הכדור, היות ודינו בכה"ג כחולה שאין בו סכנה. ואף שבשעה שלוקח את הכדור עדיין אינו חולה, אין חילוק אם הוא כבר חולה, או שלוקח את הכדור כדי למנוע מצב זה. וכשדנתי לפני הרב דאולי יש להתיר מצד שהוא אדם בריא, ועליו לא נאמרה הגזירה של שחיקת סממנים, לא קיבל את זה ואמר דכמו שהמג"א בסי' שכ"ח סקמ"ג אוסר לבריא לקחת רפואה כדי לחזק את מזגו, (ועי' מש"כ בזה האג"מ או"ח ח"ג סנ"ד) ה"ה בנידון דידן, אף שהוא בריא, אבל היות וכוונתו לרפא את עצבו, אין להתיר מטעם זה.

הטועם תבשיל בשרי

הטועם תבשיל בשרי כדי לדעת את טעמו, ל"צ להמתין שש שעות. ואע"ג שבאוכל בשר, אף מעט שבמעט קי"ל דצריך להמתין שש שעות, מ"מ בלא לעס אלא רק טעם בלשונו ולא בלע, אין צריך להמתין שש שעות. (שוב שמעתי, שכן פסק הגר"ש קלוגר).

חולה להמתין שש שעות

שאלתי על אחד שממתין בד"כ שש שעות בין בשר לחלב, אולם כעת הוא חולה וזקוק לחלב, וממתין רק שעה אחת,

הדבר מותר. ועי' במסכת תרומות פ"א מ"ח, והוא קצת ראיה לדברי הרב.

לתפור פצע באדם ליופי בשבת

באדם שנפצע בשבת והרופא רוצה לתפור את קצוות הפצע, אף שמשום תופר לא הווי איסור תורה, דאינה תפירה של קיימא, דהרי מוציא את החוט כעבור כמה ימים, וכן הקשר שעושה בסוף החוט אינו של קיימא, מה"ט שלא נשאר שם ליותר מכמה ימים, מ"מ הוי איסור תורה מצד בנין, דשייך אף בגוף האדם.

האם שותפות עם זבולון ממעטת את השכר של יששכר?

שאלתי את הרב, האם שותפות עם זבולון ממעטת את השכר של יששכר. ואמר, שעל פי מה שכתב הגר"ח מוואלזין בספרו 'כתר תורה', משמע דממעט. ששאלוהו, האם כדאי ליששכר לעשות שותפות עם זבולון, והרי לוקחים משכר הלימוד שלו, וענה שא"צ לחשוב כעת על השכר של אח"כ בעוה"ב, והעיקר שיכול כעת ללמוד. (כדעת ר"ח מוואלזין, משמע גם דס"ל ל'משך חכמה', עה"פ ויהי למס עובד, עיי"ש. אולם עי' בהקדמה של ה'הפלאה' למסכת כתובות אות מ"ג, דפשיטא ליה דאין השכר שמקבל זבולון ממעט משכרו של יששכר).

להדליק חשמל קודם הדלקת נרות

אף דהמנהג אצל בני אשכנז דנשים מברכות על תוספת אורה, מ"מ היותר מעולה הוא, שכאשר מדליקה נרות ומברכת, שתדליק באותה שעה גם את החשמל, ותתכוון בברכתה גם על אור החשמל. (דמעיקר הדין אפשר לברך גם על אור החשמל, רק שנהגו לברך על נרות).

הדליקה נרות בטעות אחר השקיעה

אשה שהדליקה בטעות נרות שבת לאחר השקיעה, צריכה כפרה וכמובא ברמ"א סי' של"ד סכ"ו. עוד אמר הרב, דכמו במקרה שאשה שכחה בשבת אחת להדליק נרות, צריכה להדליק נר נוסף כל ימי חייה, וכמבואר בסימן רס"ג ס"א ברמ"א, כ"ש שיש לקונסה להוסיף עוד נר במקרה הנ"ל. אך אם נסתפקה אם היה זה לאחר השקיעה או לפני, יש להקל ולפטור אותה מלהוסיף נר, אך בוודאי שצריכה כפרה. אולם אם קרוב לוודאי שהיה לפני השקיעה, רק שאינה בטוחה במאה אחוז, אז אפשר להקל, וגם כפרה אינה צריכה.

ניעור הכוס היטב משייריו

בעניין טיפות שנשארו בכוס תה, ורוצה למזוג כוס נוספת, אמר הרב דלעניין טיפות אלה אפשר לסמוך על השיטות דאין בישול אחר בישול אף בלח שהצטנן, וכן פוסק הגר"מ פיינשטיין. עוד הוסיף הרב, דאפילו אם שוטף את הכוס במים מהברז (שאינן הם מבושלים), סגי לנער את הכוס מטיפות המים שנשארו בתוכו, אף שלא מנגבם, ויכול לערות שוב מים חמין מכ"ר, דמה שנשאר בכוס לאחר הניעור, לא מיקרי מים. (ומרן הגר"מ פיינשטיין מחמיר במים שאינן מבושלים, אם כי מסכים שמעיקר הדין

- עשור להסתלקותו - כ"ח תמוז תשע"ב

חתום על חוקת ישראל, 1952, בחדר העבודה של ממשלת ישראל

חתום על חוקת ישראל, 1952, בחדר העבודה של ממשלת ישראל

חתום על חוקת ישראל, 1952, בחדר העבודה של ממשלת ישראל

כמבואר בפוסקים, אם צריך התרת נדרים. ואמר הרב, דלא צריך התרת נדרים.

אבטיח שנשפך עליו חלב

מעשה באבטיח שנשפך עליו חלב, ואמר הרב דלא סגי להדיחו, היות והוא סופג את החלב בתוכו, דומיא דבשר צלי המבואר בסי' צ"א ס"ז. ולכן אין לאוכלו עם בשר.

מגבת אחת לחלב ולבשר

מותר להשתמש באותה מגבת פעם לחלב ופעם לבשר אם מכבסה בינתיים. אמנם לעניין חמץ בפסח, יש להקפיד שהכיבוס יהיה במים חמים, אבל בכו"ח סגי אף בכיבוס במים קרים.

אדם שיש לו סתימות בפה

מותר לאדם שיש לו סתימות בפה, לאכול מאכלים חמים של חלב ובשר, תוך כ"ד שעות, ולא חוששין לבליעה שבסתימות, משום שאינו כ"ר, ועוד דההבל של הפה פוגם. ואף דנטל"פ אסור לכתחילה, אמר הרב, דכאן שרי, היות וא"א להגביל את האדם שלא יאכל.

טבילה על ידי קטן

אדם ששלח את בנו הקטן להטביל כלי, הוא שלא ע"פ הדין, דקטן אין לו גאמנות לומר שטבל, ואדם גדול שעמד ליד הקטן ראה שהוא אכן טבל, עליו להודיע לאביו של הקטן שהכלי נטבל, ולא סגי במה שהגדול ראה שהכלי נטבל, דחשב לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, צריך סליחה וכפרה, ולכן צריך שאביו ידע מגדול שהכלי אכן נטבל.

כלי חדש שנטבל להחזירו לחנות

פעם קניתי כלי חדש והטבלתי אותו, ולאחר שהבאתיו הביתה, הוחלט שלא מעוניינים בו ומחזירים אותו לחנות. ושאלתי את הרב, האם עלי להקנות כלי זה לגוי, ולחייבו בטבילה, שכן אם כלי זה חוזר לחנות שמא יקנה אותו מאן דהו ויטבילנו שוב עם ברכה. (ולשים פתק שכבר הוטבל לא שייך, שאז יחשבו שמא הכלי משומש). ואמר הרב **דעדיף להשאירו כך, כי רוב בני"א הקונים כלים לא מטבילים אותם.** וכששאלתי מה הדין אם מדובר בחנות בשכונה דתית, ששם רוב הקונים כן מטבילים. ואמר הרב דרוב אלה שמטבילים אינם מברכים, מחשש שיש שותפות ישראל בבית החרושת. ואפילו אם אחד יטבילו בברכה, לא הווי ברכה לבטלה, כי יש לו רוב לסמוך עליו, דרוב הכלים בחנות אינם טבולים. והיות ומטעם רוב, מותר לו להטביל את הכלי בברכה, נמצא דאיני מכשילו.

ריבית בהלוואה שהיה אינפלציה

בהלווה כסף לחברו, והיתה אינפלציה וערך הכסף ירד, אמר הרב, דלפי המהרשד"ם מותר להחזיר סכום יותר גדול ממה שלקח, אם מחשב רק את ירידת ערך הכסף, דאינו ריבית אלא הכסף הוא שאיבד את ערכו. אמנם הוסיף הרב, דלא סומכים עליו רק במקום ושכירות שאינו ריבית מה"ת, אך לא בהלוואה.

חשש ריבית במלגת אברך כולל

מעשה בראש כולל, שהקדים נתינת חצי מלגה כמה ימים לפני הזמן, בגלל שאת חציה השני של המלגה נאלץ לאחר. ושאלתי האם אין בזה שאלה של ריבית, כדין האומר לחברו אני אלווה לך ואתה תלווה לי. וענה הרב, דהיות ולראש כולל אין שום התחייבות לתת משכורת לאברכים, ויכול ביום אחד להפסיק לתת להם תמיכה, ממילא אין כאן שום הלוואה. עוד הוסיף ואמר, דמה שהקדים לשלם מראש אין זה אגר נטר למה שאח"כ יאחר בתשלום של שאר הכסף, שהיה מדובר שהוא השיג קצת כסף לפני הזמן, ולא רצה להשאיר את הכסף אצלו. וא"כ נמצא דבלא"ה היה מקדים, וממילא אין בזה אגר נטר.

פרע יותר בטעות לא הווי ריבית

לווה שהחזיר הלוואה, והמלווה מגלה שהלווה נתן מאה דולר יותר ממה שמגיע, וכשאמר לו המלווה דבר זה, השיב הלווה שהוא מוחל, ושישאיר את מותר הכסף אצלו. אמר הרב דאין בזה ריבית, היות ובשעה שנתן, לא נתן לשם ריבית, אלא חשב דהוא חלק מפירעון החוב. (עי' רמב"ם פ"ד מלווה ולווה ה").

התרה לאברך שהוריד בטעות מעשר ממלגת הכולל

אברך שהיה רגיל לקבל סכום כסף מהכולל בו למד, ועקב קיצוצים הורידו לו עשרה אחוז מהמלגה, וטענו שהם לוקחים את המעשר כספים לעצמם. אולם האברך לא האמין, וחשב שסתם מקצצים לו במלגה, ולכן הפריש מעשר מהסכום המופחת אותו קיבל. לאחר זמן התברר לו שאכן לא קיצצו לו במלגה, רק שלקחו לעצמם את המעשר. ועוד הוסיף ראש הכולל ואמר, דאם בחודש אחד יבקש האברך לתת את המעשר למישהו אחר, הם יסכימו. ושאלתי אודות המעשר שהפריש בטעות (בנוסף להורדה שהיא גופא המעשר) שמא הוא נדר טעות וממילא לא צריך להתירו. ואמר הרב דאין זה נדר טעות וצריך להתירו. אבל זה גופא יכול להיות הפתח, שאם היה יודע שהם כבר לקחו ממנו מעשר, לא היה מפריש פעם נוספת.

עיסקא בהיתר עיסקא

אדם שלוה כסף מחברו בהיתר עיסקא, והלווה שילם כסף זה שלווה, לנגר שעשה לו ארון בדירתו העומדת להשכרה. אמר הרב, דאף שאין היתר עיסקא מועיל אא"כ כסף ההלוואה מושקע בעיסקא, כאן היות והדירה עומדת להשכרה, והמחיר של השכירות עולה מחמת הארון, פשוט דהווי עיסקא, ומותר

ריבית בחברת השמל

בעניין ריבית, שחברת החשמל וכל כיוצ"ב גובים על פיגור בתשלום, צידד הרב להקל, באומרו, דהיות ואם לא ישלם הם ינתקו את החשמל, א"כ אין זה נקרא שאני נותן ריבית, אלא הרי הם כגוזלים ממני בע"כ.

ריבית בין השכנים

שכן שלוה מחברו איזה חפץ, וכשפורע, נותן לו חפץ ששווה יותר (כגון טיטולים, מיץ ענבים, ביצים וכדומה), אמר הרב, דאף ששכנים לא קפדי אהדדי, מ"מ כשהפרש הוא סכום כזה שכן מקפידים, המלווה צריך להחזיר וייתן סכום זה לצדקה לזכותו של הלווה.

לסמוך על המסירת מודעא

באחד שאמר באמצע לימודו, דאינו זו ממקומו עד שימצא תירוץ לקושיא מסוימת, אמר הרב דאכן זה נדר, רק שאפשר לסמוך על המסירת מודעא שמסר בערב ר"ה.

נדר שילמד משניות לאחר התפילות

מעשה באחד שנדר בעת צרה, שאם יינצל, ילמד לאחר כל תפילה פרק א' של משניות. כעת רוצה הנודר להתיר נדרו, בטענה שהוא מתפלל כל יום מנחה ומעריב סמוכים זל"ז, וממילא אינו יכול לקיים את החלק בנדרו, הנוגע ללימוד אחר תפילת מנחה. אמר הרב דנדר שנודרים בשעת צרה לא מתירים. ולגבי הקיום, אמר, שבמקום ללמוד פרק משנה אחר תפילת מנחה, ישלים וילמד ב' פרקים אחר מעריב.

יששכר וזבולון

בעניין שותפות יששכר וזבולון, ס"ל לרב שזו שייך רק אם זבולון נותן ליששכר חצי מרווחיו, ולא אם נותן שלישי או רביעי. דהיות ועצם הדבר שאפשר לחלוק בשכר לימוד תורה, חידוש הוא, אין לך בו אלא חידושו, ודווקא אם חולק עמו ממש. עוד ס"ל לרב, דשותפות זו שייכת, במקרה שיושב ולומד רק בגלל הסיוע של זבולון, ובלא"ה לא היה לומד. אולם אם כבר למד לפני"כ, אין זו שותפות של יששכר וזבולון, ודינו כשאר תומכי תורה. והוסיף הרב, דצריך לומר את זה לזבולון, שאל"כ יחשוב שיש כאן שותפות יששכר וזבולון, והווי גזלה. אמנם הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל אמר לי, ששייך שותפות יששכר וזבולון גם בפחות מחצי, ולא צריך לפרט בשטר את אחוזי השותפות, דכלפי שמיא גליא. עוד אמר לי הרב פישר, דגם במקרה שישב ולמד לפני"כ, שייכת שותפות זו.

א"א שהשכר ייחשב עבור מישהו אחר

שאלתי את הרב, אודות אחד שרוצה לעשות שותפות יששכר וזבולון, אולם זבולון רוצה לזכות את שכר הלימוד לאביו, או

לכל אחד אחר. ואמר הרב בשם ה'חמדת שלמה', שא"א לעשות צדקה בכסף שלי, ושהשכר ייחשב עבור מישהו אחר. והוסיף הרב, דהעצה במקרה זה, שייקנה מקודם את הכסף לאביו, ויעשה תנאי שיוכל לתת כסף זה שהקנה לאביו, ללומדי התורה, ורק אז יוכל להיחשב שכר הלימוד, לזכותו של אביו. אולם פעם שמעתי בשם החזו"א, שאמר לאדם שהיה חייב למישהו כסף (מחמת גניבה או סתם חוב) ולא זוכר למי הוא חייב, שהעצה לכך היא שייתן כסף זה לצדקה, ויאמר שזכות הצדקה תלך לאותו אדם שהכסף מגיע לו. ויש לעיין אם הדברים מתיישבים לפי מה שאמר הרב, או שיש כאן שיטה אחרת.

פסקים שונים בענייני צדקה ומעשר

אדם שנותן כסף לגובה כספים שבא מטעם ישיבה וכדומה, אף שהוא לוקח לעצמו אחוז מסוים מן הכסף, מ"מ יש לנותן שכר על כל מה שנתן, ואף על החלק שהגובה לקח לעצמו, דהרי זה כשאר הוצאות שיש לכל ישיבה ומוסד.

שאלתי על אדם שהפריש סכום כסף שחייב ליתן למעשר, והכסף הלך לאיבוד, מה דינו. והרב אמר, דהחת"ס בחולין דף קלא. אומר דחייב להפריש בשנית. (ולכאורה כיוון למש"כ שם בד"ה שאני התם.)

מי שיש לו חשבון סגור בבנק, ואינו יכול להוציא משם כספים לפני סוף התקופה, אז אף שמקבל ריווח שנתי על הסכום שהפקיד, אין צריך לתת מעשר רק בסוף התקופה, כשיכול להוציא את הכסף.

הרב אמר, דמי שיש לו כסף בצמצום, או אם לאחר שייתן מעשר, יצטרך לצמצם בהוצאת הבית, או כגון שצריך ללוות כסף עבור ההוצאות השוטפות של הבית, פטור מליתן מעשר. אך אם יש לו חסכונות בבנק, ואם ישתמש בכסף זה שבבנק, לא יצטרך לצמצם, ברור שאין לו פטור מליתן מעשר.

הרב אמר, דאדם שמצבו הכספי קשה, פטור מלתת מעשר כספים. ומעשה באדם שלא ידע מפסק זה, והפריש כסף לשם מעשר, ואח"כ נודע לו הפסק שהוא פטור, ושאלתי את הרב, מה דין כסף זה שהפריש. ואמר הרב, דאם אדם עושה טעות בחשבון, וחושב שהרוויח יותר, אז הווי נדר טעות ולא צריך התרה על הכסף שהפריש בטעות. אמנם במקרה דנן הטעות היתה בדין, ולא בחשבון, ולכן צריך התרת נדרים. ואף שעל נדרי צדקה לא נשאלים, כאן שהווי טעות אפשר כן להישאל. שאלתי את הרב, אודות אדם שעד היום לא נתן מעשר כספים, והחליט מהיום שהוא כן נותן, האם חייב ליתן גם על העבר, או לא. וענה הרב, שדבר זה תלוי כדלהלן. אם בשעה שקיבל ע"ע ליתן, היתה זו קבלה סתמית, מסתמא לא היתה דעתו ליתן גם על העבר. אבל אם כשקיבל ע"ע ליתן, היתה כוונתו עם כל החומרות, אז צריך התרת נדרים, אם אינו רוצה ליתן על העבר.

שימוש בכספי מעשר

הרב אמר, דאפשר להקל ולקנות מקום בביהכ"נ מכספי מעשר, היות והכסף משמש להחזקת ביהכ"נ, ומכירת המקומות אינו אלא היכי תמציי לאסוף כסף לשם החזקת בית כנסת. ואף שאין זה בדירוג ראשון, כמו לתת לעניים, מ"מ נחשב כצרכי ציבור ואפשר לתת מכספי מעשר. אולם בפעם אחרת חזר בו הרב ואמר, דא"א לקנות מקום בבית הכנסת מכספי מעשר. אולם אם יש לי מקום להתפלל במקום אחר, ואני קונה מקום בעוד ביהכ"נ רק כדי לתמוך בהם, כל כה"ג אפשר להוציא מכספי מעשר, אם הכסף אכן הולך להחזקת ביהכ"נ, ובמיוחד אם מדובר במניין של אברכים. ואם מתפלל בישיבה ושם קונה מקום, קיל טפי לשלם מכספי מעשר.

הרב לא קיבל מה שאמרתי לו בשם פוסק אחד שרצה לומר, שאפשר להחשיב כסף שנותן למס הכנסה, כחלק מן המעשר שחייב, על סמך הגמ' בב"ב דף ט. הדורשת עה"פ ונוגשיך צדקה, שממון שהמלכות לוקחת נחשב לצדקה. ואמר, דמ"מ למעשר לא יכול להחשיב את זה. והרב הוסיף, דאף שחלק מהכסף שלוקחים ממשלם המיסים הולך לנזקקי סעד, מ"מ לא יכול להחשיב את זה בתור מעשר.

חלק הארי מפסקי ההלכות מרשימות תלמידיו: הגר"מ פודור שליט"א והגר"ד מור שליט"א. תשנ"ח וייש"כ להגר"ר חיים זייבלד שליט"א דומו"צ בשכונת גבעת שואל על המצאת הדברים.

חשיפה היסטורית

לקראת יומא דהילולא העשירי של פוסק הדור
מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

אנו חושפים בפרסום ראשון ובלעדי

סידרת הגהות והערות מתוך גנזי אוצרותיו על ספרי גדולי ופוסקי הדורות אותם
רשם לעצמו במהלך סדרי לימודיו והיו ספונים בביתו במשך עשרות שנים

מפורסמים וכן ספרי שו"ת רבים כולל אלו שלא מוכרים כ"כ,
הכל היה פרוש אצלו כמונח בשמלה.

כך גם הגאון האדיר רבי ישראל גרוסמן זצ"ל ראש ישיבת
פינסק קרלין שהיה מגיע רבות לרבינו לשאול ממנו בדבר
הלכה, התבטא פעם בהתפעלות לאחר שיצא מביקור אצל
רבינו, כי ברור לו שכשיבנה ביהמ"ק ויקימו סנהדרין אז הרב
אלישיב הוא אשר יעמוד בראש הסנהדרין.

בני ביתו ותלמידיו הקרובים העידו כי פעמים רבות
היה שומעים את רבינו עונה לשואל בטבעיות ובפשטות
האופיינית לו: "אין כזה תוספות..." או "אין כזה רמב"ם..."
בכל הש"ס!

לצד זאת נודע רבינו בשתיקתו הגדולה, ומה שלא
היה מכורח המציאות לא היה מדבר אפילו בדברי תורה.
במקביל, אף לא התעסק מעולם בסידור תשובותיו כיצירה
בפני עצמה, לא אחת הוא טען שעריכת ספר מתשובותיו הרי
הוא בגדר ביטול תורה אצלו מכיון שיכול ללמוד בזמן הזה
עוד תוס' ועוד רשב"א.

הדבר יוצר רושם אצל רבים שרבינו מתעסק בעיקר
בלימוד הש"ס בבלי וירושלמי, שו"ע, לצד לימודיו בספרי
הראשונים וגדולי האחרונים הנצרכים לו, אולם פחות ידוע
על בקיאותו הנדירה בכל ספרי השו"ת ותורת גדולי ראשי
הישיבות.

אמנם, בני ביתו והקרובים אליו העידו כי רבינו היה בקי
מופלא בכל ספרי השו"ת, כולל ספרי שו"ת מגדולי הדורות
האחרונים עד הדור האחרון אשר היו שגורים על לשונו וכפי

ואין בפי שום חדשות, והלואי שלא יהא טעות.
גם מרן השפע חיים מצאנו זי"ע היה נוהג לשלוח שאלות
רבות בהלכה לרבינו, ולא אחת הפטיר בפני מקורביו שבדורנו
יש לרבינו דעת תורה אמיתית וניתן לסמוך עליו ללא עוררין
מכיון שהוא לומד תורה לשמה, וכן אוגר הוא בזכרוננו את
כל התורה כולה המונחת בקופסא אצלו. בהזדמנות אף אמר
שמה שאנו אומרים "כי מציון תצא תורה", הכוונה בדורנו
הוא על הרב אלישיב.

ואכן גדולי הרבנים והדיינים לצד שאר גדולי התורה
כאשר היו עולים למעונו ושוחטים את שאלותיהם בפניו, היו
עומדים ונפעמים אל מול כח תורתו הבהירה, כאשר ללא כל
עיון בספר היה שולף מזכרוננו בכל סוגיא וענין שהיו מדברים
עמו על אתר וללא כל שהיות מתוך בקיאות שאין בדומה לה.
אחד מאותם שעלו דרך קבע למעונו של רבינו, היה הגאון
האדיר רבי חיים קרייזוירט זצ"ל גאב"ד אנטוורפן כאשר
בכל שאלה שלא הצליח להגיע להכרעה היה שולח או עולה
אישית לבית רבינו, בהזדמנות התבטא ואמר: "במחיצתו של
הרב אלישיב ראיתי דבר פלאי, איך שברגע כמימרא, היה
עונה על שאלות סבוכות בכל מקצועות התורה ממש, באו"ה,
ביו"ד, בחו"מ, באבהע"ז בזרעים, בטהרות וכו', כולל שאלות
מורכבות המצריכות עיון רב והכל מתוך צלילות הדעת
מדהימה ובیشוב הדעת שהפליאה את הכל, וזאת מבלי לעיין
ולפתוח ספרים, משום שהתורה כולה פרושה לפניו כשמלה
וחקוקה בזכרוננו, במוחו הוא זוכר לא רק את הש"ס בבלי
וירושלמי עם הטור והשו"ע אלא גם ספרי ראשונים הפחות

גאון הגאונים, שקדן השקדנים, בקי בכל התורה כולה
כמו שאנו בקיאים באמירת 'אשרי יושבי ביתך', היה גאון
ישראל ותפארתו, פוסק הדור, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
שהשבע ימלאו עשור להסתלקותו.

גדולי וגאוני עולם זי"ע מהדור הקודם כבר עמדו נפעמים
ומשתוממים ומלאי התפעלות אל מול עוצם ידיעת התורה
וגאונותו של מרן הגרי"ש זצ"ל. בהתבטאות נדירה וקולעת
התבטא פעם רבה של ירושלים הגאון האדיר רבי בצלאל
זולטי זצ"ל שישב עם רבינו על מדין עשרים שנה והכירו
מקורב באמרו: "ידיעת התורה של רבי יוסף שלום, אינה
נתפסת בשכל אנושי..."

בהזדמנות נוספת התבטא הגר"ב זולטי בפני בנו הגדרה
מפליאה: "דע לך, היכן שנגמרת התועלת של כל הלמדנים
והלמדנות בדורנו, שם מתחילה גדלותו של הרב אלישיב".
כך גם היטיב להגדירו הגאון האדיר רבי יצחק הוטנר
זצ"ל בעל ה'פחד יצחק' ואמן ההגדרה בכהאי לישנא: "בכל
הדורות, מתוך גדולי ישראל, נודעו והוכרו אותם שהיו בעלי
שליטה בכל התורה כולה. אלו נחשבו לבעלי דרגה אחרת
לגמרי. בדור שלנו, הרבי הרב אלישיב הוא מהם, מאותם
הגדולים המיוחדים ששלטו שליטה ללא מצרים בכל מרחבי
התורה..."

מרן הסטייפלר זצ"ל שהיה נוהג לשלוח דרך קבע שאלות
רבות בהלכה שעלו על שולחנו, כותב באחד ממכתביו לרבינו
לאחר כתיבת השאלה: "כל הדברים הנני כותב מבלי עיון,
לרוב הטרדות, וידעתי כי הדר"ג שליט"א כל רז לא אניס לי,

- עשור להסתלקותו - כ"ח תמוז תשע"ב

כ"ק מרן האדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זצוק"ל ומהצד השני מרנן ורבנן כ"ק האדמו"ר הלב שמחה מגור, רבי יוסף שלום אלישיב, רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל. נואם הרב מנחם פרוש ז"ל בכנס בחירות בבניני האומה סיון תשמ"א.

שרואים בתשובותיו הרבים שנדפסו בסידרת הספרים 'קובץ תשובות ו' חלקים. במהלך הכנת המאמר שמע כותב הטורים עדות נאמנה כפי אשר התבטא מרן הגר"ע יוסף זצ"ל על רבינו בזה הלשון: "חוץ ממני איני מכיר אדם שכה בקי בכל השות"ם כולל של השות"ם של פוסקי זמנינו כפי שהרב אלישיב בקי בהם!"

הכתבים שנחשפו

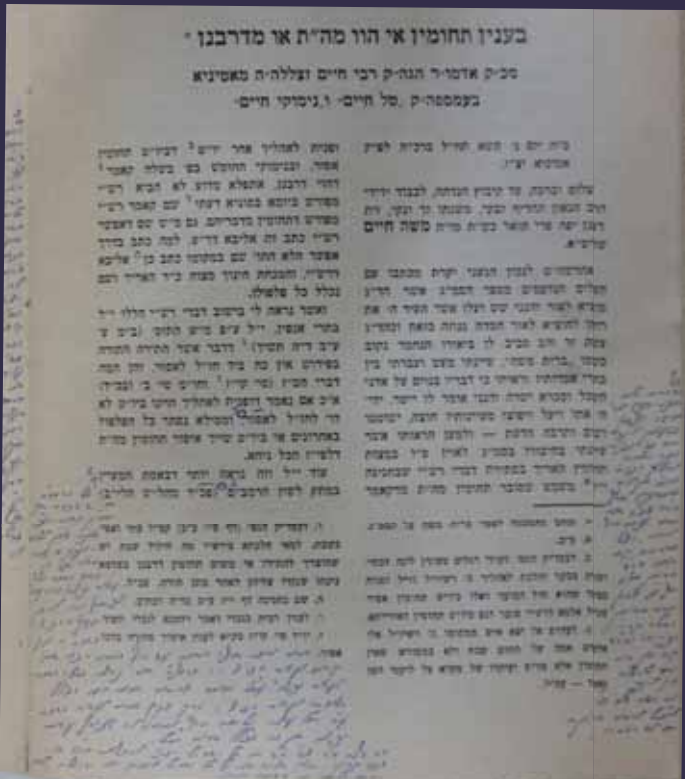
למרבית הפלא ובהשגחה מיוחדת נחשפו בשנים האחרונות לאחר פטירתו ע"י בני המשפחה, מאות ואלפי ציונים, הערות, והגהות וכו' שכתב רבינו על מאות ספרי ראשונים כולל ספרי אחרונים וספרי שו"ת רבים מהדור האחרון וכן קובצים שונים (מלבד ההגהות הרבים הפזורים על פני כל מסכות הש"ס בהם למד) אשר רבינו מעולם לא סח וסיפר על כך, ולראשונה אנו מביאים זאת בפרסום ראשון ובלעדי מעל גבי גליון זה לתועלת קוראי המבשר.

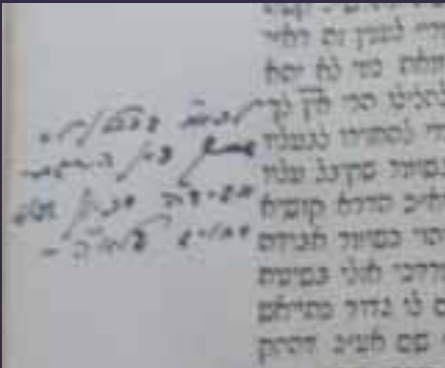
בכנס בחירות לכנסת, סיון תשמ"א, לצדו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'לב שמחה' מגור זצוק"ל, נואם הרב מנחם פרוש ז"ל

משיחות שערכנו עם בני המשפחה, הם מספרים כי אמנם הם ידעו במקצת שרבינו כתב ציונים והערות על שולי הגליונות שלו, אך לא ידעו באיזה היקף זה מגיע ולא ידעו שכתב הגהות והערות גם על ספרי שו"ת מבני הדור האחרון, וכך עתה הם מגלים ונחשפים יותר ויותר על ההיקף האדיר שרבינו שלט בכל מכמני השות"ם והמפרשים כמו ספרי הלומדות של עולם הישיבות. לא נילך למנות כל מאות הספרים שנחשפו שרבינו כתב עליהם הגהות, אולם נביא בזה דוגמא קטנה של ספרים שרבינו רשם עליהם הגהות, ומיניה נלמד אודות היקף בקיאותו הנדירה. מעלעול בין האוצרות הרבים שהגיע לידינו הבחנו שרבינו כתב הגהות על הספרים: שו"ת הריב"ש, דרוש וחיידוש רעק"א, חידושי חת"ס, שו"ת שאילת יעב"ץ פני יהושע, שער מפשט, מלא הרועים, שו"ת נודע ביהודה, צל"ח, שו"ת מהר"ח אור זרוע, שו"ת בית מאיר, שו"ת מעיל צדקה, שו"ת זית רענן, ישועות מלכו מקוטנא, משה

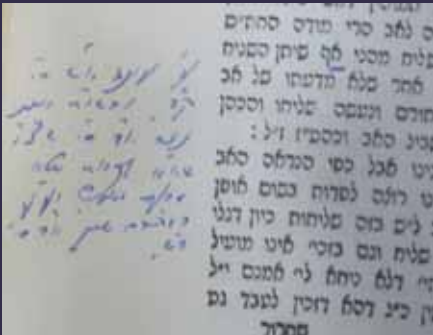
אפרים, שו"ת חידושי הרי"ם שו"ת אבני נזר, אגלי טל, שו"ת מהרש"ם, שפת אמת, שו"ת כנף רננה, חידושי רבינו מאיר שמחה מדוינסק, מרחשת, אור שמח על הרמב"ם, זכר יצחק לר"י מפוניב'ז, חידושי רבי חיים מטעלו, שו"ת אמרי יושר למהר"ם אריק, שו"ת ארץ צבי, שו"ת דברי מלכאל, שו"ת מהרי"ל דיסקין, ערוך השלח, מנחת פתים, ארחות חיים, (ספינקא), טל חיים (אנטיא), שו"ת מנחת אלעזר (מונקאטש) בית אהרן (וואלקין), תפארת יעקב, תפארת מנחם, ראשית ביכורים, ספר הדרנים בית שלמה, חידושי הגרי"ז, חזון איש, חידושי האדר"ת זהב שבא, ספרי הגר"פ עפשטיין זצ"ל, חידושי הגרי"ח סנקביץ, תולדות זאב שו"ת אגרות משה, ספרי חדב"נ מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, ועד שורה של ספרים אשר א"א לפורטם כי רבים המה. כמו"כ העיר רבינו הערות על קובצים רבים שנשלו אל ביתו כמו: קובץ אור תורה, קובץ אוהל תורה, קובץ קול תורה, קובץ אסיפת גדולים, קובץ שערי ציון, ועוד. כן אנו מוצאים בכמה מספרי הדרוש שרבינו חיבבם והעיר עליהם הערות בשולי הגליון שלו. לצד זאת אנו מוצאים רבות שרבינו היה כותב מחידושי והערותיו בקצרה על כריכת הספר בה למד, כנראה שזה היווה עבורו תזכורת וכדו' תוך כדי לימודיו. ביריעה שלפנינו נביא בזה בחשיפה ראשונית ובלעדית בפני הקוראים מספר דוגמאות של מהערותיו של רבינו על מיגוון הספרים החל מהראשונים ועד לאחרונים זמנינו.

כאן אנו מוצאים הגהות רבות שכתב רבינו על חידושי של הר"ק מהאיניא זי"ע בעל "טל חיים", ונמסרו לפרסום בזמנו בקובץ מאור חיים שיצא לאור על ידי מוסדות יוניץ בארה"ק, ועתה אנו מביאים בזה את הכת"י המקורי בפרסום ראשון

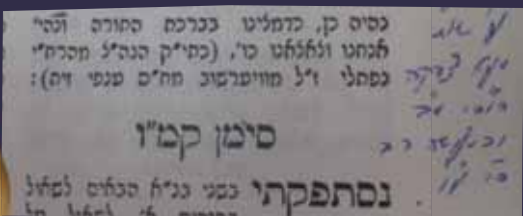
לפנינו הערה קצרה על ספר הנודע 'שער משפט' על חושן משפט

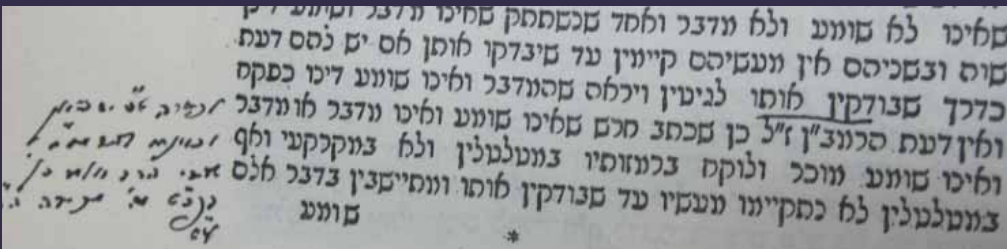
לפנינו מראי מקומות שכתב רבינו בשו"ת אמרי יושר (סימן קפ"ו) להגאון מהר"ם אריק זצ"ל בהל' פדיון הבן

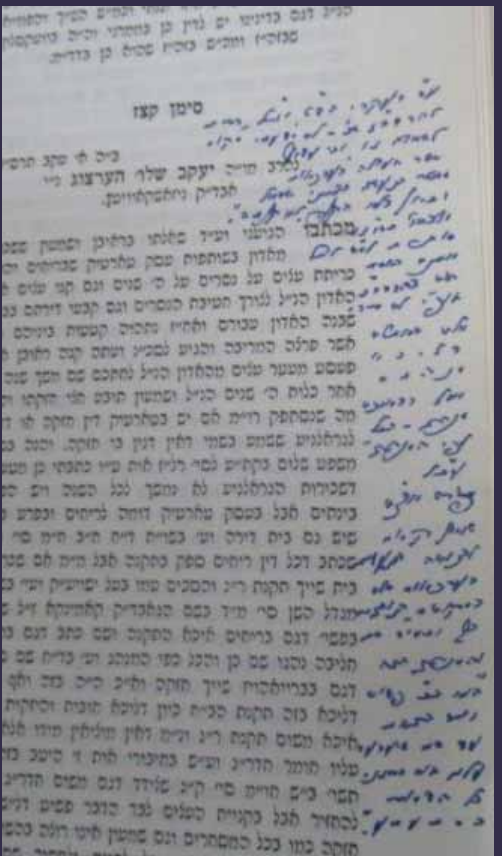
חיבה מיוחדת היתה לרבינו לספרי גאון הדורות רבי עקיבא איגר. לפנינו הערה שציין רבינו לספרו בשולי הגליון שלו

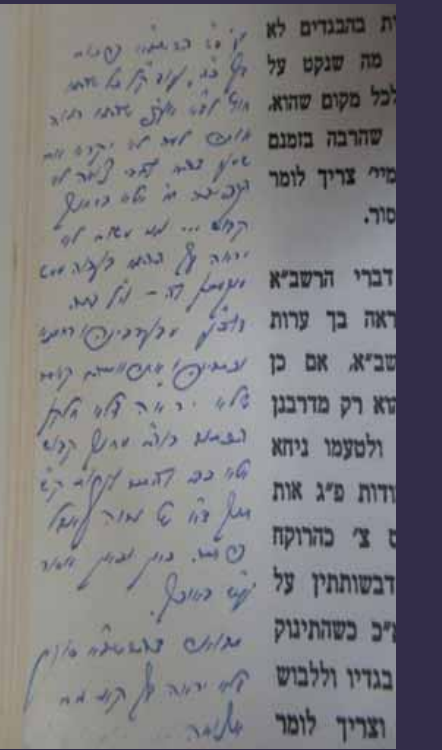
הערה שכתב רבינו על ספר 'פסקי תשובה' שחיברו הג"ר אברהם פיטרקובסקי זצ"ל דומו"צ בלאדז שבפולין.

הגה"ה קצרה כפי שכתב רבינו על שולי גליון הספר ים של שלמה

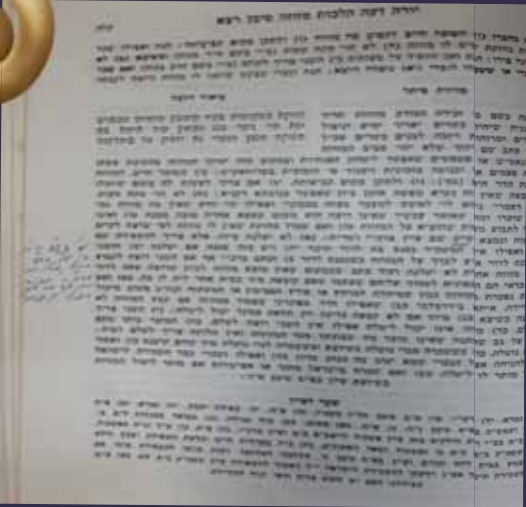
אחד מהשו"ת"ם בהם הרבה רבינו לעסוק ואף היה מצטטם רבות בתשובותיו היה הספר שו"ת מהרש"ם. לפנינו הגה"ה אחת מני רבות על שו"ת מהרש"ם (ח"ו סימן קצ"ז) העוסק בעניני צוואות.

רבינו ראה במרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל כפוסק אחרון. לפנינו הגה"ה שכתב על ספפרו שו"ת אגרות משה שו"ת או"ח סימן כ"ו בעניני ריח בתפלה

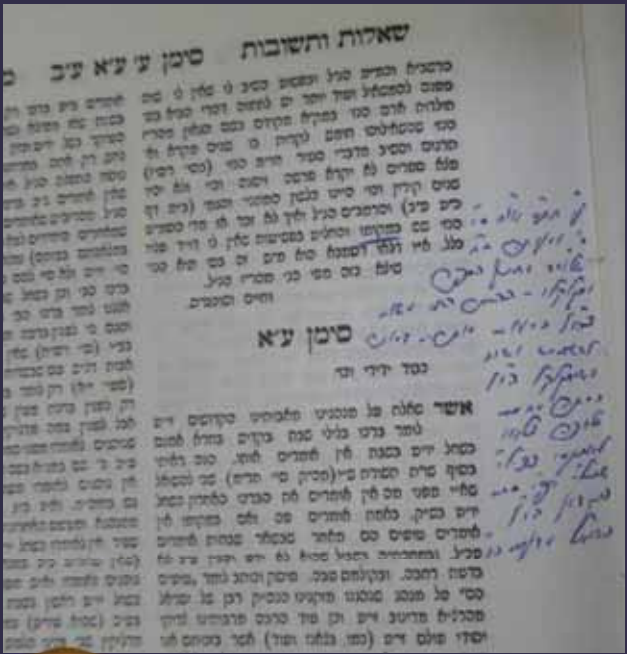
ה

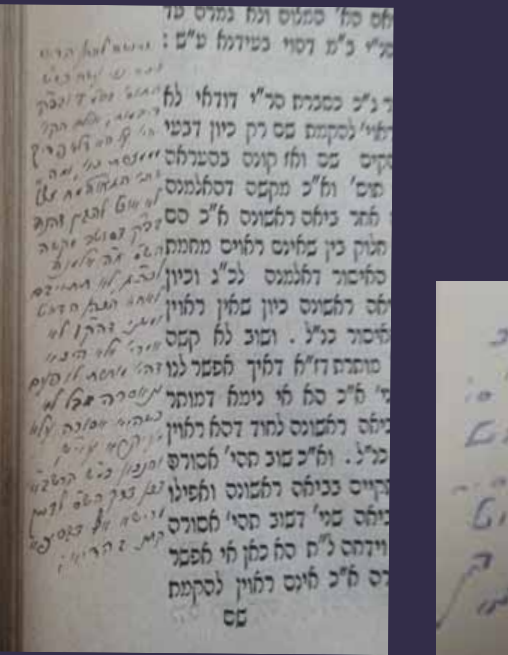
חביבות מיוחדת היה לו לרבינו לספרי חדב"צ מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, לפנינו הגה"ה שכתב על פירושו להל' מוזה

לפנינו הערות שכתב רבינו על הספר זהב שאב עמ"ס פסחים שחיברו רבינו האדר"ת זצ"ל.

הגהות רבים כתב רבינו לספר שו"ת מנחת אלעזר להגה"ק ממנוקאטש זי"ע. לפנינו הגה"ה אחת מני רבים אותם כתב רבינו בשולי הגליון

רבינו קנה בבחרותו את הספר חידושי הר"ם על הש"ס כפי המצוין בכריכת הספר, ואף הרבה ללמוד בו. לפנינו הערה שכתב על שולי הגליון שלו.

שלמה עבד ה'

יריעה מרטיטה המורכבת מנסורת של מעלה, משיפולי חיו הנאדרים בקודש של

כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז זוועהיל זי"ע

חדב"ן הרה"ק בעל 'שפע חיים' מצאנז זי"ע

חמש שנים להסתלקותו

קשרי

שידוכים

ייחוסו הנאדר בקודש של רבנו, לא היה אלא כתוספת תכשיט בעיניו של חותנו הקדוש, הרה"ק ה'שפע חיים' מצאנז זי"ע, אשר אמנם קירב וחיבב את החוטרם לגזעי הקודש, אולם כאשר בחר חתן לבתו הבכורה, הראשונה שנולדה לו לאחר אחד-עשר הצאצאים אותם שיכל בשואה הארורה, הוא חיפש תחילה תלמיד-חכם מובהק ועילוי מופלג אשר יראה חטא אופפת את כל דרכיו. ומתוך כל תלמידי ישיבתו הרוממה אשר עילויים הילכו בה, הוא מצא את אשר אהבה נפשו:

הבחור הצדיק והגאון, בנם של קדושים, רבי שלמה גולדמן. בנו של הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע. ראה בו הרבי התמדה

למעלה מגדר אנוש ובקיאיות מופלגת בתורה, אף את התואר 'החבר' אותו חילק הרבי ליודעי תורה אמיתיים שעמדו בכור המבחן על מאות דפי גמרא והכירו היכרות אישית כל 'דיבור המתחיל' ברש"י ובתוספות, קטף רבי שלמה. עד שראה בו הרבי את החתן המיוחל להינשא לבתו הבכורה, להבחל"ח הרבנית הצדקנית מצאנז זוועהיל תליט"א.

ואם התעטר הבחור גם באילן היחס המקודש לצדיקי זוועהיל וזלאטשוב, מה טוב ומה נכבד.

חסידים מספרים שעובר לסגירת קשר השידוך, ישב הרבי ושוחח עם חסידיו תושבי ירושלים על משפחת המיועד להיות חתנו. חתנא דבי נשיאה. אחד מהם, החסיד ר' מנדל פרנקל ז"ל, החל למנות את ייחוסו. וכשהזכיר את אבי זקנו של החתן, הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע. עצר אותו הרבי מלהמשיך ולפרט את הייחוס הנשגב, בצינו: "אין בודקים מן המזבח ולמעלה".

טבילה בצל הקיפאון

מעשה שהיה בתחילת חודש אדר תשל"ו. והמקום: אחד מפרברי שוויץ הקפואה.

רבנו, שבאותם הימים היה עוד אברך בן שלושים וכבר נשא את התואר 'ראש ישיבת צאנז ביוניאן סיטי', שהה בשוויץ לימים מספר, כשאליו מתלווה בעל אכסנייתו בשוויץ הרה"ג ר' שלמה צבי גוטמן שליט"א - כיום בירושלים עיה"ק.

בערב שבת קודש נסע הרבי זצוק"ל לביקור נימוסין אצל יבלחט"א רב העיר הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א רב העיר הסמוכה כשבין הדברים העלה הרבי זצוק"ל את משאלתו בפני הרב שלזינגר למצוא בעבורו מקווה טהרה לטבול בו לכבוד שבת קודש באותו פרבר מרוחק. הרב שלזינגר ענה כי המקווה היחיד באזור נמצא שם הוא אצל קהילת הספרדים, וכי הוא ישתדל לדאוג אצלם שיפתחו בעבורו את המקווה.

ואכן, כך היה, בהשתדלות הגאון הרב שלזינגר

"...כאן התגלה הרבי

במלוא יופיו וגדולתו, כאשר קיבל את גזירת הבורא בדומיה ובאהבה, הוא לא נכנע לרגש הטבעי, הוא התעלה מעל טבע האדם לשקוע בתהומות של יגון ואנינות, אלא כארי קם וכלביא התנשא להמשיך ביתר שאת וביתר עוז את עבודת הבורא והנהגת העדה, מתוך מסירות נפש וגבורה עצומה..."

קיפאונה של שווייץ: טבילה של שבת בבוקר, במסירות נפש | קול דממה דקה: רבנו סובל ייסורים מרים באהבה ובאמונה טהורה | שמחתן של ישראל: השמחה האמיתית והפנימית בשמחתו של כל יהודי עלי אדמות | קדושת שלמה

פתחו שם את המקוה עבור הרבי.

כשהגיע הרבי זצוק"ל, יחד עם יבלחט"א רבי שלמה צבי שליט"א, אל המקוה, אמר הרבי לאחראי על המקום שהוא מבקש עד מאד לבוא גם למחרת היום לטבול בצפרא דשבתא. ענה הלה, שמצידו הוא יכול לפתוח את המקוה, אבל דעו נא שהמים לא יהיו מחוממים כלל, וגם כל הבניין לא יהיה מוסק ומחומם, אלא יהיה נתון למעללי הקור האירופאי שיחדור פנימה. אך הרבי אמר, ששום דבר לא ירתיע אותו, הוא יבוא גם למקוה קפוא ויהי מה.

מספר הרה"ג ר' שלמה צבי גוטמן:

באותו ליל שבת קודש שרר כפור איום בחוצות, מעטה כבד של שלג כיסה את כל הרחובות. לאחר הסעודה פניתי אל אורחי הרם וניסיתי לדבר על לבו שיחזור בו מהכוונה ללכת לטבול במקוה. הבית היה ממוקם באזור מרחוק מאד מהמקוה, ורק מההליכה ברגל מהבית עד המקוה היה אפשר לבוא לידי צינה, ומה גם בטבילה במים כמעט קפואים, בלי חימום. "מה תעשו אם חלילה תחלו בחולי הצינה כאן במדינה זרה? מה לכם ולצרה הזאת" – אמרתי לרבי, אך הוא עמד על שלו בעקשנות דקדושה ואמר כי מחר בבוקר הוא יוצא אל עבר המקוה.

"צעדנו יחד את כברת הדרך הארוכה מהבית עד המקוה" - ממשיך רבי שלמה צבי בקול רווי רגש – כשהקור חודר אל לשד עצמותינו. כשהגענו אל המקוה, נוכחנו לראות שאכן הבניין אינו מחומם, ורוחות הקור נושבות פנימה באימה. ניגשתי תחילה אל בור המים, תחבתי פנימה את זרוע ידי לתוך המים כדי לבדוק את מידת הקור, ונוכחתי לראות שהמים בדרגת קור עצומה, קרוב לקרח. פניתי אל אורחי הרם ואמרתי לו שכמארח שלוקח אחריות על אורחו איני נותן לו רשות לטבול במי כפור כאלו, אך הוא עומד על שלו, "עבור עלי מה, אני יורד וטובל. מימי לא אבטלי טבילת מקוהו של שבת בשחרית, וגם היום לא אבטלי!"

ירד וטבל, עלה והסתפג. במסירות נפש - - -

יראת ה' היא אוצרו

כל חייו של הרבי זי"ע היו מקשה אחת של יראת שמים ויראת חטא.

כל מי שנקלע במחיצתו התבסס מניחוח הקדושה והיראה ששרתה עליו, ומיראת האלוקים שחפפה עליו כל היום בכל הליכותיו קודש, והיה ניכר עליו כי שאיפה אחת עומדת לנגד עיניו - לעשות רצון קונו! כל הליכות חייו בקודש היו מחושבות ומדוקדקות עד לאחת על פי ה'שלחן- ערוך' והפוסקים, בלי לזוז מדבריהם כמלוא נימה; הוא עמד בנחרצות ובעקשנות על עקרונותיו ומנהגיו בלי לוותר כקוצו של יו"ד, ובהיותו 'איש האמת' לא סבל תירוצים שונים ומשונים להתחמק מההלכה הפשוטה והמפורשת.

בתוך דברי ההספד שהשמיע גיסו, חדב"נ מרן ה'שפע חיים' זי"ע, להבחל"ח הגה"צ רבי אפרים פישל מוטצען שליט"א רבה של קרית הבעש"ט בפתח-תקווה, מי שהתגורר שנים רבות סמוך אליו ביוניאן סיטי, העלה על נס גם את עוצם דקדוקו בהלכה וזהירותו במצות של הרבי זי"ע, מה שהקרין גם על אחרים, "איר יתכן שיהודי ירא שמים יפסיד זמן קריאת שמע של שחרית?!" - היה טוען הרבי בפליאה עצומה.

והיה הרבי בעצמו דוגמא חיה לכך -

כפי שמספרים משמשיו כאשר ישבו בשיח חסידים לאחר ההסתלקות, וציינו אודות סדר יומו:

הרבי לא ישן יותר מארבע-חמש שעות בלילה, ובכל בוקר היה מתגבר כארי לעבודת בוראו בשעה חמש לפנות בוקר, זה היה בעבורו חוק קבוע ולא יעבור, בלי להבדיל בין יום רגיל ליום בו שב לביתו בשעות הקטנות של הלילה. הוא גם לא הכין לעצמו מעולם 'שעון מעורר', אלא מעצמו היה מעורר השחר בזרזות ומכין עצמו לעבודת התפילה על ידי לימוד התורה. וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, שהיה משכים בכל שבת בעלות הבוקר. זמן תפילת שחרית בימות החול היה אצלו

בשמחת נישואי הרב משה דוד מוטצען בן הגרא"פ שליט"א ע"ב הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א - תשע"ב

במעמד הכנסת ספר תורה לבית מדרשו בשכונת רמת שלמה בירושלים

לצדו של גיסו להבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א

בכל יום ויום בשעה שבע בבוקר, על כך התבטא הרבי בפנינו בשפת-צחות: "הידעתם מדוע מתפלל אנכי דווקא בשעה שבע? – משום שאין מנין מוקדם יותר..." את זמן זה היה שומר בקביעות כיתד שלא תמוט, עד כדי כך שכאשר ראינו אצלו שבעה חודשים קודם הסתלקותו, בתחילת החורף, שהוא איחר פעם אחת לבוא לתפילה בעשר דקות (!) אחרי השעה שבע, כבר ידענו שמצב בריאותו אינו בכי טוב...

עבודת התפילה של הרבי היתה מתוך חיות והתלהבות ובדבקות נפלאה כעבדא קמי מרא, וגם בשנים בהם נגזרה גזירה ולא היה יכול להרים קולו בתפילה (במהלך שנות חייו איבד רבנו את קולו קליל, ל"ע) ראו עליו בחוש כי אש עצורה בתוכו ורשפיה רשפי אש שלהבת י-ה, ועל כך התבטא הרבי זי"ע פעם אחת בעצמו בירח האיתנים: "חודש תשרי, שבו מרבים בתפילות, הוא חודש לא קל בעבורי, כי הלא חפץ אנכי להתפלל בקול רב המעורר הכוונה, והדבר נבצר ממני---" זהירות רבה ויתירה היה נוהר בכל האוכל אשר ייאכל שיהיה בתכלית הכשרות וההידור, וכל דבר שיצא עליו קול

ערעור ופקפוק שוב לא מצא את מקומו בביתו נאוה קודש. וזה עשרות שנים שהיה מקפיד שלא לשתות ולאכול שום מאכלי חלב מאמריקה, רק מה שהביאו לו מארץ הקודש, וכל זאת משום שלפני עשרות שנים היה חשש על כשרות החלב הנמכר שם.

כך ראו עליו הקפדה מיוחדת בממון הזולת עד להפליא ואפילו בפכים הקטנים ביותר, בחרדת קודש היה חרד בכל ממון שאינו שלו, וכגון כשביקש מאחרים שיתנו לצדקה בשמו, תמיד מיהר לפרוע חובו, וגם על כל צרכי הקבורה שילים הכל מתחילה, עד הפרוטה האחרונה.

מים רבים לא יכלו לכבות את האהבה והחביבות היתירה שראו אצל הרבי זי"ע לכל מצוה, את כל הון ביתו היה נותן ברוב חביבות המצווה, וכאשר הזדמנה לו אפשרות לקיים או לקנות איזה מצוה בצורה מהודרת יותר, היה כל חשבון כסף בטל ומבוטל. גם היה מהדר אחרי נטילת סנדקאות בברית מילה, כשהוא מנמק שסידור קידושין אין בו מצוה אלא שליחות מהחתן לברך הברכות, אבל סנדקאות הוא מצוה גם לסנדק, עד כדי כך שכל מי שכיבדו בסנדקאות היה הרבי נותן לו סכום נאה כאות תשורה על שזיכה אותו במצווה נכבדה זו.

לעבדך באמת

מן המידות והמדרגות המופלאות והרבות שראו אצל הרבי זי"ע, בלט במיוחד מידת האמת שהייתה נר לרגליו, הוא סלד מכל שמץ של שקר וזיוף וחנופה, הוא ברח מכל פעולה או דיבור שנועדה להרשים את הזולת. הוא חי את חייו כפי האמת הפשוטה שבה האמין, ולא ניסה מעולם לחפות את האמת במעטה נוצץ, רושם ושפת חלקלקות. גם בכל הליכותיו קודש ועריכת השולחנות לא ראו אצלו שום שינוי והתפעלות אם הוא נמצא בין קומץ אנשים או בפני מאות ואלפי אנשים, אלא תמיד עבד את בוראו באמת ובתמים.

מצפה תמיד לישועה

בין שאר המדרגות שעמדו לפני נשמתו הטהורה של הרבי זי"ע, הזדקרה ועלתה מדרגת ציפייתו לישועה ולגאולה הקרובה לבוא בכל יום, וכה היו דבריו של כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א במשא ההספד בעת מסע הלוויה: "הוא קיים 'צְפִיַת לִישׁוּעָה' במובן הפשוט" - קונן אחריו כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א - "בכל עת אשר שוחחנו אודות דברים ששייכים בעוד שנה או שנתיים, אמר שבוודאי כבר יבוא משיח מקודם. כמו כן בכל מאורע אשר אירע כאן בארצנו הק' היה מראה לי בספרים או הביא סמך ממדרשי חז"ל וכו' שכתבו אודות הדבר הזה, שזהו סימן לפעמי משיח הקרובים לבוא, כאשר דבר זה ינק מבית חמיו כ"ק מרן אדמו"ר ה'שפע חיים' זי"ע".

כה גברה אמונתו ותקוותו לביאת המשיח במהרה בימינו, עד שבשנים האחרונות היה אומר למחותנים שעמדו לפני נישואי צאצאיהם: אל נא תרבו להתעסק בשאלה על מקום החתונה, שהרי ממילא תהיה החתונה בירושלים...

לצד צפייתו לביאת המשיח היה גם מלא באהבת ארץ הקודש, גם אחרי עשרות שנים שעבר לגור באמריקה קיים בעצמו את דבר המשורר האלוקי: "ליבי במזרח ואני בסוף מערב", לבו ונשמתו נשארו נטועים במסמרות בארץ הקודש ובפרט בירושלים עיר הקודש, מקור מחצבתו וערש הולדתו, ובלבו בער תמיד התשוקה "מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה" לשוב לשבת בארץ הקודש.

בשנים האחרונות אף ביקש לעלות לציון ברינה ולעקור את משכנו לירושלים עיר הקדש, והחל לייסד ולכונן את בית מדרשו בשכונת 'רמת שלמה' בעיה"ק ירושלים, לבו התרונן משמחה וגילה כששמע על התקדמות בית המדרש, שם ביקש לקבוע את משכנו ולהאיר מהודו זיוו והדרו על קהל חסידיו ומעריציו. גם בחודשים האחרונים עת היה רתוק למיטת חוליו היה חוזר ומפציר בכל מי שנכנס אליו "קח אותי לארץ

הקודש---", בתקוותו לעלות לארץ הקודש עוד בשנה זו, נתן סימן לדבר ששנת תשע"ז נוטריקון ת'הא ש'נת ע'ליית ז'וועהיל....

אולם כבר נגזרה גזירה, ובית המדרש ברמת שלמה נקרא על שמו ולזכרו הטהור "אהל שלמה".

זה אל זה יעריצו

בפי ישרים ובשפתי צדיקים נערץ היה כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז זוועהיל זי"ע, אף שמקום מגוריו היו במקום נידח הרחק משאון היהדות החרדית, הרי שבכל הארץ יצא קול, ושמו נישא ברוב הערצה והערכה כאיש צדיק תמים משכמו ולמעלה גבוה מכל העם. ואף בפי צדיקי וגדולי הדור נשמעו ביטויי הערצה מופלגים כלפי הרבי זי"ע.

כבר בטל ילדותו זכה הרבי זי"ע שצדיקי הדורות יאצילו עליו מהודו

- הסנדק שלו בהיכנסו לבריתו של אברהם אבינו, היה הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע, בעל השומר אמונים. רבנו גם זכה בילדותו לקבל שיריים מידי קדשו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בעת שהשתתף ב'סעודת אסתר' בחול המועד פסח. פעם נוספת, בחול המועד סוכות, עת למד הרבי ב'שיבת המתמידים' הלך יחד עם כל חבריו אצל ביתו של הרה"ק מבעלזא שיצא אל המרפסת ובירך אותם מברכות קדשו.

כן נודעו קשריו ההדוקים עם שאר גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א, אשר תמיד היו מפליאים את צדקותו ורוחב בינתו. כשכנס פעם אחת הרבי זי"ע לביקור בהיכלו של מרן הגאון הגדול בעל שבט הלוי זי"ע, נענה מיד בעל שבט הלוי כשראה את זיו פני קדשו המאירים: "הרי פניכם דומים ממש לפני קדשו של זקנכם רבי שלומק'ה מזוועהיל..." כשהוא מספר שבשנים הראשונות למגוריו בארץ ישראל התגורר בירושלים, ורבי שלומקה היה עובר כל יום בסמוך לביתם, כך שהוא זוכר היטב את פני קדשו.

ואילו בשעה שהגיע הרבי זי"ע לביקור אצל כ"ק האדמו"ר הלב שמחה מגור זי"ע, קיבלו ברוב כבוד והערכה, ולאחר שכבדו בין, פנה אליו בגילוי מופלג של הערצה שהוא יחלק "שיריים" לנוכחים. הרבה היה עלינו להאריך על הקשר העמוק והנאדר בין הרבי זי"ע לבין גיסו יבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א, דלות המילים וקצרים הביטויים לתאר את קשר האהבה והידידות העצומה ביניהם, קשר שהתפרס על פני חמישים שנה רצופים, תוך גילויי הערכה והערצה מופלגים, וקרא זה אל זה ואמר קדשו.

צדיק גוזר

משכן קדשו של הרבי זי"ע ביוניאן סיטי הפך עם השנים לתל תלפיות ורבים שחרו לפתחו ונהנו ממנו עצה ותושייה. ברכותיו הקדושות היו בבחינת 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' ורבים נושעו על ידו בפקודת ישועה ורחמים למעלה מדרך הטבע. אמנם הרבי זי"ע בעונות קדשו היה מבטל את כל מעשים אלו, באומרו: אומרים שאני עושה מופתים - זה הכל דמיונות... אך ישראל קדושים בני נביאים הם, ושמו הלך לפניו כפועל ישועת בקרב בארץ. נציג כאן

בעבודת הריקודין במצווה טאנץ

מספר עובדות קצרות מאותם ישועות נשגבות, מתוך מאות ואלפים כיוצא בהם, כפי שנשמעו מפי חסידים ואנשי מעשה.

יהודי אחד ששם משפחתו היה 'קיש', המתין שנים רבות להיפקד בורע של קיימא ותינה צערו לפני הרבי זי"ע על כי ביתו ריקם. אמר לו הרבי שיבוא אליו בפורים, וכשעבר אצלו אחרי קריאת המגילה, אמר לו: כשקראתי היום במגילה את התיבות 'בן קיש', כיוונתי עליך שתזכה להיפקד, שהרי כך אמר הכתוב "בן" – כלומר שיהיה בן, למי ששם משפחתו "קיש", לשון נופל על לשון. מיותר לציין שדבר אחד מדבריו לא נפל ארצה!

אברך מארץ הקודש השווה כבר כמה שנים באמריקה לצורך טיפולים והשתלות במעיים, התקשר ביום מן הימים לביתו של הרבי זי"ע שגילה אצלו זיהום חמור שעלול להתפשט ולהביא לכלל סכנה והוא מובהל כעת לבית החולים, הגבאי שהרים את הטלפון מסר את הדברים לרבי זי"ע, והרבי ענה ואמר: אמור לו שאני כבר סובל די והותר גם בעבורי ותחתיו... חזר הגבאי על הדברים בפני האברך, כשהגבאי מוסיף ואומר לו, אם הרבי אומר שהוא סובל תחתך חושש אני שעוד היום תצא מבית החולים... כששמע הרבי את תוספת זו של הגבאי

נענה ואמר לגבאי: מה אתה 'חושש' שיצא היום, אדרבה, שאכן ייצא היום.... ואכן, כך היה.

מספר איש החסד ומקורבו הרה"ח ר' שלמה מייער הי"ו: "ביוניאן סיטי מתגורר איזה יהודי עשיר גדול מעדת הספרדים, שבביתו ארבעה בנות מבוגרות ובאות בשנים ששנים רבות מעוכבות מלמצוא את זיווגן ההגון, לפני שמונה חודשים ביקר הרבי בביתו ואמרתי לרבי שבעל הבית מצפה לישועה עבור בנותיו, נענה הרבי ואמר לי בקול שליו ובוטח: שלמה, מבטיח אני לך שהוא יזכה לישועה! לא עברו ימים רבים, ואותו יהודי זכה להביא את בתו הראשונה לברית האירוסין, כשכל מהלך השידוך התנהל באופן פלאי שלא כדרך הטבע, ושמחת נישואיה התקיימה לאחרונה, וגם שאר הבנות זכו לישועה קרובה".

מספר עוד הרה"ח ר' שלמה: "אחד מאנשי שלומנו בארה"ב הפציר ברבי זי"ע כמה וכמה פעמים על דבר בתו שבגרה ולא מצאה עדיין את זיווגה, אך כל פעם דחה אותו הרבי שעוד חזון למועד. אך לאחרונה נכנס אותו יהודי, שמסחרו ביהלומים, אל הרבי כדי לקבל ברכת פרידה לפני נסיעתו להונג-קונג שבסין לרכישת יהלומים, נענה הרבי ואמר לו: מה אתה נוסע עד לסין לרכוש יהלומים, הלא אתה צריך לקנות כאן יהלום עבור בתך הכלה... ואכן, מיד כשחזר אותו יהודי מסין זכה להכניס את בתו בברית האירוסין, כשדבר אחד מדבריו של הרבי לא נפל ארצה...

שמה בייסורים

בעשרים השנים האחרונות לחייו של רבנו, נכתב פרק נוסף במסכת ייסוריו, לאחר שמחלה אנושה פקדה את גופו הטהור, וכדי להציל את חייו נאלצו הרופאים לכרות ממנו את מיתרי הקול. כאן התגלה הרבי במלוא יופיו וגדולתו, כאשר קיבל את גזירת הבורא בדומיה ובאהבה, הוא לא נכנע לרגש הטבעי, הוא התעלה מעל טבע האדם לשקוע בתהומות של יגון ואנינות, אלא כארי קם וכלביא התנשא להמשיך ביתר שאת וביתר עוז את עבודת הבורא והנהגת העדה, מתוך מסירות נפש וגבורה עצומה, כשכולו אומר שמחה וחדווה וצהלת פנים, למעלה מדרך הטבע, ויהי לפלא.

היטיב להגדיר זאת בהגדרה קולעת, גיסו, הגה"צ רבי אליעזר דוד שפירא שליט"א, רבה של קהילת צאנז בבני ברק, שבתוך דברי הספדו נענה ואמר בקול נרגש:

"מעל לכל מעלותיו ומדרגותיו בתורה ועבודה, דומני כי יש לציין בעיקר את עובדת קבלת היסורים באהבה. הבה נתבונן במה שהיה לפני כעשרים שנה עת ניטל ממנו כח הדיבור כאחד האדם, נתאר לעצמנו אדם במיטב שנותיו, בשיא פריחתו, שביום אחד הוא מתבשר כי מכאן ואילך לא יוכל לדבר בפיו. ומה גם מנהיג בישראל, איש על העדה, הגדוש באוצרות תורה וחסידות ומבקש להשפיע מהודו ומאמרותיו הטהורים לאחרים, רגיל הוא לשאת מדברותיו לפני הקהל וכן לגשת לפני העמוד כשליח ציבור, והנה ביום אחד נודע לו כי כל זה עומד להיפסק לנצח..."

המשיך הגה"צ רבי אליעזר דוד שפירא שליט"א בקול מעורר:

שמחה של אמת

שמחה אישית ומתרונונת שְׂמֵחַ רבנו כל אימת ושמע על שמחה יהודית.

כאשר בישורוהו על אחד מישראל, גם מי שלא נמנה על מכריו כלל, שהשמחה במעונו; פשטה ארשת של צהלה על פני הקודש. ניכרת היתה השמחה על פניו ובליבו הטהור. שש ושמח הוא קְשֶׁל הוא עצמו ה'בעל שמחה'.

וזאת למרות שרבנו מעודו לא זכה לערוך שמחות בביתו. כאשר לא זכה להעמיד זרע בר קימא. הדבר לא העיב ולו בעננות קלה על החדווה שמילאה כל חדר וחדר שבליבו בהיוודע דבר שמחתו של יהודי כלשהו עלי אדמות.

נצטט מדברי המספד אשר דיבר גיסו, כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א, בימי האבלות:

"הוא היה ממש 'בעל מדרגה' במידה זו של לשמוח בשמחתם של אחרים. לא רק בעת שמחות משפחתיות, אלא בכל שמחה של כל יהודי עלי אדמות, הרגישו עליו שהשמחה נושבת מקרבו, שמחה פנימית ואמיתית. הוא התעניין על כל פרט מפרטי השמחה. ואין זה דבר של מה בכך. מדרגה גבוהה ונעלית היא זו - שאיש כמותו, שלא זכה בעצמו לערוך אף שמחה אישית כל ימיו, היה משתתף בכל ליבו בשמחות המשפחה, שמחה אמיתית שהגיעה מפנימיות הלב. הדבר מסמן על נשמתו הגבוהה. אם בדרך כלל אצל בני אדם המצויים במצבים כאלה, לא נקל להם להשתתף ולו פיזית בשמחתם של אחרים; הרי אצלו ראו בחוש ששמחתו אמיתית היא ונובעת מפנימיות נפשו".

כותב השורות זוכר היטב לאורך השנים שכל אימת ונחגגה שמחה גדולה בחצר הקודש צאנז, היה רבנו נודד ממכון שבתו בניו ג'רזי ומגיע ארצה על מנת לשמוח, שמחה אמיתית ולבבית, בשמחות בני המשפחה. בשמחות אלה היה הוא נוטל חלק בראש, רוקד ומפזז, בשמחה שהתפיסה את כל סובביו.

וכך דרש רבנו באחת השנים, בעת עריכת שולחנו הטהור ביום 'שושן פורים', דברים שהמה בבחינת 'הוא - היה אומר', את עצמיותו הוא אמר, ודרש:

"מדוע הנהיגו שגם אנו, יהודי הפרזים שכבר חגגו את יום הפורים ביום ארבעה עשר באדר - שבים ונוהגים במנהג שמחה וששון גם היום, ביום חמשה עשר, יום פורים דמוקפיין; עד שאצלנו נהגו לעשות גם את היום הזה ליום של שמחה וצהלה. אין זה אלא כדי ללמדנו ולהשריש בקרבנו את המושג של לשמוח בשמחת הזולת. אנו ששים ושמחים היום, בשמחתם של אחינו יושבי הערים המוקפות חומה".

כמה נאים הדברים למי שאמרם - - -

"מטבעו של עולם, אדם במצב כזה מרגיש כי עולמו חשך בעדו וחיי נחרבו לנצח, הוא שוקע בחבלי דיכאון, לבבו נשבר לאלפי רסיסים, והוא מסתגר עם עצמו בלי לבקש לראות פני איש. כי מי יוכל לשער את גודל הכאב התהומי והצער הבלתי-נתפס במצב כזה. אך לא כן היו פני הדברים אצל הרבי זי"ע, בשעה שהגיעו התשובות מהבדיקות שבישרו כי אין מנוס מליטול ממנו את מיתרי הקול, קיבל את הבשורה בשלוות הנפש ובאהבת הבורא באופן שלא יאומן כי יסופר, והוא אמר בשלוות גמורה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" אם כך הוא רצון הבורא הריני מקבל את גזירתו --- בינו נא זאת, הרי הרבי בוודאי הבין לקראתו מה הוא הולך, הוא ידע כי מעתה ועד אחרית ימיו ושותיו, יהיה מוגבל ולא יוכל עוד לדבר כאחד האדם, אך הוא בגבורת נפשו קיבל הכל באהבה ובשמחה. זוהי מדרגה עצומה ונשגבה, שאפילו גדולים בתורה וגדולים בעבודה אין זוכים לכך. ועל דא וודאי קא בכינא..."

איש אמונו ומקורבו איש החסד הרה"ח ר' שלמה מייער הי"ו, מספר:

"באותה תקופה בו חלה את חוליו המסוכן, הגיע פעם אחת הרופא אליו ואמר לו כי נותרו לו לחיות בין שלוש לששה שבועות בלבד! אולם הרבי פנה אלי בשלוות הנפש ואמר לי, שלמה, הסר דאגה מלבך, עדיין לא הגיע זמני להיפטר מן העולם!" מוסיף ר' שלמה ומספר, בעוד שאז היה מלא אמונה ותקווה שלא הגיע זמנו, הרי שבשנים האחרונות אמר לי כמה פעמיים, שלמה, מתקרב ובא שנת השבעים, צריך להתכונן לכך - - -

שהכל נהיה בדברו!

"...שה אחריו כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א - "בכל עת אשר שוחחנו אודות דברים ששייכים בעוד שנה או שנתיים, אמר שבוודאי כבר יבוא משיח מקודם..."

בריקוד עם גיסו להבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א

סוד שמחה זו בייסורים נעוץ במדרגת האמונה הזכה והתמימה אותו ינק הרבי זי"ע בבית אבותיו וזקניו הקדושים לבית זוועהיל, אמונה זו היא שעמדה לו לקבל את כל משבריו וגליו באהבה ובשמחה.

וכך ענה אחריו גיסו הגה"צ רבי אפרים פישל מוטצען שליט"א רבה של קרית הבעש"ט בפתח-תקווה בדברי ההספד אחר מיטת רבנו: "ידוע מה שכתב בספה"ק 'דגל מחנה אפרים' (בפרשת מסעי) בשם הבעש"ט הק' זי"ע, שכל יהודי עובר בחייו את מ"ב המסעות שבתורה, את זאת ראו אצל הרבי זי"ע שעבר בחייו מ"ב מסעות ותלאות, אך תמיד ראו אצלו כי "מוצאיהם למסעיהם על פי ה'", "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", תמיד ראה את השגחת הבורא עליו, בכל המסעות וההרפתקאות שעברו עליו נאחו באמונת אומן, האמונה היתה ציר חייו שעליו נשען ונתמך בכל מצב, כמאמר הכתוב "וצדיק באמונתו יחיה".

"זה עידן ועידנים שהתבוננתי" - המשיך הגה"צ רבי אפרים פישל שליט"א - "מהיכן שואב הרבי זי"ע את אמונתו הגדולה והאיתנה לעמוד כצור חלמשי בכל הניסיונות והמסעות. עד שהבנתי שזהו בגין אבותיו הקדושים, אביו הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, וזקנו הרה"ק רבי גדליה משה זי"ע, וזקיניו הקדושים רבי שלמה זי"ע, ולמעלה בקודש עד הרבי ר' מיכלה מזלאטשוב זי"ע, אשר כל ימיו היה הרבי זי"ע אדוק בהם ובמשנתם, על יסודות תורת האמונה שלהם היה מתחזק לזכור את בוראו בכל חייו, ושוב אין כל פלא שקיבל את כל יסוריו באהבה ושמחה מתוך ידיעה שהכל הוא מרצון הטוב להיטיב ----"

באחד מביקוריו של כ"ק מרן אדמו"ר

מסקווירא שליט"א אצל כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א בעת שהותו באמריקה לביקור חולים אצל גיסו הרבי זי"ע לפני כעשרים שנה בעת שנחלה אז, ונוכח היה שם גם כ"ק הרבי זי"ע, ובתוך השיחה סיפר להם הרבי זי"ע בנועם שיחו:

"מעשה היה באיש אחד שבא לפני הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע ותינה בפניו את רוב הצרות שפקדוהו. כיבדו הרה"ק מקאברין במשקה, לאחר שבירך האיש ושתה, אמר לו הרה"ק: ישמעו אוזניך מה שפיך דיבר כעת: "ש-ה-כ-ל נ-ה-י-ה ב-ד-ב-ר-ו"..." התבונן האיש והעמיק בדברים האלו, עד שהתמלא שמחה עצומה וקרא: רבי, ס'איז מיר שוין אלעס גוט..."

ומה נאים הדברים למי שאמרם, כי כזה היה הרבי זי"ע, כל מהותו היה "ס'איז מיר אלעס גוט" שהרי "שהכל נהיה בדברו" --- וכבר היה מעשה פעם אחת שיהודי אחד סיפר בפני הרבי זי"ע אודות אשה צדקנית אחת המסובלת ביסורים נוראים שאין הדעת סובלתן ולמרות הכל היא מחזקת אחרים בדברי אמונה וחיזוק, אותו יהודי הפטיר ואמר על כך: "ס'איז נישט נארמאל!". הגיב הרבי לעומתו מיד בלהט: "ס'איז יא נארמאל!". ואכן, מי שחי את חייו כמו הרבי זי"ע באופן של "וצדיק באמונתו יחיה" אין לו כל שאלות והרהורים - - -

ברכת יישר כוח להרב משה גליק מביטאון 'צאנז' על שמסר לידינו את החומר המרתק

בשמחת נישואין בבית צאנז

קדושת הדיבור

היסוד לזהירות בעניינים שבין אדם למקום ובעניינים שבין אדם לחברו מתוך ספר 'הגדה של פרשה'

גזירה ומבטלה". הרי שכוח יש ביד הצדיקים לגזור ולבטל גזירות.

צדיק בחינת עוברי רצונו וצדיק בחינת עושי רצונו

בימים אלו חל יומא דהילוליה של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, שנפטר ביום כ"ב תמוז תקנ"ב, הי"ד. במסורת קרלין מקובל, שיום זה לא נכלל באבלות של ימי בין המצרים, אלא נחשב כמו יום טוב ואף מברכים ביום זה ברכת שהחיינו וכדומה.

מסופר, כי פעם אחת נסע הרה"ק מקרלין אל מחותנו הרה"ק רבי ברוך ממעזבז זי"ע. כשיצא הרה"ק ממעזבז לקבל פניו והבחין במרכבה ההדורה בה נסע, הפטיר: "אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה..." אחר שנכנסו שני הצדיקים לבית, כאשר בכל עת מהדר הרה"ק ממעזבז בכבודו של הרה"ק מקרלין עד למאוד. פנה הרה"ק מקרלין ותמה באוזני מחותנו על שסנט בו באומרו "אם לעוברי רצונו כך" וכו'. נענה הרה"ק ממעזבז ואמר: וכי קטן בעיניכם מה שאמר בר קפרא על רבינו הקדוש...

התכוון הרה"ק ממעזבז על דברי הגמרא בנדרים (ג, ב) "רבי עבד ליה הילולא לרבי שמעון ברבי, כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית גננא דין, ולא אזמניה לבר קפרא, אמר ליה אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, אזמניה, אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעולם הבא על אחת כמה וכמה", ואם על רבנו הקדוש אמרו כן, בוודאי שגם למחותנו אין להקפיד על כך.

חזר הרה"ק מקרלין ושאל: א"כ יאמר לנו רבנו, מהו אכן עומק כוונתו של בר קפרא.

השיב הרה"ק ממעזבז וביאר: "עוברי רצונו" פירושו, כי מציינו צדיק גוזר והקב"ה מקיימו, וכן להיפך הקב"ה גוזר וצדיק מבטלו, וכמו שנאמר ותגזר אומר ויקם לך, שיש כוח ביד הצדיק לגזור ולקיים להפוך ולשנות רצונו יתברך לבטל ממה שהיה רצונו בתחילה. במעלה זו נתברך רבנו הקדוש, ובמעלה זו מתייחד גם מחותנו הנכבד, וא"כ

"...בכל פעם שבא אדם לעשות דבר מה, וחושש שמא יגיע מזה הפסד קל לרעהו, עליו לחקור ולהתבונן בזה היטב אם אין בזה מעשה היצר, ואף אם ישמע מפי המלאך לעשות כן, עדיין עליו להתבונן שייתכן שזה דמיון וטועה הוא בדבר, שכן כדי להכאיב או לצער את חברו מותר רק באופן ששומע מפי הגבורה בעצמו...."

לא חרבה ירושלים אלא על שנת חנם. (אילוסטרציה)

ללא פקפוק, או אז "ככל היוצא מפיו יעשה" – שגם מן השמים יעשו ויקיימו ככל היוצא מפיו ולא יבטלו את שבועתו, והאדם יוכל לעשות כרצונו כדוגמת רבי יהושע בן לוי וככל היוצא מפיו יעשה (וראה גם 'תולדות אהרן' זיטומיר בפרשתנו; 'שיח שרפי קודש').

הנזהר בקדושת הדיבור - ככל היוצא מפיו יעשה

וכעין זה מובא עוד בשם הרה"ק רבי מנדל מקאסוב זי"ע ('אהבת שלום') לגבי קדושת הדיבור "מי ששומר פיו בקדושה, ונזהר מכל דיבור אסור, אז "ככל היוצא מפיו יעשה", יעשה הקב"ה ככל שיאמר ויבקש".

וכן איתא בשם הרה"ק רבי ברוך ממעזבז זי"ע ('בוצינא דנהורא') על הפסוק (תהלים קלה, ו) "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ", פירוש, "כל אשר חפץ ה'", החפץ ביקרו של הקב"ה ודבק באהבתו ומקיים חפצו ורצונו יתברך, ניתן בו הכוח "עשה בשמים ובארץ" שיוכל לעשות כרצונו בשמים ובארץ, מכיון שהקב"ה מקיים כל אשר מוציא מפיו.

כוחו של הדיבור כי כל קיום העולם הוא על ידי התורה

ולאמתו של דבר, היא גמרא מפורשת (מועד קטן טז, ב) "'אמר אלוקי ישראל לי דיבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלוקים' (שמואל-ב כג, ג), מאי קאמר, אמר רבי אבהו הכי קאמר אמר אלוקי ישראל לי דיבר צור ישראל אני מושל באדם, מי מושל בי צדיק, שאני גוזר

איש כי ידור נדר לה' וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל, ג).

המפרשים כבר דייקו מהו כפילות הלשון "לא יחל דברו", ושוב "ככל היוצא מפיו יעשה", והאריכו בזה כל אחד לפי דרכו.

ככל היוצא מפיו יעשה - בגלל ששמר תמיד על שבועתו

מובא בגמרא כתובות (עז, ב) "כי הוה שכיב [רבי יהושע בן לוי] (כשהגיע זמנו ליפטר, רש"י), אמרו ליה למלאך המוות זיל עביד ליה רעותיה, אזל איתחזי ליה, אמר ליה אחוי לי דוכתאי (הוליכני לגן עדן והראני מקומי), אמר ליה לחיי, אמר ליה הב לי סכינך דילמא מבעתת לי באורחא, יהבה ניהליה, כי מטא להתם דלייה קא מחוי ליה, שוור (קפץ) נפל להווא גיסא, נקטיה בקרנא דגלימיה אמר ליה בשבועתא דלא אתינא, אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא (אם נשבע בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה) ניהדר אי לא לא ניהדר, אמר ליה הב לי סכינאי לא הוה קא יהיב ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה הב ניהליה דמיתבעא לברייטא. מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי" וכו'. ע"כ

הרי שבשביל ששמר תמיד על שבועתו ולא חילל את דברו, הסכימו איתו מן השמים גם על שבועה זו שיוכל לקיימה ושלא לבטלה, ובכך ניצל ממלאך המוות. ולפי זה פירש בספר 'יגל יעקב' (לבעל הכף החיים) כפילות הלשון, כי אם האדם הוא בבחינת "לא יחל דברו", שמעולם לא נשאל על שבועתו ומקיים את מה שנשבע

בוודאי רבנו המחנות נקרא עוברי רצונו... קיבל הרה"ק מקרלין את דבריו של הרה"ק ממעזבו. המשיך הרה"ק מקרלין והוסיף לשאול: א"כ יפרש נא רבנו לפי זה גם הסיפא של דברי בר קפרא "לעושי רצונו בעולם הזה כך, לעולם הבא על אחת כמה וכמה".

ענה הרה"ק ממזובז, הנה יש צדיק שהוא בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מבטלו או להיפך הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, דהיינו שיש למעלה רצון מסוים ובכוחו לבטלו או לשנותו. אך יש צדיק במדרגה נעלית יותר, שאינו צריך להיות מעוברי רצונו להעביר את הרצון שמלכתחילה, רק הוא בבחינת "עושי רצונו", שמייצר ועושה וקובע מה יהיה רצון בוראו ופועל בצדקתו מה יהיה רצון קונו כביכול. ובבחינה זו היה רבנו הקדוש, שהיה "עושי רצונו" של הקב"ה.

רואים אנו גודל כוחם של הצדיקים שהם בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מבטל, הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, והכל בזכות מה שנשמרים ונוזהרים בדיבורי פיהם – "לא יחל את דברו", ואז אז ככל היוצא מפהם יעשה.

מותר האדם מן הבהמה בכוח הדיבור

הסבר נאה הובא בספר "כמוצא שלל רב" בשם ספר "לוח ארז" מהגאון ר' יצחק קונשטדט מראדיוויץ זצ"ל על עניין חומרת הדיבור עד כי נצטוו "לא יחל דברו". ולכאורה ייפלא, שכן הדין הוא לא אתי דיבור ומבטל מעשה ואין דיבור מוציא מידי מעשה, הרי שהמעשה חמור יותר מדיבור, ולמה אם כן

בין המצרים הזמן גרמא להשמר מדיבור על רעהו. הכותל המערבי

גדול כל כך כוח הדיבור, שבמעשה לא מצאנו שאסור לאדם לחזור בו מן המעשה (באופן ששייך יהיה לחזור בו), ואילו בדיבור כמו נדר או שבועה, הזהיר הכתוב "לא יחל דברו" שאסור לשנות ולחזור בו, וטעמא בעי.

ויש לומר, ביסוד דברי הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (ח"ג פ"ח) על אמרם ז"ל (יומא כט, א) "הרהורי עבירה קשו מהעבירה", והביאור בזה הוא, כי חלק המעשה שבאדם נמשך מהחומריות הגופנית שבקרבו, שבזה דומה האדם לבהמה ומעשה האדם והבהמה שווים הם, אבל חלק המחשבה שהוא חלק הרוחני שבאדם נמשך מחלק הנשמה שבקרבו, ובוה מותר האדם מן הבהמה ונעלה הוא הימנה. ולכן הרהורי עבירה שבחלק המחשבה קשים ממעשה עבירה עצמה, כי כשאדם חוטא במעשה, אין הפגם חמור כל כך, כי החטא במעשה דומה למעשה בהמה בלבד, אולם כשחוטא בחלק המחשבה שבקרבו, בחלק שבו מותר האדם מן הבהמה, הפגם חמור ודק יותר.

וכמו בחלק המחשבה, כך היא גם בחלק הדיבור, שבוה מותר האדם מן הבהמה שהאדם יש בו כוח הדיבור, וכמו שנאמר (בראשית ב, ז) "ויהי האדם לגנש חיה", ובתרגום "לרוח ממללא", שזהו הכוח של האדם. ואם שומר האדם ונוזהר בדיבורי פיו, הריהו חשוב ונעלה יותר מן הבהמה, אך כאשר פוגם בפיו, מקלקל את החלק שבו מותר האדם מן הבהמה, ונעשה גרוע מן הבהמה. ולכן חמור כל כך הזהירות והשמירה בדיבורי פיו של האדם.

וזה מה שאמרו במדרש פליאה (הובא בספרים) "'איש כי ידור נדר', זה שאמר הכתוב (תהלים מט, יג) 'ואדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו'". והכוונה בזה כאמור, שבא הכתוב לצוות "לא יחל דברו" שיהיה האדם על דיבורו, ועל כך בא המדרש לבאר חשיבות כוח הדיבור, ומביא הפסוק "ואדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו", כי יקרות וחשיבות האדם הוא במה שמותר האדם מן הבהמה שיש בידו כוח הדיבור,

אולם כאשר אינו נשמר ונוזהר בדיבורו, אזי כמו בהמה ייחשב – "נמשל כבהמות נדמו", ולכן על האדם להיזהר ביותר על דיבורי פיו שלא יחל דברו.

עסקיתו ברוחות – ברוח המקום או ברוח הבריות

איתא בגמרא (גיטין לא, ב) "רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא עלייהו, אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, אמר ליה אידך מקמי פלגאה ניקום (בעל מריבה שהייתה לו מריבה עם מר עוקבא שהיה אב בית דין, כדאמרינן בפ"ק (לעיל דף ז) בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות והוא היה גניבא כדמפרש התם), אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו, אמרו ליה ברוחות", היינו ברוח דרומית או צפונית, כאשר מורחב שם בגמרא, עיין שם.

הנה בפשטות משמע שלא רצו רב הונא ורב חסדא לגלות לגניבא במה היו עוסקים, וכדי להתחמק הימנו, השיבו לו שמדברים מעניני רוחות.

אמנם הרה"ק רבי יעקב שמשון משפטיוקא זי"ע מביא בזה פרפרת נאה, על פי מה ששנינו באבות (פ"ג מ"י) "הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו", ואילו בירושלמי מובאת גרסה אחרת "כל שרוח המקום נוחה הימנו רוח הבריות נוחה הימנו, וכל שאין רוח המקום נוחה הימנו אין רוח הבריות נוחה הימנו", שלפי הגרסה שלנו על האדם להקדים ולכבד את הבריות וכך יזכה להיות גם רוח המקום נוחה הימנו, ולפי גרסת הירושלמי על האדם להקדים להיות נוח למקום, ואז יזכה להיות גם נוח לבריות.

ובזה נחלקו רב הונא ורב חסדא, "אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא", כלומר, היות ורוח המקום נוחה הימנו כבר ראוי לקום לכבודו כגרסת הירושלמי, "אמר ליה אידך מקמי פלגאה ניקום", סבור כגרסה שלנו ולפי שאין רוח הבריות נוחה הימנו גם רוח המקום אינו נוחה הימנו ולא ראוי לקום לכבודו. "אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה ברוחות", היינו איזו גרסה היא הנכונה, כל שרוח המקום או כל שרוח הבריות, מה יש להקדים על פני מה.

בימי בין המצרים יזהר להיות רוח הבריות נוחה הימנו

נמצאים אנו בימי בין המצרים שבו מתאבלים על חורבן בית המקדש, ומוטל על כל אחד להתבונן במסתרי נפשו לתקן הטעון תיקון כדי לקרב ולהחיש את הגאולה במהרה.

והנה אמרו ז"ל (יומא ט, ב) "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהייתה בו שנאת חינם, ללמדך ששקולה שנאת חינם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים", ולכן יש לראות לתקן עניין זה, להרבות רעים ובאהבת חינם, ולהישמר על הדיבור שלא לעורר מדון וריב חלילה.

עבירות שבין אדם לחברו מעכב גם את העבירות שבין אדם למקום

ומהראוי להביא מה שכתב ב"ברכי יוסף" (או"ח סימן תרו סק"א) על מה ששנינו (יומא פ"ח מ"ט) "עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו", וכן נפסק בהלכה (או"ח סימן תרו ס"א), "יש מי שכתב דאם לא שב מעבירות שבינו לחברו, גם עבירות שבינו למקום אינו מתכפר, ואסמיכה אמתניתין. ואני אומר לא ניחא ליה למארייהו בהכי", עיי"ש עוד.

וכן כתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע (נועם אלימלך" פרשת בהעלותך ד"ה וישמע) "איתא בגמרא עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, ויש לומר הטעם,

הצער לזולת ייתכן רק בשמיעה

מפי הגבורה בלבד

כאן המקום להזכיר, מה שראיתי בקובץ "דברי תורה" של כ"ק מרן הגה"ק בעל ה'שפע חיים' זצוק"ל בפרשת פנחס, בעניין "מה שדרש פעם זקניי המהרצ"א מדינוב זי"ע בעל ה'בני יששכר' שהיה לו איזה עניין בכך" ולא פירש.

אך מקובל שהיה זה בעניין שרצו שיתערב באיזה שהיא מחלוקת וסירב להתערב ואז אמר את הדבר תורה דלהלן:

בפרשת עקידה נאמר (בראשית כב, ב) "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה", הצטווה אברהם אבינו באופן ברור שעליו לעקוד את בנו ולשחטו כקרבן לפני הקב"ה. ואכן אברהם מיהר ללכת להר המוריה, כדי לקיים דבר ה', כפי ששמע באוזניו מפי הגבורה. אמנם בהמשך נאמר (פסוק יא-יב) "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". והתימה עולה מאליה, אחר ששמע אברהם אבינו בעצמו מפי הקב"ה שעליו להעלות את בנו לעולה, כיצד ייתכן ששמע לקול המלאך שאמר לו אל תשלח ידך אל הנער, הלאו גם אם המלאך עצמו היה מצווה לו תחילה לעלות אין זה סברא שישמע אליו אחר כך באומרו אל תשלח ידך אל הנער, ובפרט שבראשונה שמע את הציווי מפי הקב"ה בעצמו, ואילו אל תשלח ידך אל הנער שמע רק מפי מלאך, ומאיזה טעם הבין אברהם שעליו לשמוע בקולו היפך ממה ששמע מהקב"ה.

אלא שכאן טמונה הוראה נצחית לדורות, כי אף אם מדובר במצוה גבוהה ונשגבה כדוגמת העקידה שאפרו של יצחק צבור ועומדת לזכות עולם, אבל במקום שחב לאחריוי ויש גרימת צער לזולת אי אפשר לקיימו רק אם שמע כן מפורש מפי הקב"ה בעצמו, אחרת אין שום היתר שבעולם לעשות כן גם אם ישמע מפי מלאך וברוח הקודש. אך להיפך, כשמדובר בהצלת איש ישראל או להיטיב ולגמול חסד עם הזולת, די בשמיעה מפי המלאך גרידא כדי למהר לקיימו בלי שום פקפוק.

ולכן הציווי להעלות את יצחק לעולה, לא היה אפשר להיות על ידי מלאך, כי באופן כזה לא היה אברהם מקיימו כלל, אמנם הציווי של "אל תשלח ידך אל הנער" בזה היה די שישמע מפי המלאך, כדי שידע מה עליו לעשות.

וזהויה גם הסיבה שהבין אברהם שעליו לשמוע בקול המלאך אף שאמר לו לכאורה אחרת מפי הקב"ה, כי במקום שיש צער לזולת, כבר די בדיבור קל של מלאך למונעו שלא לעשות כן ובכל פעם שבא אדם לעשות דבר מה, וחושש שמא יגיע מזה הפסד קל לרעהו, עליו לחקור ולהתבונן בזה היטב אם אין בזה מעשה היצר, ואף אם ישמע מפי המלאך לעשות כן, עדיין עליו להתבונן שייתכן שזה דמיון וטועה הוא בדבר, שכן כדי להכאיב או לצער את חברו מותר רק באופן ששומע מפי הגבורה בעצמו.

היה זה תשובה לאותו צדיק, על מניעתו להתערב בשום צד של המחלוקת, גם כאשר הוא עצמו היה נכנע וכפוף אליו. והדברים אמורים לעניינינו בימי בין המצרים, כאשר מקוננים על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו, ולא חרבה ירושלים אלא בגלל שנאת חינם, על כן עלינו לדעת, כי הזמן מוכשר והגון להתבונן על כל דיבור שיוצא מפי האדם שלא להכאיב לרעהו, ולפעמים יש להיזהר גם על מניעת הדיבור שיכולה לגרום לשנאה, והצער לזולת אסור גם אם נשמע מפי המלאך שמצוה יש בדבר.

מחמת כל זמן שלא ריצה לחברו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חברו, שכל זמן שיש לחברו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו מקטרג עליו, וכיון שנתרצה חברו חלף הלך לו המקטרג".

וזה נרמז במשנתנו "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו", שכאשר מרצה את חברו ומתפייס מעבירות שבין אדם לחברו, הרי גם רוח המקום נוחה הימנו ומתרצה גם מעבירות שבין אדם למקום"

ואם כי להלכה למעשה כבר כתב ה'ברכי יוסף' "לא ניחא ליה למארייהו בהכי", עכ"פ יש להיזהר מאוד גם בעניינים שבין אדם לחברו, ולראות שתהא רוח הבריות נוחה הימנו, וכך תהא גם רוח המקום נוחה הימנו.

עם סגולה:

לקט סגולות עצות וישועות
מגאוני וצדיקי הדורות

איש אשר מצא (מטות לא)

סגולות למציאת אבידה

להפוך כוס

כשנאבד איזה דבר, סגולה לקחת כוס ולהפכו על פיו, (ולהניחו כן עד שמוצאים את האבידה).
כן היו מורים האדמורי"ם לבית קופיטשניץ זי"ע, והוא בדוק ומנוסה שמועיל למצוא את האבידה. וכך היה מקובל אצל זקני ירושלים לעשות, ובודאי יסודתו בהררי קודש.
מעניין, כי בספרי סגולה קדומים מובא מעין רעיון כזה אבל שם כתוב להפוך את החלוק שלובשים, וכך תארה: 'מי שאבדה לו אבידה ישתוק ויסיר חלוקו כמו שהוא לבוש באותו פעם ויהפכה וילבש אותה מהופכת וילך וישכב בה ג' ימים וג' לילות ויחזור לו אבידתו מיד, הני מילי אם לא שאל ולא אמר לשום אדם קודם' ואף הוסיפו אזהרה 'ולא יגלה זה הסוד אפילו לאוהביו אבל אם יגלה לשום אדם אינו מועיל'.
[האמנם כי נכון להדגיש כי לגבי 'למעשה' יש חילוק ביניהם, כי בעוד שלהפוך כוס מקורו ברור ופעולתו פשוט, לעומת כן בזו אין אנו יודעים מפי מי נאמר, ויותר נראה הוא כעין ניחוש, וגם יש לדון בענין הפיכת החלוק, הן בענין ההקפדה שיש בדבר, והן בענין הסגולה האחרת שנאמרה בה, אך זה הוא דיון בפני עצמו. ועוד חזון למועד אי"ה].

מקורות:
חסדי משה - מנהגי קאפיטשניץ (עמ' מד ובהערה שם) / כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א - ארה"ב / סגולות הבעש"ט ותלמידיו (ח"ב, כת"י ערך אבידה) / ס' הסגולות (אות סו) / סגולות ורפואות (מע' אבידה)

לומר המדרש

למי שנאבדה לו אבידה, היה מרן הגאון רי"י קנייבסקי ה'סטייפלער' זצוק"ל אומר שאמר את המדרש (בראשית רבה וירא פ' נג) "ויפקח את עיניו אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא ויפקח אלקים את עיניה". והיא סגולה בדוקה שימצא את אבידתו.

והיה אומר שגם מרן החזון איש היה משתמש בסגולה זו.
ובני ביתו היו אומרים שגם ל'גניבה' היה אומר להגיד כן, כסגולה שיוחזר הגניבה.
וכ"ק מרן אדמו"ר ה'דברי שלמה" מבאבוב זצוק"ל היה רגיל לומר שהסגולות למציאת אבידה מסוגלות גם למציאת שידוך מתאים ולכן היה מייעץ לאלו המחכים למצוא את זיווגם שיאמרו (בכל יום) את המדרש 'אמר רבי בנימין'. וכן היה מייעץ גם כ"ק מרן אדמו"ר רבי יענק'לע מפשעווארסק זצוק"ל.
וא' הגדולים אמר, שגם כאשר מחפשים איזה בן אדם, מסוגל לומר את המדרש הנ"ל.
ויש שנוהגים כן גם כאשר מחפשים מקום חניה לרכבם, וזה הועיל להם, ונודמן להם מבוקשם, בס"ד.

מקורות:
ארחות רבינו ח"א עמ' רפט / תולדות יעקב עמ' קכד / ילקוט סגולות לזיווג הגון [כת"י]

לומר: גיי זיך ווי ס'ליגט

כ"ק מרן אדמו"ר מקרעטשניץ ירושלים זצוק"ל היה אומר, שהיה לו כמה שנים 'סגולה בדוקה', שכאשר היה נאבד איזה דבר ולא מצאוהו, היה אומר: "חפשו את החפץ היכן שהוא נמצא, ושם תמצאוהו" [- גיי זיך ווי ס'ליגט].

והיה מספר שסגולה זו לקח מתוך סיפור ממה שקרה אצל אחד מבניו הקדושים של הרה"ק מרוז'ין שהשיא את אחד מבניו, והיות שהמנהג הוא שהחתן והכלה אין הולכים לחופה עם תכשיטים, רק עם המלבושים ואפר על ראש החתן זכר לחורבן, ובבית רוז'ין הרי הלכו לבושים בדרך מלכות ועשירות, כך שתכשיטי הכלה עלו להון רב, וקודם החופה הניחוהו באיזה מקום, ולאחר החופה לא מצאו את התכשיטים, והיה להכלה צער גדול, עד שנכנסו להרבי לספר על הדבר, וכאשר נכנסו אליו אמר, ש'חפשוהו היכן שהוא מונח ושם ימצאוהו', ואכן מיד יצאו לחפשו ומצאו אותו. ומאחר ששמע עובדא זו, התחיל גם כן לנהוג על פי סגולה זו, ואכן הועיל. והוסיף: ובשנים האחרונות עלה בדעתי עוד אופן כאשר יש

איזה אבידה, בכל עת שהנני מחפש ספר או חפץ וכדו', כאשר הנני נזכר ואומר, אם השי"ת יצוה ימצאו אותו [- 'ווען דער אייבישטער וועט הייסין וועט מען טרעפין'], תיכף ומיד שהנני אומר דבר זה, מיד מתגלה החפץ לפני עיני.
(ואכן כן מספרים באי ביתו, שראו בזה פלאות ממש בכל פעם שנאבד משהו, אמרו כנ"ל, ותיכף מצאוהו.).

מקורות:
סגולות חכמי וצדיקי דור אחרון [כת"י] ערך אבידה

סגולה להתענות בנקל

שגור בפיות בני אדם, וכך היה מקובל בדור הקודם [פון דערהיים], סגולה להתענות בנקל, שתכף לפני התענית יאמרו תשע לגימות מים.
(מפי הגאון הצדיק רבי שמחה ישראל בלום שליט"א מקאשוי, ועוד)

יש לציין: על שתיה שכזו (שלא שותים מחמת צמא) לא מברכים לא לפנייה ולא לאחריה. יש שכתבו שיעשו ברכה ללא שם ומלכות (רק 'ברוך [אתה]), (לכוין שם ומלכות) שהכל נהיה בדברו' או להרהר את הברכה במחשבה (או יוסיפו מעט מיץ או איזה דבר שממתיקו או נותן טעם ואז מברכים כרגיל).
ויש שמוסיפים שאלו התשע לגימות יעשו ליד המזוזה, אבל אין ידוע אם אכן מקובל כן או שזו הוספה טפילה.
אך בהיות שכל הסגולה אין לו מקור מפורש רק כך שגור בפי בני אדם, יש מקום לומר השערה שיתכן שבמקורו נאמר 'שביום לפני התענית ישתו (לפחות) תשע לגימות' והכוונה היתה שבכל שעה ישתו כוס מים (ובפועל יותר טוב שיהיה קצת מתוק, שישארו הנוזלים בגוף, כידוע), וזה אכן מועיל מאוד (בדרך הטבע) שיוכלו להתענות בנקל, ובמשך הזמן שמע השומע וטעה וחשב שהכוונה היא ללגום בבת אחת תשע לגימות תכף לפני התענית, ומועיל בדרך סגולה. והבוחר יבחר.

מקורות:
לקט היינו דאמרי אינשי [כת"י] / שו"ע או"ח הל' ברכות, שדי חמד, ופוסקים

מדוע סירב הרה"ק מזידיטשוב לומר דברי תורה

וידבר משה אל ראשי המטות (ל, ב).

אחר הסתלקות רבנו מרן הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע היה בנו הרה"ק ר' אליהו זצ"ל אצלמחותנו הרה"ק ר' יהושע אבד"ק

אמרי פלא

כך נתן החות יאיר את שם ספרו

ויקרא אתם על שמו את הַבֶּשֶׁן חוֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה (כה, יא).

בפסוק בתהלים (קט, כד) אֶם עֲדִיתִךְ שַׁעֲשַׁעֵי אֲנָשִׁי עֲצָתִי, פי' המפרשים עדותיך המה שעשועי וגם המה אנשי עצתי. וצריך ביאור 'גם' חסר והו"ל למימר גם אנשי עצתי. והנה כוונת אנשי עצתי פי' ע"ד פסוק לי פסוקיך או שמואל בדיק בספרא (ראה חולין צה, ב). וכתבת' במק"א שזוה פי' וְהִתְהַ עָמּוּ וְקָרָא בּוֹ פֶל' יָמִי תִיּוֹ (דברים יז, יט), שבס"ת יקרא כל קורות ימי חייו ע"ד בדיק בספרא, והיינו אנשי עצתי שנמלך בספרא או בינוקא. מיהו אין זה חידוש כ"כ דהוה כעין גורל, אבל יותר נפלא כי כמה פעמים בדרך שעשועי דאורייתא בלא כוונת מתכוון מוצא בשיעורא דיומא או בפרשת השבוע מעין המאורע שלו, והגאון חות יאיר כשהרהר איך יקרא שם ספרו ושמו היה יאיר וזקנתו שגדלתו שמה חוה, וקראוהו לתורה וקראו לפניו ויקרא אותם וגו' חות יאיר עד היום הזה.

וכתב בהגהות מיימון (פרק א מהלכות מאכלות אסורות אות מ) ומייתי לי' ב"י ביד" סי' פ"ב כשעסק ר"י בעופות קורא"ן אחד בא בישיבתו ובדקו אותו ומצאו קורקבנו נקלף וכיוצא בזה מעשים בכל יום, ולזה, גם עדותיך שעשועי אפילו אם לומד דרך שעשועי לימוד לא ע"ד גורל גם הם אנשי עצתי, כי רוח אלקים דיבר בעוסקי תורה לשמה הזוכים לדברים הרבה.

אמרי דרוש

מדוע תרגם התרגום עטרות ודיבון רק בפסוק זה, ולהלן לא תרגם כלום

עטרות ודיבון ויעזר וגו' (לב, ג).

בספר 'קנה חכמה' (דרוש שם שמים לא, א ד"ה ועפ"ז) הפליא מאוד על שבכאן מתרגם התרגום שמות העיירות מכללתא ומלבשתא וכו', ולהלן (בפסוק לד) ויבנו בני גד את דיבון ואת עטרות וגו' לא תירגם כלום, רק קורא אותם בשם הכתוב במקרא, והוא פלא. וכתב לתרץ על פי דאיתא ברבנו בחיי (בפסוק ג) ששמות האלה שהוזכרו בתרגום, הם שמות שהיו לאמוריים בערים ההם על שם עבודה זרה. ושמות בפסוק דלהלן "עטרות ודיבון" וגו', הם שמות הקדושה שקראו להם בני ראובן וגד מחדש, ונתן טעם על כל השמות האלו (עיי"ש). וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ת, א) לעולם ישליש אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון. רצו לומר, אף על פי שבשמות האלו יש בו זיכרון שם עבודה זרה, אע"פ כן ראוי להזכירם ולא להקל בו.

ובזה יובן, כי בדריהם בתחילת הפרשה שהיו עדיין חרבים הערים האלה, והיו להם אז עדיין שמות של האמוריים, ואז על כרחך כאשר אמרו לפני משה שיותן להם וכו', לא אמרו עטרות ודיבון, כי עדיין לא היו להם שמות הקדושה, רק אמרו באותו לשון שהוזכר בתרגום, לכן תירגם גם התרגום בשמות האלה, אע"פ שהם שמות של עבודה זרה ואע"פ כן בפסוק שהוא לשון הקודש, לא הזכירם בשמות עבודה זרה, רק הזכירם על שם העתיד. משא"כ בסוף הפרשה שכבר נבנו הערים מחדש וניתן להם שמות הקדושה, והוא עטרות ודיבון, ואז הושקע שמות הראשונים שהם של עבודה זרה מהם, לכן קורא אותם גם התרגום בלשון הקודש.

סופרא דסופרא

העם הארץ שנאנח: הגיעו זמנים קשים שאפילו בט' הימים אין בשר...

הַבְּמִחָנִים אִם בַּמַּבְצָרִים (יג, יט).

אצל החסידיים היה עניין להרבות בסיומים בתשעת הימים, כדי להרבות אהבה ורעות, לתקן את החטא של שנאת חינום שגרם לחורבן. מסופר מעשה בעם הארץ אחד שהיה עני ולא היה לו בשר כל השנה, ורק בתשעת הימים כשהצטרף לסעודה שעשו החסידיים היה לו בשר לאכול. שנה אחת לא היה סיום מסכתא, נאנח אותו עם הארץ ואמר הגיעו זמנים כל כך קשים שאפילו בתשעת הימים אין בשר... אלו היו ההשגות של אותו כפרי...

בעלזא זי"ע שהיה אז במרחץ סמוך לק"ק גריידינג והיה שם על ש"ק פ' מטות, ואמר לו הרה"ק מבעלזא להרה"ק ר"א שיאמר תורה ואמר לו איזה פעמים ולא רצה עד שהפציר בו, ואמר כך, שמעתי מאבי הקדוש מאמר בשם רבו הקדוש מרן צבי הירש מזידיטשוב שאמר בשם הגה"ק ר' יצחק מדראהביטש זי"ע כאשר רוצים לומר תורה לפני בני ישראל צריך להיות עכ"פ על אחד מן ג' אופנים, א' שיהיה דברי תורה לטובת נפש האומר, אופן ב' שיהיה התורה שיאמר לטובת כלל ישראל, אופן ג' שלא יאמר תורה עד ששמע מפי הגבורה, עכלה"ק.

ואמר הרה"ק ר"א זצ"ל כל הג' אופנים היו כולם במשה רבנו, ומרומז בזה הפסוק שלפנינו "וידבר משה אל ראשי המטות", אופן א' לטובת נפש האומר, מרומז בראשי המטות, כי משה רבנו ע"ה היה הראש על כל הנשיאים ועל כל ישראל, אופן ב' לבני ישראל, שהתורה שאמר היה לטובת כלל ישראל, אופן ג' לאמר זה הדבר אשר צוה ה', שלא אמר דברי תורה עד ששמע מפי הגבורה עכל"ה. והפליא הרה"ק מרן מבעלזא זצ"ל דבריו הקדושים, ע"כ.

"ליקוט עטרת צבי"

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה באספקלריה אקטואלית

יוסף מאיר האס

הילד פותח את המקרר ומופתע למצוא עוגה מפוארת שאימו 'הכינה' למסיבת הסיום בת"ת; הסיפור המדהים ולקחו הטוב בציוד

לקראת סיום שנת הלימודים, עת חגיגות סיומי מסכתות מתקיימים לרוב בכיתות ובישיבות, הנה הוא סיפור מאלף על כוחה של השקעה:

ילד בן 10 חוזר באחד הימים מהת"ת ומודיע לאימו בהתרגשות כי מחר יש בכיתה 'סיום' על פרק 'המניח', והיות שהיא יודעת לאפות עוגות ולקשטן, הוא התנדב להביא עוגה לסיום... האמא דווקא פחות התלהבה. בדיק באותו ערב היא תכננה להתעסק עם עוגה אחרת לגמרי: עוגת פרידה למנהלת המשרד לכבוד יום הולדתה.

אבל היא לא רצתה לאכזב את בנה היקר ולכן הסכימה לבקשתו. היא אמרה לו כי תכין את העוגה בהמשך הלילה, כשבכוונתה להכין עבורו עוגה פשוטה למדי, שלא דורשת זמן והשקעה מרובה. בשעות הלילה הכינה האמא שתי עוגות: עוגה אחת של 3 קומות מושקעת ביותר, עם עיטורים צבעוניים בקצפת עבור המנהלת. ועוד עוגת טורט פשוטה, שעשתה ממש כבדרך אגב, עליה מרחח שכבה אחת מהקצפת שנשארה מהעוגה המושקעת. לאחר שסיימה בשעת לילה מאוחרת ממש את הכנת העוגות, הלכה לישון.

בבוקר מוקדם, ניגש הילד למקרר והנה הוא רואה לנגד עיניו עוגה מדדהימה בת 3 קומות מעוטרת בשלל עיטורים. להתרגשותו לא היה גבול. בזריזות התלבש בבגדי השבת, לקח את העוגה ואץ אל ה'חדר' בשמחה עצומה.

בינתיים עוברות שעותיים. האמא קמה אף היא והתארגנה ליציאה לעבודה. היא ניגשת למקרר לקחת את העוגה שהכינה, והיא כמעט מתעלפת... עוגת הטורט הפשוטה מונחת שם... את העוגה המושקעת עליה טרחה כה רבות, לקח הילד עבור מסיבת הסיום... היא רצה לטלפון להתקשר ל'חדר' ולהודיע שיש כאן טעות איומה ושהיא באה להחליף את העוגה, אבל אז, ברגע האחרון, נעצרה. היא לא יכולה לעשות את זה לילד שלה, אחרי שהוא כבר לקח את העוגה ל'חדר'. הוא ירגיש רע מאוד אם היא תחליף עכשיו את העוגות. ממש בקושי רב ובלית ברירה ויתרה על הרעיון, והלכה לעבודה ללא העוגה.

ובינתיים, כל ה'חדר' 'על גלגלים' מהעוגה המפוארת. כולם נכנסים לכיתה לראות את העוגה המיוחדת בעלת שלושת הקומות. גם המנהל וכל המלמדים נכנסו, כשכולם משובחים את הילד ואת השקעתה של אימו המסורה לכבוד התורה.

בסיום הלימודים הילד חוזר הביתה קורן מאושר, מספר לאימו על כל הטוב אשר קרהו... ואמא שמחה בשמחתו, נושכת שפתיים בחוזק ומתאפקת שלא לספר לו על הטעות.

עברו שנים.

הבחור עומד תחת חופתו בדרך להקים בית נאמן בישראל. כולם מוכנים ומזומנים לגשת אל החופה, ואז, באותם רגעים הוא קורא לאימו ומחליט לשתף אותה בסוד:

זה קרה לפני כשנה. עברה עליי תקופה של חולשה רוחנית. הוא התחבר ל"ע עם חברים בעלי השפעה שלילית. בשיאה של אותה תקופה, הם החליטו לצאת בשקט-בשקט לחו"ל, למין טיול כזה, שמי יודע מתי יחזרו ממנו, אם בכלל... בתוכניתם היה כמובן שלא לספר זאת להורים, אלא 'להנחית' עליהם את הבשורה רק בהיותם כבר בחו"ל.

"גם אני כבר התארגנתי בשקט עם כל הציוד", מספר החתן לאימו המצוממרת. "יצאנו לנתב"ג ובדרך נכנסנו למאפיה לקנות משהו לאכול. והנה אני רואה לפתע מול עיניי עוגה גדולה ומפוארת, בעלת 3 קומות, מעוטר בעיטורי קצפת צבעוניים... באותו רגע צפה מול עיניי העוגה שהכנת לי לסיום בכיתה ח', שהייתה דומה מאוד לעוגה הזו...

"לבי החל לדפוק בחוזקה. איך אני עושה כזה דבר לאמא שכל-כך השקיעה בשביל חגיגת הסיום שלי! היא טרחה כל-כך הרבה עד אמצע הלילה בשביל זה! הכול במטרה שאגדל יהודי תלמיד חכם – ועכשיו ככה אני אברח לה?! באותו רגע נפרדתי מהחברים. לא היה אצלי כל ספק שעלי לעזוב אותם עכשיו ומיד, ולשוב לבית ההורים הרוצים רק בטובתי".

"הנה אני עומד כאן תחת החופה בדרך להקים בית יהודי נאמן בישראל", סיים החתן את המונולוג המרטיט, ואימו לא האמינה למשמע אוזניה לראות מה קרה ברבות הימים מהכנת עוגה מפוארת למסיבת סיום של ילד בן 10.

בשיר וקול תודה נברך

'הלכתא למשיחא':

אלו ברכות יברכו במעמד קבלת פני משיח צדקיננו

הגלויות יהיו נוכחים שם המון רב עד אין מספר, מאותם הגרים בארץ ישראל, שיתאספו לראות את פני משיח. אכן אחרים העלו שיש לברך 'חכם הרזים' גם בלא סיבת ההתקבצות של ששים רבוא, אלא בשל ראיית משיח בעצמו, והוא על פי מה שמובא בגמרא (ברכות נח:): מעשה ברב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שהיו הולכים בדרך, פגשו את רב חנינא בריה דרב איקא, אמרו לו: כאשר ראינו אותך בירכנו עליך שתי ברכות: 'ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו', ו'שהחיינו' (כדין הרוואה את חבירו לאחר ל' יום). אמר להם: אף אני כאשר ראיתי אתכם, נחשבתם עלי כששים ריבוא בית ישראל, וברכתי עליכם שלושה – אותן שתיים האמורות, וכן 'ברוך חכם הרזים'. אמרו לו: הינך חכם כל כך – שמרוב חכמה חידשת הלכה זו שיש לברך 'חכם הרזים' על חכם גדול – נתנו בו עיניהם, ומת (והכוונה בפשטות, מתוך עין הרע, וראה לקמן).

ולהלכה כתב הטור (או"ח רכד): "ואם רואה אפילו אחד שהוא מופלג בחכמה יברך 'חכם הרזים', ויש אומרים שאין בזמן הזה מי שראוי לברך עליו".

ולפי זה, כשיבוא מלך המשיח בוודאי יהיה אפשר לברך עליו ברכת 'חכם הרזים', שהרי בו אין ספק שהוא בגדר חכם שראוי לברך עליו. שהרי עליו אמרו (רמב"ם תשובה ט, ב): "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו...".

אלא שהרמב"ם לא הביא כלל הלכה זו, של ברכת 'חכם הרזים' על חכם גדול, וכתב ה'בית יוסף' (שם) הטעם, משום שיש לומר שרב חנינא לא בירך ממנו אלא אמר שהם חשובים בעיניו כששים רבוא, שהרי אין סברא שתלוי בדעתו של אדם לומר זה חשוב בעיני כששים רבוא כדי שיברך עליו.

והב"ח כתב שהרמב"ם סבר שאמנם רב חנינא בירך כן, כפשטות לשון הגמרא, אלא שלכן נענש, כיוון שבירך ברכה לבטלה, וזהו שאמרו לו רב פפא ורב הונא 'חכימת כולי האי', היינו בתמיהה: האם הינך חכם כל כך, שאתה רואה את עצמך ראוי לחדש ברכה שלא נשנית במשנה וברייתא ולא קיבלת מרבך?! לכן 'הבי' ביה עינייהו ושכיב, כעונש! וסיים הב"ח: "ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם! דספק ברכות להקל ואין לברך ברכת 'חכם הרזים' אפילו על מופלג בחכמה, וכן נראה מהשולחן ערוך שהשמיט ברכה זו מטעם זה, וגם לפי שיש אומרים שאין לברך ברכה זו בזמן הזה".

ולדעת הרמב"ם, כפי שנקטו הב"י והב"ח, אין לברך ברכה זו גם על מלך המשיח. ואמנם ראוי לכוון בעת שיברכו ברכה זו על ראיית ששים

ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד... (שם). אחר כך, "בתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג" (שם יב, ב), ורק לאחר שהמשיח וישראל ינצחו במלחמה הנוראה, "כשתתישב ממלכתו", יהיה קיבוץ גלויות (המשמעות שם, ג).

מענה יש מקום להסתפק מתי הוא זמנם של ברכות אלו, שייאמרו כדברי הגר"ח פאלאג'י על גאולת ישראל, ועל היום טוב שייקבע עליו: מיד עם התגלות המשיח, "בתחילת ימות המשיח", או רק כאשר תושלם הגאולה, עם ניצחון ישראל במלחמה, והתבססותו של המשיח על כסא מלכותו, וקיבוץ גלויות ישראל, וצ"ע.

'חכם הרזים' –

על ששים רבוא מישראל, או על מלך המשיח בעצמו

מלבד שתי ברכות אלו, שהעלה הגר"ח פ, דרש ומנה הגה"צ הנודע, משפירי ירושלים, רבי שמואל הומינר זצ"ל בעל 'עבד המלך', עוד כמה ברכות אותם יברכו בעת ביאת המשיח, וכפי שהעלה על הכתב ('מוריה' עח-עט, מב):

"השית" יזכנו מהרה לקבל פני משיח ונברך א"ה ארבע ברכות: א. ברוך... חכם הרזים – שבודאי יהיה שם ששים רבוא ישראל וכהנה וכהנה עד אין מספר. ב. ברוך... שחלק מחכמתו ליראיו. ג. ברוך... שחלק מכבודו ליראיו. ד. ברוך... שהחיינו".

הברכה הראשונה, 'חכם הרזים', אינה קשורה לעצם ביאת המשיח, אלא לכך שממילא יהיו נוכחים שם ששים רבוא מישראל ביחד. למעשה, לפי האמור לעיל שקיבוץ גלויות יהיה לאחר זמן ולא יהיה ביחד עם ביאתו, אין הכרח שיהיו נוכחים שם ששים רבוא, אולם הדבר פשוט עד למאוד שאף בלי קיבוץ

בליבו של כל יהודי, הרוחש בציפייה לביאת משיח צדקיננו, נרקם ציור מלא עוז וחדוה של אותו היום המקווה כל כך. פעימות הלב בעת קבלת הבשורה, הריצה המרוגשת לקראת מלך המשיח, הריקודים והשירה העילאית. ברי הלבב מנסים גם לשוות בנפשם את ההשגה וההארה המופלאה שיזכו לה. ואילו בעלי ההלכה וההנהגה עוסקים בשאלות הלכתיות-מעשיות שינהגו באותו יום, כמו השאלה הבאה, שנשאל עליה הגאון רבי חיים פאלאג'י (שו"ת לב חיים ב, מב):

"שאלה: בביאת משיחנו שיבא ויגאלנו במהרה בימינו אמן, מה ברכה אנחנו מברכים על הגאולה, ועל רוב טובה מברכים 'שהחיינו' ו'הטוב והמטיב' – ועל גאולת ישראל יורינו המורה, ושכרו כפול מן השמים".

בתשובתו של הגר"ח פאלאג'י, ובהצעות נוספות לברכות שיברכו בעת ביאת המשיח – אותם העלו גדולי תורה ותלמידי חכמים נוספים, נעסוק במאמר שלפנינו, מתוך תקווה שהימים האלו יתהפכו עלינו לששון ולשמחה, ונזכה במהרה לקיים את אותם 'הלכתי למשיחא'.

'אשר גאלנו', ו'שהחיינו'

וזה לשון הגר"ח פ: "תשובה: הקשית לשאול הלכתא למשיחא, ונראה דמברכים ברכת 'גואל ישראל' אשר גאלנו מגלות המר הזה, וכסדר שתיקנו בסוף אגדה (-) הגדה של פסח) 'ונודה לך שיר חדש על גאולתינו ועל פדות נפשינו' ומברכים 'גאל ישראל', כמו כן יהיה בגאולה העתידה לבא במהרה בימינו אמן". מלבד זאת יברכו גם ברכת 'שהחיינו', "כי זכינו לזמן הזה, כי בוודאי אנחנו קובעים יום הגאולה ליום טוב גמור ולקדש בו בקדושת היום וכן לומר שהחיינו. וכן שמעתי שכן דעת מוריני הרב כנסת הגדולה (-) רבי חיים בנבנישתי ז"ל לומר כי יום הגאולה הוא יו"ט גמור ולקדש עליו ובכלל קידוש היום הוא לומר גם כן זמן".

כלומר, על הגאולה עצמה יברכו 'אשר גאלנו', ועל היום טוב שייקבע לבו ביום – יאמרו 'שהחיינו', בשעת קידוש, כבשאר כל המועדים.

והנה בסדר הגאולה המתואר בחז"ל ובראשונים מבואר שלא כל הדברים העתידיים לבא בימות המשיח יתרחשו בבת אחת, אלא יהיו כמה שלבים מעת התגלותו של המשיח עד שישלים את תפקידו וייעודו. שתחילה "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות... ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'" (לשון הרמב"ם מלכים יא, ד), שאז "בחזקת שהוא משיח". אחר כך, "אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל" הרי זה "משיח בוודאי,

על מי אומרים ברכת 'חכם הרזים'? מעמד בהשתתפות אלפי אנשים

ריבוא מישראל, לפטור גם את חובת הברכה על ראיית המשיח.

‘שחלק מחכמתו’; ‘שחלק מכבודו’

עוד שתי ברכות יברכו לדברי הגר"ש הומינר בעת קבלת פני משיח: ברכת ‘שחלק מחכמתו ליראיו’ – הנאמרת על ראיית חכמי ישראל, וברכת ‘שחלק מכבודו ליראיו’ – הנאמרת על ראיית מלכי ישראל.

באמירת שתי ברכות אלו יהיה מן החידוש: ברכת ‘שחלק מכבודו ליראיו’ לא שייכת בזמנינו כאשר אין לנו מלכי ישראל, וגם על ברכת ‘שחלק מחכמתו’ יש מן הפוסקים שכתבו שלא לאומרה בזמנינו; כך כתב ה’ערוך השולחן’ (או"ח רכד, ו): “וכמה שיעור גדלו בתורה... לא נתבאר, ולכן נמנעין עתה מברכה זו...” וכן כתב ה'יוסף אומץ' (תנ): “הברכה לראיית חכמי ישראל ואומות העולם לא כתבתי, שלדעתי מועטים בזמננו מי שראוי

“...בתשובתו של הגר"ח פאלאג', ובהצעות נוספות לברכות שיברכו בעת ביאת המשיח - אותם העלו גדולי תורה ותלמידי חכמים נוספים, נעסוק במאמר שלפנינו, מתוך תקווה שהימים האלו יתהפכו עלינו לששון ולשמחה, ונזכה במהרה לקיים את אותם 'הלכתי למשיחא...'”

ה'תש"ח - תש"ט: שנים של חסד ורחמים

לקרות חכם". ובשו"ת 'תשובה מאהבה' (ב, רלז) הסתפק אם צריך לברכה זו דין תלמיד חכם, וא"כ הרי בזמן הזה אין לנו דין תלמיד חכם (יו"ד רמג, ב). אכן פוסקים אחרים הורו שעל גדולי תורה מובהקים אפשר לברך ללא חשש (ראה מנחת אלעזר ה, ז; שבט הלוי י, יג).

על כל פנים, על ראיית פני משיח נוכל לברך ללא חשש ולכל הדעות גם ברכת ‘שחלק מכבודו ליראיו’ – מצד היותו מלך ישראל, וגם ברכת ‘שחלק מחכמתו’ – מצד חכמתו המופלגה, כדברי הרמב"ם המובאים לעיל שהמשיח יהיה ‘בעל חכמה יתר משלמה’.

אלא שכאן מצא הגר"ש הומינר מקום להסתפק, באופן כזה ששני הברכות נאמרות על אדם אחד, האם אפשר לכללם יחד בברכה אחת – ‘שחלק מחכמתו ומכבודו ליראיו’, או שיש לאמרם בנפרד. את שאלתו זו הציע לפני תלמידי חכמים שונים. מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך (מוריה שם, ובמנחת שלמה א, צא) השיבו שהדברים פשוטים, שהרי כלל נקוט בדינו (ברכות מט:): ש"אין חותמין בשתיים". כדברים האלה כבר מפורש בדברי ה'תשובה מאהבה' (ב, רלז) במענה לדברי בעל 'טעם המלך' שנסתפק בשאלה זו, אם אפשר לכלול שתי ברכות הללו יחדיו: "לא ידעתי מה זו שאילה, אין ספק אצלי שעל מלך שהוא חכם צריך לברך שתי ברכות כמו הרואה את החכם שהוא נאה שמברך שתיים, 'שחלק מחכמתו' ו'שככה לו בעולמו', או חכם והוא כושי או גיחור שמברך 'שחלק מחכמתו' ו'משנה הבריות', כן על מלך והוא חכם צריך לברך שחלק מחכמתו ושחלק מכבודו ולא יכול לברך ברכה אחת שהיא כוללת שתיים דהיינו 'שחלק מכבודו ומחכמתו' וכו'...”

חכם אחר שלא נודע לנו שמו, השיב אל הגר"ש הומינר (מוריה שם) מכיוון אחר, שייתכן שבאופן כזה, של מלך והוא חכם, אין מברכים כלל שתי ברכות, אלא רק את ברכת ‘שחלק מכבודו’, ולא ‘שחלק מחכמתו’, והיינו כי כבוד המלכות גדולה וכוללת כבר גם את מעלת החכמה, ודייק כן מלשון הגמרא (ברכות נח). ‘הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו’, ולא פירשו שבאופן שהמלך הוא גם חכם אומרים עליו גם שחלק מחכמתו, והרי בין מלכי ישראל היו וודאי חכמים מופלגים, כמו דוד המלך ושלמה בנו החכם מכל האדם, אלא משמע שבאופן שמברכים ‘שחלק מכבודו’, לא שייך עוד לברך ‘שחלק מחכמתו’, כי בכלל מאתיים מנה. וכן דייק מלשון החיי אדם יעו"ש.

עוד צד שלא לברך ‘שחלק מחכמתו’ על מלך המשיח, הוא על פי דברי הגאון רבי שלמה אלגאזי

(‘זהב שיבה’, סח), על דברי הגמרא האמורים באותו מעשה עם רב חנינא בריה דרב איקא שבירך על ראיית ר"פ ור"ה ‘חכם הרזים’, ונתנו בו עיניו ומת, ותמוה: “זו תורה וזו שכרה, משום דחכים כולי האי יהבו ביה עינא?!”

כבר ראינו לעיל את ביאור הב"ח בזה, שהענישוהו על שחידש ברכה מעצמו. גם הגר"ש אלגאזי מבאר שהעונש היה על שבירך ברכה לבטלה, אולם מצד אחר: “דכיוון דבירך ‘חכם הרזים’, יש במשמעותו כל החכמות דשייכי בעולם, שכן פירשו דהרואה ס' רבוא דמברך ‘חכם הרזים’ הוא לפי כי בששים רבוא יוכללו כל הדעות והסברות שאפשר בעולם, וא"כ אחר שבירך ‘חכם הרזים’ מה מקום לברך ‘אשר חלק מחכמתו’ שהוא חלק, אחר שבירך ‘חכם הרזים’ דכולהו איתנהו...”

כלומר, לדברי הגרש"א, כשמברכים ‘חכם הרזים’ שוב אין לברך עוד ברכת ‘שחלק מחכמתו’, כיוון שזה נכלל בברכת ‘חכם הרזים’. אמנם הרב חיד"א (דברים אחדים, יג) דחה סברה זו, וז"ל: “...דברוך ‘חכם הרזים’ הוא מברך לה' שיודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי, וההתעוררות לזה הוא דחזו ששים רבוא דיש בהם כל הדעות, אי נמי החכם המופלא כי שיח וכי שיג לו בכל חכמה. וברכת ‘שחלק מחכמתו’ הוא מברך לה' שנתן חלק מחכמה הגדולה ליראיו, ולא שמברך על האדם שיודע כל החכמות, והביטה וראה דברוך ‘חכם הרזים’ אינו ניכר בלשון הברכה שבח החכם, וברכת שחלק ניכר שבחו, שה' חלק לו בבינה, וא"כ לא הוו תרתי דסרתן, דבכל החכמות שיודע הכל אינו אלא חלק קטן שחלק לו הקב"ה מחכמתו שאין לה קץ...”

נמצא שברכת ‘שחלק מחכמתו ליראיו’ על מלך המשיח, שנויה במחלוקת הגר"ש אלגאזי והחיד"א, שהרי כאמור באותה העת גם יברכו ‘חכם הרזים’ – אם על ראיית הששים רבוא מישראל שיתכנסו שם, אם על מלך המשיח בעצמו, וממילא לדעת הגר"ש אלגאזי שוב אין לברך ‘שחלק מחכמתו’, כיוון שהיא נכללת בברכת ‘חכם הרזים’. ואילו לדעת החיד"א, שפיר יברכו הן ‘חכם הרזים’ והן ‘שחלק מחכמתו’.

‘שהחיינו’ על ראיית פני המשיח

את הברכה הרביעית שכותב הגר"ש הומינר – ברכת ‘שהחיינו’,

דרכו יעבור מלך המשיח. שער הרחמים

‘שככה לו בעולמו’

בשולחן ערוך (או"ח רכה, י): “הרואה אילנות טובות ובריות נאות... אומר ברוך אתה ה"א מלך העולם 'שככה לו בעולמו'". אכן כתב ה'משנה ברורה' (שם, לב): “ועכשיו לא נהגו כלל לברך ברכה זו, ומכל מקום נכון לברך בלא שם ומלכות”. וב'שער הציון' שם (לג) כתב הטעם: “משום דכוונת הגמרא דווקא כשהם נאות ביותר, כדאיתא ברמב"ם פרק י מהלכות ברכות, ומי יוכל לדקדק בזה”.

אמנם מלך המשיח יהיה נאה ביותר, כמבואר בתהלים, בפרק מ"ה הנאמר על פי רבים מן המפרשים (אבן עזרא, רד"ק ומצודות) על מלך המשיח, ושם (ג) נאמר: “יפיפית מבני אדם...”, ואם כן לכאורה יברכו עליו ברכה נדירה זו של ‘שככה לו בעולמו’ בשם ומלכות.

ה'תש"ח - תש"ט: שנים של חסד ורחמים

כבר הבאנו לעיל בשם הגר"ח פאלאג', אלא שטעמו של הגר"ח"פ לחייב ברכת ‘שהחיינו’ בעת הגאולה היא מפני היום טוב שייקבע לבו ביום, וממילא יתחייבו בקידוש, ובברכת ‘שהחיינו’ כבכל הימים טובים –

ואילו ממשמעות דברי הגר"ש הומינר (בחילופי המכתבים בקובץ מוריה שם, יובאו לקמן) משמע שמחייב ברכת ‘שהחיינו’ מצד ראיית פני מלך המשיח, והיינו על פי מה דקיימא לן (או"ח רכה, א): “הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ‘שהחיינו’”, והטעם מפני ששמח ונהנה בראייתו. ובוודאי כאשר יזכו ישראל לראות את פני המשיח, אליו ציפו וקיוו כל כך, ישמחו ויהנו באופן המצדיק ברכת שהחיינו. וכך אמר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (תורת מנחם תשמט א, 207): “...שתיכף ומיד נזכה לברך ‘שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה’ על הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפי שמסתבר בפשטות שכאשר יראו את משיח צדקנו בפעם הראשונה יצטרכו לברך שהחיינו, במכל שכן וקל וחומר מברכת שהחיינו על ראיית חבירו שלא ראהו אפילו שלושים יום...” ויש להוסיף, שהנה ידוע (רע"ב בפירושו לרות; שו"ת חת"ס ליקוטים, צח; ועוד) שמשיח הוא בן אדם החי באותו הדור וכשיבוא העת יתגלה כמלך המשיח, ולא שיופיע אז מן השמים להתגלות עלי אדמות. ולפי זה כנראה שיהיו הרבה אנשים שיכירו אותו ושראוהו לאחרונה, וממילא לא יוכלו לברך ‘שהחיינו’ מצד ראיית פני המשיח, והנידון כאן, הוא רק על אלו שלא ראוהו במשך השלושים יום האחרונים.

אכן יש לדון באלו שלא הכירוהו כלל, ולא היו עמו בקשר ידידות לפני כן, אם יכולים לברך ‘שהחיינו’, שהרי כך נפסק (שם, ב): “מי שלא ראה את חברו מעולם ושלח לו כתבים, אע"פ שהוא נהנה בראייתו אינו מברך על ראייתו”. וביאר המשנה ברורה שם (ה): “ושלח לו כתבים, רוצה לומר, אע"פ שהריצו כתבים מזה לזה, ועי"ז נעשו אוהבים, מכל מקום כיוון שלא נתחבר עמו פנים אל פנים אין מעולה האהבה כל כך עד שיהיה נהנה ושמח בראייתו”. ואם כן, אלו שלא ראו מעולם את המשיח, או שראוהו ולא היו עמו בקשר חברות, לכאורה אין יכולים לברך עליו ‘שהחיינו’ בראייתם אותו לראשונה.

אלא שכבר השוו לזה את המסופר (מסעות ירושלים סדר יום ראשון, יב) על הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע אשר בעת פגש לראשונה את הסבא קדישא מהרש"א אלפאנדרי זצ"ל, עמו היה בקשר ידידות מופלאה דרך מכתבי תורה ששלחו זה לזה, בירך ‘שהחיינו’ בשם ומלכות. ואחד מחכמי הספרדים דיבר על כך עם הסבא קדישא שמעשהו של הרה"ק ממונקאטש הוא לכאורה נגד המבואר בשולחן ערוך שמי שלא ראהו עדיין מעולם אין לברך עליו, וגער עליו גערה גדולה הסבא קדישא זצ"ל ואמר, כי האדמו"ר ממונקאטש הוא למדן ויש לו על מה לסמוך.

וביארו (שם) טעמו ונימוקו, שכיוון שכל הטעם שלא לברך על מי שלא ראהו מעולם הוא משום שבאופן כזה קים לן שאינו אוהבו כל כך, ואילו במקרה זה היה ברור לו להרה"ק ממונקאטש שהוא

אוהב את המהרש"א ביותר, אף שלא ראהו מעולם, במידה כזו שיכול לברך עליו 'שהחיינו' בשם ומלכות. גם הגאון רבי צבי פסח פרנק (הר צבי או"ח א, קטו) דן במעשה הרה"ק ממזנקאטש, בהקדימו את דברי חז"ל (חולין ז). "תלמיד חכם שאמר דבר הלכה אין מזיחין אותו", ופירש"י "אע"פ שדבר תימה הוא", "ולכן", כותב הגרצ"פ, "אמרתי להפך בזכותיה דת"ח גדול מפורסם..."

והביא שם את דברי הפרי מגדים (אשל אברהם רכה) שכתב שאדם הרואה לראשונה את התינוק הנולד לו למזל טוב, מברך עליו 'שהחיינו' כדין הרואה את חברו לאחר ל' יום. ולכאורה לפי הנפסק שבאדם שלא ראהו מעולם אין מברך עליו 'שהחיינו', גם כאן, הרי לא ראה מעולם את התינוק. ומכאן, בהכרח, שלא נאמר הדבר אלא בסתם בני אדם שאין שמחה בראייתם, משא"כ בנידון הפרי מגדים שידוע שיש לו שמחה, חוזר הדין שחייב לברך.

ולפי זה מסיק גם לעניין ברכתו של ה'מנחת אלעזר': "לפי זה יש להצדיק ההוא עובדא דהגאב"ד מונקאטש שבירך, משום דקים ליה בגווה שהוא שמח בלבו על ראייתו..."

על דרך זה מספר הגאון האדר"ת על עצמו (סדר אליהו, פב) שכאשר נפגש עם הגאון הנצי"ב מוואלוז'ין, בירך עליו הנצי"ב 'שהחיינו' בשם ומלכות, וביאר האדר"ת טעמו, שאף שעל פי דין אין לברך על איש החביב עליו כשלא ראהו מעולם, אמנם טעם הדבר הוא משום שאין השמחה שלימה כשלא הכירו פנים אל פנים, "אבל הצדיק התמים הזה ידע בנפשו כמה גדלה שמחת לבו על ראותו אותי והיא ששון נפשו בשלימות על כן שפיר יכול לברך".

מעתה, לעניינינו, וודאי שבראות פני משיח צדקינו, אף אם לא ראינוהו מעולם, יגיל ליבנו ותשמח נפשינו ביותר, ושפיר יש לברך עליו ברכת 'שהחיינו'.

עוד ציינו לדעת השולחן ערוך הרב (לוח ברכת הנהנין יא, כב) שפירש הלכה זו, של המכיר את חבריו מתוך כתביו, באופן אחר, שהכוונה שאין מברך שהחיינו על קבלת מכתביו, אפילו שנהנה בראייתו אותם, אבל על ראיית פניו, אף שלא ראהו מעולם, מברך. ולפי זה פשוט שבעת ראיית פני המשיח, יברכו 'שהחיינו'.

'הטוב והמטיב'

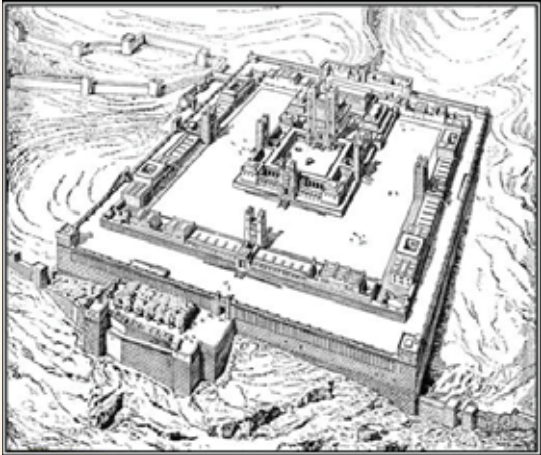
אותו 'חכם אחד' שנשא ונתן עם הגר"ש הומינר בדבריו על

הברכות שיברכו בעת ביאת המשיח, העיר שלדעתו יש לברך ברכת 'הטוב והמטיב', כדין השומע שמועות טובות שהן טובות לו ולאחרים (או"ח רכב, א). וגם כאן, הרי בשורת הגאולה היא שמועה טובה לכל העולם. וממילא, כיוון שיש לברך 'הטוב והמטיב'.

ואם כן, מוסיף אותו חכם, באנו לבית הספק אם ניתן יהיה לברך גם ברכת 'שהחיינו' על ראיית פני המשיח, שהרי ה'משנה ברורה' (שער הציון רכה, ה) בדבריו אודות דין הפרי מגדים המובא לעיל, שיש לברך 'שהחיינו' על ראיית פני התינוק, כתב שבתינוק זכר ייתכן שאין לברך כיוון שכבר בירך עליו 'הטוב והמטיב' (כדקיי"ל או"ח רכג, א) וברכת 'הטוב' היא כוללת יותר. ומכאן גם לדידו, שאחר שנברך ברכת 'הטוב והמטיב' על בשורת התגלותו של המשיח, שוב לא נוכל לברך 'שהחיינו'.

אמנם כתב שם סיבה נוספת לומר 'שהחיינו', שלא מצד ראיית פני המשיח: "ואולי על זמן ביאת משיח צדקנו שהוא כמו זמן חדש בעולם שייך לברך שהחיינו מלבד על עצם הופעת משיח צדקנו שהוא מברך הטוב והמטיב, וצ"ע". ולדברי הגר"ח פאלאגי בלאו הכי יש לברך 'שהחיינו', מצד היום טוב שייקבע ביום זה.

אולם הגר"ש הומינר דוחה את דברי אותו חכם, לאור ההלכה (רכא, ב) שאם יש לו שדה בשותפות עם אחר מברך 'הטוב

איור בית המקדש השלישי על פי ספר יחזקאל הנביא

והמטיב' בעת ירידת גשמים, ואם אין לו שותף בשדה מברך 'שהחיינו'. ובביאור הלכה שם כתב: "מברך 'שהחיינו', ולא 'הטוב והמטיב', דאע"ג דגשם זה הוא טובה לכל העולם, שהרבה אנשים יש להם שדות, מכל מקום לא שייך לברוכי 'הטוב והמטיב', דבעינן שיהיו שותפין עמו גופא בטובה זו שהוא מברך עליה".

ולפי זה, גם בעניינינו, אף שביאת המשיח היא טובה לכל העולם, אין כולם מקבלים את הטובה בדבר משותף, אלא כל אחד ואחד לעצמו, וממילא לא שייך בזה 'הטוב והמטיב' (ויש לדון בזה מסברא, שהרי ביאת המשיח היא גאולה כללית לעם ישראל, ודו"ק בזה).

'מחיה המתים'

והנה ההלכה היא שהרואה את חברו לאחר שנים עשר חדש אינו אומר עליו שהחיינו אלא 'מחיה המתים' (רכה, א). ולפי זה, אלו שלא ראו את מלך המשיח יותר מי"ב חודש, או שלא ראוהו מעולם, 'יצטרכו לברך עליו ברכת 'מחיה המתים' ולא 'שהחיינו'. אלא שלכאורה הדבר תלוי בטעמי ברכה זו, שהובאו בזה שני טעמים (ראה משנה ברורה שם, ד ובערוך השולחן שם, ב), האחד, משום שבכל שנה האדם נידון בר"ה וביוה"כ אם למוות או לחיים, ואם רואהו אחר ר"ה ויוה"כ זה, ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויוה"כ הבא, הרי עבר עליו דין אם למות אם לאו, ועל כן אומר 'ברוך מחיה המתים', שניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ.

והטעם השני, הוא משום שלאחר י"ב חודש שלא ראה את חברו הוא נשכח מליבו כמו מת שנשכח מהלב לאחר י"ב חודש.

עתה, לפי הטעם האחרון, יש לומר שזה לא שייך במלך המשיח, שהרי אנו מצווים לצפות לו בכל יום שיבוא, ואליו קיוונו כל היום, וממילא לא שייך לברך עליו ברכת 'מחיה המתים' כמו על המת שמשכתח מן הלב. אכן לפי הטעם שניצול מדין מיתה בר"ה וביוה"כ, לכאורה זה שייך גם גבי המשיח.

ובכן, נסיים במעין הפתיחה, בתפילה ועתירה שנוכה כבר לראות פניו הטהורות של משיח צדקינו, ואתו עמו אליהו התשבי, אשר יתרץ לנו קושיות ואיבעיות, ובכללם יבהיר לנו גם את כל הספיקות האמורות, ויורה לנו אלו ברכות לברך באותו מעמד, אזי בפה מלא ובכוונה עצומה נברך לאלוקינו.

בכתיבת המאמר נעזרתי בספרים 'עטרת פז' - להרה"ג פנחס זביחי; 'ויזרח אור' - להרה"ג משה וויליגר

במוחו ובמחשבתו, לבררם הדק היטב וכך לבנות טענת נגד ולנסות להכריע בכך את יריבו המר. בלא משים, עם כל היריבות והטינה שיש לכל אחד על חברו, ואולי דוקא בגלל זה טענותיו ושיטתו של המתנגד לו נמצאים עמוק עמוק בתודעתו. הוא לא רוצה בכך, הוא היה מעדיף שזה יהיה אחרת, אבל המציאות לא מותירה צד נוסף בענין. דעתו של שונאך נמצא במוחך.

כלפי מה הדברים אמורים: אנחנו מבקשים ללמוד תורה. תורת ה' תמימה וקדושה, אור עליון שאין דומה לו, אור שנאצל מאת הבורא ית"ש בעצמו. ואנחנו בטוחים בביטחון מופלג שבכל פעם שאנחנו לומדים תורה אין במוחנו דבר חוץ מאור העליון הנזכר, קדוש וטהור ללא שום סיג ופגם.

הקטע הקודם יערער לנו קצת את הוודאות הבלתי מעורערת שלנו. אם אנחנו מסוגלים לחשוב ולהתבונן להעמיק ולברר את דעתו של יריבנו המר, למרות שאנחנו מתנגדים לו בכל הכח ובתכלית הריחוק, מי יימר אם כן, שלמרות שאנחנו לומדים את התורה תורת ה' אין במוחנו דעת השונא, היריב המר של התורה ונותן התורה – יצר הרע וכל כת דיליה, אולי אנחנו נושאים בקרבינו את שני ההפכים יחדיו, הן את תורת אלקינו והן את המנגד לו רח"ל.

ולכן, בכדי לנקות את צינורות המחשבה, לצרף את קדוֹ שֵׁת המחשבות שלנו ולהיות בהן רק דעת אלוקינו רק אור רוחני וקדוש צריכים אנו לצרף את התפילה לתורה, וכלשונו הטהור של רבינו:

נזכר לעיל במכתב הרב ז"ל, שעל ידי התעוררות נפשו בתפלה תתעורר לאהבת ד' ולדבקה בו בתורה ומצות ולא משום הרצון לבד שמתעורר בו לתורה, רק גם בשעת למוד ועיון התורה, צריכה התורה לתפלה, כי כבר דברנו לעיל שבשכל לבד שהאיש מעיין בתורה אינו בטוח עוד בשכלו שקשור הוא בו בד'. כי האם אין האדם חושב לפעמים גם את שכל שונאו שחשב עליו לרעה, והאם גם בזה נאמר שקשור הוא בשכל שונאו, אשר באמת רחוק ממנו ומתנגדו הוא, צריכים אנו בתורה, שבשעה שאנו מעיינים בה, חלק הארת ד' חכמתו ורצונו ית' ימשך מן עולמות העליונים למוחנו וללבבנו.
אם כן התפילה צריכה לתורה והתורה לתפילה ומתוך שניהם יפציע אור העליון בנשמתו וידבק בחי החיים כדבעי. וכפי שמסיים רבינו קטע זה:

ורק אם עשה האיש מחלקי עצמותו מרכבה, ועם נפשו עבודתו עבד ובתפלתו התאמץ וגילה התגלות אלהית בדיוקנו, אז כשבא לתורה הוא עוסק בשור שנגה את הפרה ומעיין בה בשכלו איזה שעות, ואחר כך מוצא עצמו נתעלה ורוח ד' פעם בו, על כי אלהיו בקרבו.

פרק מאתיים ותשעה עשר

תורה מתוך תפילה

חיייו של היהודי מקשה אחת של חיי קדושה הם. כל היום כולו צריך הוא להיות קשור ודבוק לקונו, הן בעת עסקו בתורה ומצוות והן בעת שהוא עסוק בצרכי גופו. יסוד זה ברור לכל בר בי רב ולכל איש מישראל על כך מלחמתו ופעולותיו כל הימים.

רבות דובר במסגרת זו על ההתעוררות הנצרכת בעת התפילה ועל החובה להתפלל ברעותא דליבא מתוך הכנה ועמל לעת הזאת. ההדגשה שרבינו זיע"א חוזר ומדגיש בכל עת בכל כמה קטעים במאמר זה, שהעמל והעבודה הנצרכת היא בכל היום ובכל חלקי היממה ולא רק בעת התפילה, וגם כעת בעת שרבינו מעלה דרגה את דבריו לאחר שביאר לנו את חלק הכונה בשם המפורש שביארנו בפרק הקודם, ובעת שמצרף לחלק התפילה את חלק התורה כפי שנראה בפרק זה בס"ד, כותב הוא בזה הלשון:

וכאמור למעלה רק אם גם שלא בשעת התפלה האיש הישראלי בעבודתו בתורה ומצוות, ורק בעבודה לא בשמוש (בפרקים הקודמים הארכנו לבאר מה בין 'עבודה' ל'שימוש', ועיקר הדברים הוא ש'עבודה' היא בכל הכח ובכל עת, וה'שימוש' הינה פעולה חד פעמית ומזדמנת, שגם היא חשובה בזמנה אבל בעבודת ה' ה'עבודה' היא העיקר) **מכשיר עצמו להיות מרכבה ולגלות על ידו אור וקדושה עילאה, תפלתו תפלה.**

עוד מזכיר לנו רבינו מחלקי הפרק הקודמים לחזק את רוחנו ולעודד את נפשנו הנשברה והמרגישה כי איננה ראויה לגשת אל הקודש מחמת ריחוקה מתכלית העבודה שרחוקה כל כך ממנו: **ואף אם עוד לא נתקדש לגמרי, רק עובד את ד', שומר עצמו מעבירות, ובכל יום ויום עובד לגלות על כל פנים חלק ממנו בקדושה, גם כן כבר יכול להתפלל, ולא מי שהוא עזוב ואפס לגמרי חס ושלום.**

לאחר דברי הקדמה חשובים אלו ממשיך רבינו לנדבך הבא, והוא, הקשר ההדוק והבלתי נפרד שבין תורה לתפילה.

והפסוק אומר (משלי כ"ח ט') 'מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה', תסמרנה שערות ראש לשמוע דברים נוראים שכאלו, אם הנך רק מתפלל ולא לומד תורה, אתה 'מסיר אזנך משמוע תורה' אל תחשוב שתפילתך רצויה לפני המקום, אלא ההיפך הגמור ממש 'גם תפילתו תועבה' – תועבה – לא פחות, מיאוס וריחוק מתפילתך, לא רק שאינה רצויה ולא מתקבלת.

והסיבה והטעם לזה מפעים לא פחות בהבנתו של רבינו הק', לשיטתו ולפי מה שהוא מלמדינו כבר במשך כל המאמר הארוך והנעלה הזה (שהוא כבר לקראת סיומו בעזהשי"ת), **'כי אין לו נפש גלוי' ולא הסתכלות, לא שירה ולא תפלה** – כל עניינה של התפילה היא הדברים המפורטים כאן – 'נפש גלויה' 'הסתכלות' 'שירה' 'תפילה', כל אלו הינן התפילה בעצמה וכשהוא לא לומד תורה הוא לא יכול להגיע לעניינים נשגבים אלו, ואם כן אין לו גם תפילה, ואין זו אלא 'תועבה' ה"י. כל זה מצד התפילה שנצרכת להשלמה ע"י התורה.

קורה שאדם נמצא בויכוח מר עם שכנו או שותפו. כל צד מתבצר בעמדתו ובדעתו עד שנראה שלא שייך לגשר בין השניים. ראובן משמיע טענות קשות על שמעון ולהיפך. והנה, בכדי ששמעון יוכל לענות תשובה ניצחת על טענותיו של שמעון, צריך ראובן להקשיב לטענותיו של שמעון, לעבדם

שפוט השופטים

תיאוד קורות תקופת השופטים

השאלה הגורלית

העם היהודי עומד בעיצומה של מלחמת כיבוש כאשר המנהיג הגדול, יהושע בן נון, מסתלק לגנזי מרומים. הם מוצאים את עצמם מול שאלה גורלית

אומה שלמה ומקודשת היתה בעיצומה של מלחמת כיבוש גדולה, לכיבוש ארץ ישראל משבעת העמים המתגוררים בה, חלקים נרחבים מארץ ישראל כבר נכבשו, אולם נותרו חלקים שעדיין היו בידי האויב. הארץ כבר חולקה לשבטים כולם, כל אחד ידע והכיר היכן נחלתו. כל מה שנותר כעת, הוא:

להשלים את הכיבוש¹.

ואז, בעיצומו של הכיבוש, כמו עיני ישראל ונחשך ליבם:

יהושע בן נון. איש האלוקים אשר קיבל את עטרת ההנהגה מיד משה, על פי ה', הסתלק והתעלה לגנזי מרומים. מותיר את בני ישראל מיותמים, ללא הרועה והמנהיג הגדול. חסרי אונים.

עד הנה היה יהושע המצביא הגדול אשר יצא בראש הלוחמים. העם כולו היה מאוגד תחתיו והוא היה יוצא מלחמה ומגרש את האויבים בזה אחר זה, בכוח עליון שליווה את כל צעדיו. אולם כעת, בהעדר המנהיג והמצביא הגדול, הבינו שבטי י-ה שיהיה עליהם להתפלג, כל שבט לעצמו. כל שבט יצטרך לצאת למלחמה משלו, להילחם עם העם היושב על אדמתו ונחלתו ולגרש².

ישבו יחדיו בני ישראל והתכוננו לקראת הבאות. ומתוכם צפה ועלתה השאלה הגורלית:

איזהו השבט הראשון אשר יצא למלחמה לכבוש את נחלתו?³!

ולא היתה זו שאלה של מה בכך. גורליות רבה היתה תלויה בשאלה זו. ברור לכולם שאם השבט הראשון שייצא למלחמה, ינחל ניצחון גדול וימגר את אויביו הבאים לקראתו - יחלחל הפחד ותחלחל הבעתה אל ליבות כל העמים יושבי ארץ הקודש, שיראו ויידעו שעדיין מלווה הבורא יתברך את עמו בדרכו לכיבוש הגדול. אולם אם חלילה השבט היוצא ראשון למלחמת הכיבוש, ינחל מפלה; יגידו כל העמים: "כעת, לאחר פטירת מנהיגם הגדול, יהושע, שוב אין להם את הכוח השמימי המלווה אותם"⁴. כשבני ישראל באותו הדור מתלבטים כדת מה לעשות. יש בידם פתרון מוחלט: האורים ותומים. הכהן הגדול הלא יוכל לשאול מאת ה' בכוח האורים ותומים - הכתב האלוקי המוכנס בין קפלי החושן - והוא יקבל את תשובתו של ריבון העולמים. נכון, עד עכשיו לא היו צריכים להשתמש בשאלת האורים ותומים במהלך מלחמותיהם, כי יהושע, המנהיג הגדול, קיבל את ההוראות ישירות מאת הבורא בכוח נבואתו⁵. אולם כעת, עם הסתלקותו, עולים בני ישראל אל פנחס, הכהן הגדול, לשאול באורים ותומים.

ויהי אחרי מות יהושע, וישאלו בני ישראל בה' לאמור: "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה, להילחם בו?"⁶

ואותיות החושן האירו והשיבו את המשפט הבא, הקובע⁷:

יהודה יעלה. הנה נתתי את הארץ בידו!⁸

שבט יהודה יעלה ראשון למלחמה. ובראשם יעמוד השופט האלוקי, עת ניאל בן קנז. השופט הראשון אשר יעמוד על בני ישראל⁹. שבט יהודה והשופט בראשם יצליח לנצח את האויבים ולהפיל פחד על יושבי הארץ. וכשהם ינצחו - כבר ייפול מורד ופחד בלב יושבי הארץ¹⁰.

1. יהושע יג א-1. שם כג ד-ה

2. מלכ"ם, שופטים א

3. שופטים א, א

4. רלב"ג ואלשיך, שופטים א

5. אברבנאל, שופטים א ועיין ברכ"ב ג

6. שופטים א, א

7. כלי יקר לד"ש לגיארד

8. שופטים א, ב

9. רש"י

10. מצודת דוד

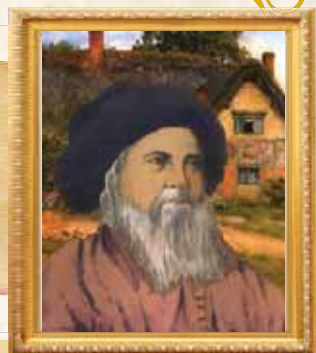
תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיקי הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע

כ"ח תמוז תקס"ו

תולדותיו

הרה"ק רבי אלעזר ווייסבלום מליז'ענסק זי"ע נולד בשנת תק"א לאביו הגדול הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, ונקרא על שם דוד' הגה"ק ה'מעשה רוקח' זי"ע מאמסטרדם.

נשא את בת הרה"צ רבי ישראל צבי הירש ליפניר צוק"ל מגרודז'סק, ובזיוו"ש את בת הרה"צ רבי שמואל מלמד צוק"ל משינאווא.

אחר הסתלקות אביו הק' נתמנה למלא מקום אביו בליז'ענסק, והתקשר להרה"ק רבי מרדכי מנעשכי זי"ע והמגיד מקאזניץ זי"ע.

נסתלק בכ"ח תמוז תקס"ו ומנו"כ באוהל אביו הק' בליז'ענסק.

צאצאיו

בנו הרה"ק רבי נפתלי מליז'ענסק זי"ע.

בנו הרה"ק רבי מענדל בער זי"ע חתן הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק זי"ע.

בתו הרבנית מרת שיינא פערל ע"ה אשת הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע.

בתו הרבנית מרת חיה שרה ע"ה אשת הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל שפירא זי"ע השרף ממאגלינצא.

בתו הרבנית אשת הרה"צ רבי אלימלך געווירצמן צוק"ל.

בתו הרבנית אשת הרה"צ רבי שמואל זאנוויל בינדיגער צוק"ל מבארדיוב.

בתו הרבנית אשת הרה"צ רבי אלימלך ווייסבלום צוק"ל מרימנוב בן אחיו הצעיר הרה"ק רבי אליעזר ליפא זי"ע בן הנועים אלימלך זי"ע.

בתו הרבנית אשת הרה"צ רבי אהרן רובין צוק"ל מראפשיץ אדמו"ר ברימנוב.

כוח הבן

נודע מה שאמר הרבי ר' אלימלך שבאם ירחיק את בנו הה"ק ר' אלעזר משולחנו להתפרנס בפ"ע, אז באיזה זכות יח' הוא. אשר כל חיותו הוא בזכות שמפרנס בנו וב"ב.

"אהל אלימלך"

נעשה בריא

פעם חלה רבי אלעזר מאוד, ונכנס אליו אביו הרה"ק הרבי ר' אלימלך לבקרו ולדרוש בשלומו, אך לפליאתו מצא אותו יושב בריא ושלם ואומר תהלים. שאלוהו אביו הק' מה זה עמך? ענה, גמרתי בליבי שאיני כדאי לילך מזה העולם, כי היכן אקח שם ספר תהלים לומר בו, לכן גמרתי בליבי שיותר טוב להישאר כאן בהאי עלמא, ונעשיתי בריא. לכן גמרתי בליבי שיותר טוב להישאר כאן בהאי עלמא, ונעשיתי בריא.

"הבוש על ראשך פארך"

אביו לימינו

סיפר כ"ק האדמו"ר מהרמ"י מפשעווארסק צוק"ל: פעם היה נדחק הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע מאוד למעות, ובלית ברירה נסע להרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ וביקש שיואל בטובו ליתן לו מכתב תמיכה להחסידיים שלו כדי שיתנו לו מעות, כששמע הרה"ק מראפשיץ את בקשתו נבהל ונתבייש מאוד, ואמר לו אני בעצמי אסע עמכם ביחד. ואמנם יצאו שני הצדיקים לדרךם, כשהגיעו לתחנתם הראשונה וכמה מאנשי שלומו הכניסו לו סכומי מעות, ביקש הרה"ק מראפשיץ את הר"ר אלעזר שיברך את הנותנים בברכה הגונה כדרך המקובל. ענה לו הרה"ק ר' אלעזר "מה לי לברכם עוד הפעם, הלא הם כבר נתברכו מאבי הק' שהולך עמי". וכששמע זאת הרה"ק מראפשיץ אמר לו: "אם אביכם הק' בכבודו ובעצמו הולך אתכם ביחד לשם מה יש לי עוד צורך כלל שאסע עמכם", ולא רצה להמשיך עמו הלאה.

"שבחי הרבי ר' אלימלך", להגרי"מ שיף ז"ל

למען בריאות המגיד

הה"ק רבי ר' אלעזר מליז'ענסק בנו של הר"א זי"ע, כשהי' בפ"א משובתי שבת אצל המגיד הק' בקאזניץ זי"ע, ויהי ביושבו לסעודת מלווה מלכה, באו אליו אנשים, וסיפרו לו שלהמגיד הק' מוכרחין כעת לנושא בערשו להמקווה קרה ע"פ פקודת קודשו. הגם שעבורו הוא סכנת נפשות. כי הי' אז חלוש מאוד אך עבור לפעול בעד מקשה לילד ר"ל, שנתנו לו פיתקא בבקשה כזו. שלח הר"ר א' להמגיד הק', שא"צ למקווה. כי היולדת המליטה הוולד למז"ט. וכאשר הי' הר"ר א' ביום המחרת אצל המגיד הק' זי"ע שאלו, האיך פעל זאת בניקל. כי הוא ידע כי היה עניין קשה. השיב לו כי אביו הר"ר א' אמר לו פ"א שיהי' נוהר בסעודת מלווה מלכה, ואמר לו בנו שקשה לו לאכול במוצ"ש. אך כאשר יבטיחוהו אביו שמה שירצה לפעול בסעודת מלווה מלכה יפעול, יתרצה לאכול. והבטיח לו, וכאשר ידעתי אמש כי המקווה קרה ולהמגיד הק' הי' פקוח נפש, השתמשתי בהבטחת אבי הקדוש זי"ע.

"אהל אלימלך"

לך לך מהכשרונות

כתוב בספר "דעת משה" פר' לך לך וז"ל: הנה הרה"ק הצדיק כבוד מורי חמי מוה"ר אלעזר זצלה"ה מליז'ענסק הוכיחני פעם אחת בפסוק זה, וז"ל: לך לך מארצך, כי יש ארץ מגדלת גיבורים, לא תסמוך על זה. גם ממולדתך, יש אנשים אשר בתולדה מוטבעים בהטבע להיות טובים, גם על זה בל תבט. וגם ומבית אביך, היינו שיש לו אב צדיק וקדוש, מכל זה תלך, כי אם אל הארץ אשר אראך, היינו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.

"אהל אלימלך"

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת: שמעון טיקוצקי

לא ידע דבר רע

נכנס לחדר הלימוד שלו, יוצא, מקבל קהל, ונחטש'ע... שרוע בפינה, ליד התנור, שותק, מכורבל במעילו ובמחשבותיו, לא עושה מאומה.

באחד הימים אירע מקרה חמור בעיר לבוב. אחד מיהודי העיר, יהודי בעל משפחה וילדים, הסתבך עם רשויות החוק ונלקח למעצר כשהוא צפוי לעונש כבד של מאסר של שנים ארוכות בצינוק מתחת לפני האדמה. בעל ה'ישועות יעקב', רב העיר, נכנס מיד בעבי הקורה והחל להפעיל את כל כוחו והשפעתו להמתיק את עונשו של היהודי, אך הפעם כל הדרכים היו חסומות. לאחר מאמצים ובידורים רבים הגיע ללשכת ה'מרא דאתרא' פרט רגיש: השופט שאמור לדון בתיקו של היהודי נמצא במצוקה כספית גדולה, הוא הפסיד לפני כמה ימים הון רב בהימורים וזקוק נואשות לכסף, כך שבעזרת שוחד כספי גדול אפשר לחלץ את היהודי לחופשי. ה'ישועות יעקב' התרגש לשמע הדברים, סוף סוף נפתחה הדרך להצלה.

בו במקום שיגר את משמשו להזמין את כל עשירי ונגידי העיר לבוב לאסיפה בהולה בביתו של המרא דאתרא, תוך שעה קלה הם התייצבו כולם סביב השולחן. "יש לנו כאן עניין של פדיון שבויים" פתח ה'ישועות יעקב' בכובד ראש וסיפר להם בקצרה על העניין, והלב היהודי כמובן נפתח לרווחה.

"אני תורם חמש מאות רובל" קרא ר' שמעלקע הנגיד, מיד אחריו החרה העשיר ר' זישא ותרם גם הוא סכום דומה, עשירי העיר התגייסו למצווה הגדולה בפקודת המרא דאתרא וה'מצ'ינג' הזריז השיג בתוך כמה דקות את יעדו. בירכתי החדר ישב כל הזמן הזה נחטש'ע, איש לא התייחס אליו.

העשירים נפרדו בלחיצת יד מהרב והתפזרו לבתיהם, הרב קרא למשמשו ושיגר עמו את הסכום כולו אל השופט, באותו רגע קם נחטש'ע ממקומו וניגש אל בעל ה'ישועות יעקב' כשזיק משונה בעיניו, לפתע הוא לא נראה פתאום כאותו 'נעבעך', פניו לבשו ארשת שטנית ומרושעת. "תקשיב לי טוב" אמר למארחו, "אני הייתי עד לכל מה שהתרחש כאן בדקות האחרונות.

"אני יודע בדיוק מי היה כאן, כמה כסף נתן ר' שמעלקא וכמה תרם ר' זישא, כעת יש לך אחת משתי הברירות, או שאתה נותן לי דמי 'לא יחרץ' בסך חמשת אלפים רובל, או שאני הולך ברגע זה לבית המשטרה ומספר את כ-ל מה שידוע לי, ואתה יודע מה יהיה הסוף? חי חי חי, אתם כולכם תרקבו בכלא ביחד עם השופט".

העיר לבוב לפני כמאתיים שנה. יהודים גליצאיים מלאי טעם וצורה מתהלכים ברחובות, בבתי הכנסת והמדרש ספונים תלמידי חכמים אדירים שמעניקים חמה בקומתם ועל כולם מאהילה דמותו של המרא דאתרא, הגאון הנודע רבי יעקב משולם אורנשטיין, הידוע כ'בעל ה'ישועות יעקב'.

לבוב, בירת חבל גליציה, הייתה בימים ההם (וגם כיום) עיר מרכזית וסואנת, מעין צומת דרכים ארצית. היו בה משרדי ממשלה, מרכזי מסחר ורפואה, אורחים ופנים חדשות היו חלק בלתי נפרד מההווי הלבובאי. ולאן פונה יהודי המחפש אכסניה? לביתו של המרא דאתרא, ה'ישועות יעקב'.

יחד עם גאונותו ולמדנותו העצומה קיים ה'ישועות יעקב' מצוות הכנסת אורחים בהידור רב. ביתו פתוח היה לרווחה לכל עובר אורח. יהודים מכל הסוגים התאכסנו בו כשהם מתקבלים בסבר פנים יפות, בארוחה חמה, משקה ואף במיטה ללון בה, והכול חינם אין כסף, על חשבונו של המרא דאתרא.

באחד הימים דופק בדלת יהודי בעל חזות מוזרה מעט, לבוש מעיל צמר קצר, חבוש בקוטשמע מרוטה, ארשת פניו אומללה. הוא התיישב וביקש משהו לאכול.

"איך קוראים לך?" שאלו בני הבית.

"קוראים לי נחטש'ע" נהם כחיה פצועה, בקול עילג.

נחטש'ע קיבל צלחת מלאה כל טוב, שתה, ביקש מיטה ושקע בתנומה מתוקה. הנורה האדומה נדלקה למחרת בבוקר. האורחים שהתאכסנו בביתו של הרב לא היו מובטלים, מיד עם בוקר יצא כל אורח מהבית והלך ליעדו, למשרד הממשלתי או לבית החולים שלשמו הגיע לכאן.

אבל נחטש'ע לא הלך לשום מקום. בשעת בוקר מאוחרת הוא התעורר בפיהוק קולני, לאחר חצי יממת שינה. "אפשר ארוחת בוקר?" ביקש וכמובן קיבל בשפע.

שעה לאחר מכן, כמו שעון שווייצרי, הוא כבר דרש לקבל 'ארוחת צהרים', ושוב קיבל מנה בשרית עם תוספות, מרק ואטריות, בעין טובה וביד רחבה. אם בתחילה סבורים היו בני הבית שהאיש יזוז לדרכו תוך יום יומיים, מתברר שהדרך לא אצה לו. נחטש'ע התמקם בבית, כאחד שלא מתכוון לזוז לשום מקום.

"צריך לרמוז לו שכאן זה לא 'הקדש', זה בית שאמנם מכניס אורחים אך לזמן קצוב, אם הוא מתכוון לגור פה שיחפש לו מקום אחר" לחשו בני הבית באוזני ה'ישועות יעקב' אך הוא לא הסכים אתם, "אסור לצער יהודי, הניחו לו, עזבו אותו בשקט, אנחנו נארח אותו בביתנו ככל שיירדש".

עם הזמן התרגלו איכשהו בני הבית לנוכחותו המעיקה של האיש, הוא הפך לחלק מהתפאורה של הבית. בעל ה'ישועות יעקב' מתהלך בסלון שקוע בחידושי תורה,

שער ספר ישועות יעקב

”ובכל זאת לא הייתי רגוע, חששתי שמא לא קיימתי את ה’הכנסת אורחים’ לשמה, אולי התערבו בה נגיעות אישיות, שמא ביקשתי למצוא חן בעיני תושבי עירי, אולי בתוך תוכי רציתי שבני עירי ידברו שהרב שלהם הוא ‘מכניס אורחים’ גדול, ואם כן שוב אינני מבוטח שמהמצוה הזו לא ייגרם מכשול.

”זו הסיבה שביקשתי ממך לחכות שעה” סיים הרב, ”נכנסתי לחדרי ובדקתי טוב טוב בעצמי האם כוונתי הייתה לשם שמים, בלתי לה’ לבדו, ללא שום כוונה צדדית, והגעתי למסקנה לאחר שעה של התבוננות שאכן, קיימתי את המצוה לשמה ולאור זאת בטוח אני שלא ייתכן בשום אופן בעולם שייצא ממנה עוגמת נפש.

”ולכן לא אתן לך אפילו פרוטה אחת שחוקה, אתה יכול ללכת למי שאתה רוצה ולספר מה שאתה רוצה, אני בטוח שלא יארע לי מאומה, וכעת צא מביתי עכשיו ומיד.”

”בסדר, בסדר” מלמל נחטשע בזעם כבוש ויצא מהבית ישירות לתחנת המשטרה. ”יש לי מידע יקר ערך שעשוי להפיל שורה ארוכה של אישים בכירים ומפורסמים בעיר, רב, בעלי הון ואפילו שופט” לחש באוזני השוטר בדלפק הקבלה. ההתחלה נראתה מבטיחה, ליבו דפק בהתרגשות, הוא עומד להפוך למלשין מפורסם ובטח יתוגמל כראוי על כך מידי הממשלה.

”תיכנס לחדר” הפנה אותו השוטר לחדר חקירות צדדי.

הוא התרווח בכיסא וציפה שהחוקר ייכנס לחדר, אלא שלפתע נשמעו צעקות רמות מהמסדרון. ”הוא שקרן, תזרקו אותו מכאן”... בתחילה בטוח היה שהן לא קשורות אליו, אך ככל שהתקרבה המהומה התברר לו שהוא טועה. ”האיש הזה הוא אדם שפל ונאלח, יצור עלוב, אני מכיר אותו, אי אפשר להאמין למילה אחת שיוצאת מפיו, למה הכנסתם אותו בכלל”, צעק מישוהו בקול ניחר.

כעבור רגע נפרצה הדלת בפראות, שוטר בכיר מעוטר בדרגות ניגש אל נחטש’ע וההמום ותפס אותו בדש בגדו, ”איך לא העזת להראות כאן את פניך, אה יאנוש, נוכל וגנב שפל שכמוך”... לקחו לו כמה רגעים לקלוט את הטעות, מתברר שהשוטר הבכיר, מפקד התחנה בכבודו ובעצמו, מזהה בנחטש’ע בטעות את אחד מייריביו המרים בעבר, אדם שהפיל אותו בפח בשקריו ותרמיותיו.

נחטש’ע נדהם, ניסה לזעוק שהוא לא ‘יאנוש’, שזו טעות גמורה, אך לשווא. מפקד התחנה היה נעול בצדקתו תפס אותו בצווארנו והעיף אותו כפשוטו מכל המדרגות, כמו כלב מצורע, ”אם עוד פעם תעז לבוא לבלבל את מוחם של השוטרים שלי עם השקרים שלך, אתה יוצא מכאן עם אזיקים, הבנת?!”...

מקור: על פי 'בית צדיקים יעמוד', מפי כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זי"ע.

בעל ה'ישועות יעקב' נחרד עמוקות לשמע הדברים, מתברר שהאיש האיום והמבחיל הזה, נחטשע, לא היה מסכן חסר כל כפי שהציג את עצמו, מדובר באדם ערמומי ומסוכן, 'מלשין' מהדיוטא התחתונה, שהתמקם בביתו לאורך התקופה האחרונה וניזון מכספו כטפיל רק כדי 'לעלות' על משהו לא חוקי ולסחוט ממנו דמי שתיקה עצומים.

”הרי החזקתי אותך בביתי שבועות ארוכים, לא חסכתי ממך דבר” ניסה הרב לפלס דרך לליבו, ”נתתי לך מכל מה שיש לי, קיבלת מכל מאכל שהתבשל כאן, את המיטה הכי טובה, איך אתה יכול לעשות לנו דבר כזה?” נחטשע אפילו לא הגיב. אטום ומרושע. לו היה בידי ה'ישועות יעקב' הסכום הדמיוני שהוא דורש – הוא היה מעניק לו אותו בחפץ לב ובלבד שישתוק, אלא שלא היה בידו.

”אולי לפחות תוריד קצת את הסכום?” ניסה הרב, ”ננסה לגייס חצי מהסכום שביקשת”.

”אגורה לא פחות” זקף נחטשע את ראשו ביהירות, ”או שתיתן לי חמשת אלפים רובל או שתוך כמה שעות באים לכאן שוטרי העיר וזורקים אותך לכלא ביחד עם השופט וכל עשירי העיר”.

”אתה יודע מה?” נענה הישועות יעקב, ”תן לי לחשוב על זה קצת, תחזור לכאן עוד שעה”.

לזה כבר הסכים נחטשע ויצא מן הבית, בעוד ה'ישועות יעקב' נכנס לחדר הלימוד שלו ומסתגר בו לבדו. כעבור שישים דקות בדיוק נשמעו נקישותיו של נחטשע בדלת, הישועות יעקב קרא לו להיכנס לחדרו.

”נשמע מה החלטתי” פתח ה'ישועות יעקב' בשלוות נפש:

”מקובל בידי מאבותיי שכאשר יהודי מקיים מצוה – לא ייתכן בשום פנים ואופן בעולם שייגרם ויצמח ממנה, במישרין או בעקיפין, עוגמת נפש ומכשול כלשהו. אבל כל זה בתנאי שמקיימים את המצווה לשם שמים, לעשות רצון ה', בלי שום שיקולי רווח צדדיים ונגיעות אישיות.

”לעומת זאת, כשהמצוה לא נעשית 'לשמה' בשלימות, אז אכן יכול לעיתים להיגרם עוגמת נפש ומכשול – לא כתוצאה מהמצוה עצמה, אלא בגלל אותה פנייה ושיקול צדדי שהתערבו בה.

”בשבועות האחרונים”, המשיך ה'ישועות יעקב', ”קיימתי בך מצות 'הכנסת אורחים', הכנסתי אותך לביתי בסבר פנים יפות ודאגתי לכל מחסורך, והרי לא ייתכן שמקיום מצוה יצמח ויתהווה כזה אסון גדול כפי שאתה רוצה להמיט עליי, ואם כן מה בכלל יש לי לחשוש ולפחד ממך?

המקום: סקאליע.
הזמן: תרפ"ט.

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

מכאובים מהידיעה מהכותל המערבי

בחדש תמוז תרפ"ט, כמה שבועות לפני פרוץ פרעות תרפ"ט, החלו הערבים ימ"ש להתפרע בכותל המערבי והעלו את רף התנכלויותיהם ליהודים המתרפקים בתפילה על אבניו, והיה זה תמרור אזהרה לקראת הבאות.

התייחסות למאורע זה נמצאת במכתב ששיגר מהעיר 'סקאליע' בכ"ד תמוז תרפ"ט, החסיד ר' אלטר בירבייער ז"ל משמשו בקודש של הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשרנוביץ זי"ע אל ידידו החסיד רבי אביש בערמאן ז"ל מארץ ישראל, בו הוא כותב לו במענה למכתבו: "ואם אמנם היה לי לנחת מכתבך, אבל כמו כן הי' לי מכאובים מהידיעה מהכותל המערבי".

והוא מסביר בטוב טעם כי הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו, הריחו כעצם הלוח המשתיירת מגופו של אדם בקבר, שלעתיד לבוא בעת תחיית המתים תהפוך למעיין 'עיסה' שממנה יתגבל וייבנה גופו של אדם. כך גם הכותל המערבי, ממנו ייבנה ויקום בית המקדש של מטה לעתיד לבוא.

ואם כן, כותב רבי אלטר, כאשר הגויים מבקשים להרוס ולהחריב את הכותל המערבי, ברור שהקב"ה בוודאי לא יניח להם להפיק זממם, שהרי הכותל מוכרח להישאר עד הגאולה, ואם כן "אדרבה, זה הדבר הוא סיבה אשר ד' יריב ריבא אי"ה בקרוב".

"ושמעתי קיץ זה מפי הרה"צ מהוסיאטין, אשר היה פה, כעין דוגמא לזה, אשר בשנות הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז זצ"ל רצתה הממשלה הארורה ברוסיה לפנות את הבית עלמין שנשטמן שמה הבעש"ט הק' זצלה"ה, ונודע זאת להרב זצ"ל והשתדל בעיר המלוכה וביטל זאת.

ונודע הדבר להרה"ק הרבי ר' ברוך זצ"ל ואמר 'מי ביקש זאת מידו, אדרבה לאז ער גייען טשעפיק, ויה' לו סוף (אדרבה, מוטב היה לו הגויים היו מנסים לפגוע בבית העלמין שנשטמן בו זקני הבעש"ט הק', כי אז היה מגיע מיד

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

כי לא במותו

"לשון הקודש – דער צונג זאל זיין א הייליגע'ר צונג"...

בשם צדיקי פולין זי"ע

כלומר: "לשון הקודש – רמז שעל האדם לשמור תמיד על לשונו שתהיה קדושה ונקייה".

עדה המצבה הזאת מצבות מספרות

קבוצת הבחורים שנושעה בציון בבודפסט

בבית החיים בעיר בודאפסט שבהונגריה (בית העלמין הקטן שבאמצע העיר, בו טמון גם הגאון רבי יעקב קאפל רייך זצ"ל) מתנוססת מצבתו של הרב הקדוש רבי אברהם מקנעהניטש זי"ע, מגזע צדיקי בית סטרעטין, ציונו כמקום מסוגל לישועות.

הכניסה לבית העלמין בו נטמן רבינו | צילום עתיק

הרה"ק רבי אברהם זי"ע עבר להתגורר בעיר פעסט בשנות מלחה"ע הראשונה ובה נסתלק ביום כ"ח תמוז שנת תרע"ז, בשנת ה'א' לחייו. "בבואו לפעסט" מסופר בהקדמת הספר 'אור לשרים', "היה שמעו הולך וגדול וכולם חרדו לקראת הוד תורתו וקדושתו, וענוות צדקו ורבים באו להתחמם לאורו ולהתברך מפה קדשו ולחזות בנועם עבודתו ותפילתו וגם רבים נהנו ממנו עתה ותושיה.

"ויסופר שבעת שבא מרן הגה"ק בעל ה'דברי יואל' מסאטמאר זי"ע לבקר את חותנו הגדול הרה"ק רבי אברהם חיים מפלאנטש זי"ע שגם הוא התגורר בימי מלחמת העולם הראשונה בעיר פעסט הבירה הלך להביט בעבודת תפלתו של רבינו והשתומם מאד מקדושת עבודתו, ובשנים המאוחרות אף התבטא אודותיו כי 'אותו צדיק היה דבוק בהשי"ת בכל מעת לעת בלי הפסק, ובהדמנות אחרת אף אמר: 'שהוא יודע שהיו כאלו שפעלו ישועות אצל ציון קדשו".

"ביותר נודע ציונו של רבינו ב'פעסט' כמקום מסוגל לפעול בו להיפקד בזיווג הגון" (הקדמת ספר 'נר אברהם') לפני כמה שנים, בחודש חשון תשע"ח, השתטחה על ציונו קבוצת בחורים מארץ ישראל שטרם מצאו את זיווגם. במהלך שהותם קיבלו על עצמם הנוכחים לשקם את המצבה הישנה, ובתוך זמן קצר רוב בני החבורה זכו לבוא בקשרי שידוכין, ועוד סיפורי מופת רבים התפרסמו בשנים האחרונות של יהודים שזכו לפעול ולהיוושע על קברו של אותו צדיק, זכותו יגן עלינו ועכ"ל.

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

מהדפוסים הראשונים

הארלם, הולנד

בספרו 'שם הגדולים' (ערך 'גמרא') כותב רבינו החיד"א 'זצוק"ל על מהדורות הגמרא הראשונות שנדפסו בעולם, ובתוך דבריו הוא מציין: 'ולפי מה ששמעתי ממגידי אמת שהדפוס יצא לעולם קרוב לשנת ה' אלפים ומאתים, שהתחילו להדפיס איזה דפין בעיר מגנצא ואחר זה בעיר 'הערליים' ממחוז הולאנדה, א"כ אחר חמשים שנה בקירוב נתפשט הדפוס בישראל. גם ראיתי טור 'חשן משפט' נדפס בעיר פייבי"א די שאקו בבית מהר"ר משולם קוויז, יום ב' כ"ח תמוז שנת חמשת אלפים רצ"ה, ואני ראיתי איזה גמרות דפוס ישן שנדפסה גמרא עם רש"י לבד וכמדומה שהיא דפוס קושטנדינא".

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ד בתמוז:

הרה"ק רבי אלכסנדר סנדר ב"ר אלעזר רוקח. תרי"ג. הגאון רבי יעקב יוסף ב"ר דב חריף. "הרב הכולל" בניו יורק. תרס"ב.

יום ראשון, כ"ה בתמוז:

הגאון רבי אהרן ברכיה ב"ר משה ממודינא. בעל "מעבר יבק". שצ"ט. הגאון רבי אריה לייב ב"ר אשר ממין, בעל "שאגת אריה". תקס"ה. הרה"ק רבי מאיר ב"ר שמואל הלוי סג"ל רוטנברג מאפטא. בעל "אור לשמים". תקצ"א. הגאון רבי אשר ב"ר אריה לייב, בעל "הגהת אשר". בן השאגת אריה. תקצ"ז. הגאון רבי שלמה ב"ר יוסף גאנצפריד. בעל "קיצור שולחן ערוך". תרמ"ו. הגאון רבי ישראל יהושע ב"ר דוד טרונק, גאב"ד קוטנא, בעל "ישועות מלכו". תרנ"ג. הגאון רבי ישעי' ב"ר דוד לייב זילברשטיין. גאב"ד וייטצען. בעל "מעשי למלך". תר"צ.

יום שני, כ"ו בתמוז:

הרה"ק רבי סיני ב"ר ברוך (מגארליץ) מז'מיגראד הי"ה. תש"א. הגה"צ רבי יצחק ב"ר ישעיה ישכר וייס הי"ה, אבד"ק ווערבווי. תש"ב.

יום שלישי, כ"ז בתמוז:

הגאון רבי יצחק ב"ר יוסף משה חריף מדראגאטשין. בעל "שו"ת זרע יצחק". תקע"ג. הרה"ק רבי משה חיים ב"ר יצחק אייזיק טויב מקאליב. תקצ"א. הגאון רבי שמואל ב"ר מיכל דוד רוזובסקי, ראש ישיבת פוניבז'. תשל"ט. הרה"ק רבי אלעזר ב"ר מאיר אבוחצירא מבאר שבע. "בבא אלעזר". תשע"א. הרה"ק רבי שלמה ב"ר מרדכי מזוועהיל – ארה"ב. תשע"ז.

יום רביעי, כ"ח בתמוז:

הרה"ק רבי אלעזר בן הרבי רבי אלימלך מליזענסק. תקס"ו. הרה"ק רבי משה ב"ר צבי הירש טייטלבוים מאיהל. בעל "שמש משה". תר"א. הרה"ק רבי ישעיה משולם זוסיא ב"ר אהרן מטשערנאביל. תרמ"א. הגה"ק רבי נחמן ב"ר חיים אריה כהנא, אב"ד ספינקא. בעל "אורחות חיים". תרס"ה. הגאון רבי יעקב שאול ב"ר אליעזר ירוחם אלישר. בעל "ישא ברכה". תרס"ו. הרה"ק רבי אברהם ב"ר יהודה צבי (מסטרעטין) מקנעהניטש. תרע"ז. הגה"צ רבי חיים ב"ר משה פרידלנדר. המשגיח דפוניבז', בעל "שפתי חיים". תשמ"ו. הגאון רבי יוסף שלום ב"ר אברהם אלישיב. תשע"ב.

יום חמישי, כ"ט בתמוז:

רבנו שלמה ב"ר יצחק יצחקי, רש"י הקדוש. ד"א תתס"ה. הגאון רבי אברהם ב"ר דוד מפורטיליאנו, בעל "שלטי הגבורים". שע"ב. הרה"ק רבי יעקב משה ב"ר גרשון מזאלשין, בעל "משפט צדק" על תהלים. תקצ"א.

יום שישי, א' באב:

אהרן הכהן בן עמרם. ב"א תפ"ז. אלעזר בן אהרן הכהן. ב"א תקט"ז. הרה"ק רבי נתן נטע ב"ר יוסף מאווריטש. בעל "נטע ששועים". תקמ"ה. הרה"ק רבי חיים ב"ר צבי הירש מקראסנא. תקנ"ג. הגאון רבי שמואל ב"ר דוד צבי עהרנפלה. בעל "חתן סופר". תרמ"א. הרה"ק רבי אהרן ב"ר חיים הלברשטאם מקרייז – צאנז. תרס"ה. הגה"צ רבי נטע צבי ב"ר מרדכי דב ווייס. ממגידי ירושלים. תרע"ח. הרה"ק רבי שלמה ב"ר בן ציון מבאבוב תש"ס.